

**T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SPOR YÖNETİCİLİĞİ ANABİLİM DALI**

**GENÇ AMATÖR FUTBOLCULARIN
TRANSAKSİYONEL ANALİZE DAYALI EGO
DURUMLARI VE TAKIM MEVKİLERİ BAĞDAŞIM
DÜZEYLERİNİN PERFORMANSLARI İLE İLİŞKİSİ:
SAMSUN İLİ ÖRNEĞİ**

Yüksek Lisans Tezi

Fatih Samet ATASOY

Danışman

Prof. Dr. Soner ÇANKAYA

Samsun, 2019

**T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SPOR YÖNETİCİLİĞİ ANABİLİM DALI**

**GENÇ AMATÖR FUTBOLCULARIN
TRANSAKSİYONEL ANALİZE DAYALI EGO
DURUMLARI VE TAKIM MEVKİLERİ BAĞDAŞIM
DÜZEYLERİNİN PERFORMANSLARI İLE İLİŞKİSİ:
SAMSUN İLİ ÖRNEĞİ**

Yüksek Lisans Tezi

Fatih Samet ATASOY

Danışman

Prof. Dr. Soner ÇANKAYA

Samsun, 2019

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Hazırladığım Yüksek Lisans Tezinin bütün aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara riayet ettiğimi, çalışmada doğrudan veya dolaylı olarak kullandığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, yazımda enstitü yazım kılavuzuna uygun davranıldığını taahhüt ederim.

... / ... / 2019 (İmza)

Fatih Samet ATASOY

TEZ KABUL VE ONAYI

Fatih Samet ATASOY tarafından hazırlanan Genç Amatör Futbolcuların Transaksiyonel Analize Dayalı Ego Durumları ve Takım Mevkileri Bağdaşım Düzeylerinin Performansları İle İlişkisi: Samsun İli Örneği başlıklı bu çalışma, 01.04.2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oy birliğiyle/oy çokluğuyla başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

İmza

Başkan: Prof. Dr. Mehmet Yalçın TAŞMEKTEPLİGİL

Üye : Prof.Dr. Soner ÇANKAYA

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Burkay CEVAHİRCİOĞLU

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

___/___/___

Enstitü Müdürü (*İmza ve Mühür*)

ÖZET

GENÇ AMATÖR FUTBOLCULARIN TRANSAKSİYONEL ANALİZE DAYALI EGO DURUMLARI VE TAKIM MEVKİLERİ BAĞDAŞIM DÜZEYLERİNİN PERFORMANSLARI İLE İLİŞKİSİ: SAMSUN İLİ ÖRNEĞİ

Fatih Samet ATASOY

Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
Spor Yöneticiliği Anabilim Dalı, Yüksek Lisans, Mart/2019

Danışman: Prof.Dr. Soner ÇANKAYA

Bu tezin amacı, Samsun ili Elit U-19 genç amatör liginde mücadele eden futbolcuların Transaksiyonel Analize (TA) dayalı ego durumları ve takım mevkileri bağdaşım düzeylerinin performansları ile ilişkisini incelemektir. Çalışmanın örneklemini Samsun U-19 Elit Kategori liginde mücadele eden 183 amatör futbolcu oluşturmuştur. Bu amaç doğrultusunda araştırmada, Ego Durumları Ölçeği (EDÖ), Kişisel Bilgi Formu ve Performans Değerlendirme Skalası kullanılmıştır. Araştırmada incelenen bazı değişkenler (futbolcunun mevkisi, yaşı, eğitimi vb.) açısından futbolcuların ego durumlarına ait (Eleştirel Ebeveyn, Koruyucu Ebeveyn, Yetişkin, Doğal Çocuk ve Uygulu Çocuk) toplam puanlar arasındaki farklılıklar Tek Yönlü Varyans Analizi (One-way ANOVA) ve Tukey çoklu karşılaştırma testi ile analiz edilmiştir. Futbolcuların ego durumları (gözlenen) ile mevkilere ait ego durumları (beklenen) arasındaki bağdaşım ise Pearson Korelasyon Katsayısı ile incelenmiştir. Araştırmada elde edilen bulgulara göre, amatör takım futbolcularının transaksiyonel analize dayalı ego durumları ve takım mevkileri bağdaşımı sadece yetişkine ego durumu ile pozitif bir korelasyon içinde olduğu, fakat futbolcuların performansları ile ego durumları arasında istatistiksel anlamlı bir ilişkiye rastlanmadığı tespit edilmiştir. Sonuç olarak, sporcuların kişilik özellikleri ve psikolojik becerilerinin sportif performansına etki ettiğine dair araştırmaların aksine bu araştırma, sporcuların kişilik yönünün, sportif performans ile önemli bir ilişkinin tespit edilemediği araştırmalar ile paralellik göstermiştir. Bu nedenle, TA ego durumları temel alınarak takım ve bireysel sporlar içinde farklı örneklem grupları üzerinde çeşitli araştırma yöntemlerinin ve ölçeklerin kullanıldığı daha fazla çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Transaksiyonel Analiz, Ego Durumları, Kişilik, Futbolda Mevkiler, Performans

ABSTRACT

THE RELATIONSHIP BETWEEN YOUNG AMATEUR FOOTBALLERS' EGO STATES BASED ON TRANSACTIONAL ANALYSIS AND ACCORDANCE LEVELS BASED ON THEIR POSITIONS IN THE TEAM AND THEIR PERFORMANCE: SAMSUN PROVINCE SAMPLE

Fatih Samet ATASOY

Ondokuz Mayıs University, Institute of Social Sciences

Department of Sport Management, M.A., March/2019

Supervisor: Prof. Dr. Soner ÇANKAYA

The aim of this thesis was to investigate the relationship between ego states based on Transactional Analysis (TA) and accordance levels based on team positions of footballers playing in elite U-19 young amateur league in Samsun province and their performance. The sample of the study consisted of 183 amateur football players playing in the league. For this purpose, TA Ego Status Scale, Personal Information Form and Performance Evaluation Scale were used as data collection instruments. One-way ANOVA and Tukey HSD test were used to examine the differences among the total scores of the players' ego states (Critical Parent, Nurturing Parent, Adult, Natural/Free Child and Adapted Child) for the various variables (the football players' positions on pitch, age, and education etc). In addition to this, the correlation between the ego status (observed) of football players and ego status of their positions (expected) was estimated by using Pearson Correlation Coefficient. The results showed that the correlation between amateur team players' ego status based on transactional analysis and their positions in the team were only positively correlated with the adult ego status; however no statistically significant relationship was found between performance of football players and their ego status. In conclusion, unlike the results of studies showing that athletes' personality traits and psychological skills affect their sporting performance, this result of this study are in parallel with the results of studies which showed no a important correlation between athletes' personality traits and their sporting performance. For this reason, it is necessary to do more studies that different research methods and scales should be used on different sample groups in teams and individual sports based on TA Ego States.

Key Words: Transactional Analysis, Ego Status, Personality, Positions in Football, Performance

ÖN SÖZ

Spor psikoloji alanında yapılan araştırmaların hız kesmeden devam ettiği günümüzde, umarım bu araştırma tartışmalı bir konu olan kişilik çalışmalarına, küçükte olsa bir katkı sağlayabilir. Spor bilimi, diğer bilim dallarına göre göz ardı edilen bir alan olsa da, gün geçtikçe büyüyen bu aile, gerektiği değerini görecek ve saygın bir alan olarak Türk bilimine önemli katkılarda bulunacaktır. Bilim, insanlara ulaştırıldığı ve aktarıldığı derecede anlamlıdır. Bu bakımdan umarım spor bilimleri alanına temas eden her çalışma, tozlu raflar yerine, insanların zihnine aktarılabilen ve uygulanabilir ortamların oluşturulduğu bir alana dönüşebilir.

Akademik hayatımın başından sonuna kadar yaşamıma birçok insan temas etti. Bunların başından hiç kuşkusuz biricik ailem gelmektedir. Her şeyden önce beni bugünlere kadar gelmemi sağlayan, bana her konuda destek olan, hayatımın her döneminde yanımda olan, dualarını hiçbir zaman esirgemeyen babam, Ömer ATASOY'a, annem, Ayşe ATASOY'a, kardeşlerim, Özlem HACIOĞLU ve Nurbanu ÇAKMAKOĞLU olmak üzere tüm aileme canı gönülden teşekkür ederim.

Bu tez çalışmasının başlangıcından sonuna kadar davranış ve tutumları ile bana örnek olan, yol gösteren, sabrı, duyarlılığı ve nezaketi ile hiç usanmadan bana yardımcı olan, bilgi ve tecrübelerini benden esirgemeyen çok değerli danışmanım Prof. Dr. Soner ÇANKAYA'ya; lisans eğitiminden, yüksek lisans eğitimimin sonuna kadar bilgisini, tecrübelerini, sohbetini ve en önemlisi içindeki sevgisini benden esirgemeyen kıymetli hocam Prof. Dr. Mehmet Yalçın TAŐMEKTEPLİĐİL'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

İyiliğin ve iyi niyetin hiçbir zaman mağlubiyete uğramayacağı, kötülüğün ve kötü niyetin karşısında iyiliğin galip geleceği inancıyla ve geçmişin geleceğimize ışık tutması umuduyla, hayatımdaki gelip geçen tüm insanlara teşekkürü bir borç bilirim.

Fatih Samet ATASOY

Samsun-2019

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖN SÖZ.....	v
TABLolar LİSTESİ.....	x
GRAFİKLER.....	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xii
KISALTMALAR.....	xiii

GİRİŞ

1. Araştırmanın Konusu	1
2. Araştırmanın Amacı ve Önemi	6
3. Araştırmanın Varsayımları.....	6
4. Araştırmanın Soruları.....	6
5. Temel Kavramlar.....	7

BİRİNCİ BÖLÜM KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Psikoanalitik Kuram	11
1.2. Transaksiyonel Analiz (TA).....	13
1.2.1. Ego Durumları.....	17
1.2.1.1. Ebeveyn Ego Durumu	23
1.2.1.1.1. Eleştirel Ebeveyn Ego Durumu.....	25
1.2.1.1.2. Koruyucu Ebeveyn Ego Durumu	26
1.2.1.2. Yetişkin Ego Durumu	26
1.2.1.3. Çocuk Ego Durumu.....	28
1.2.1.3.1. Doğal Çocuk Ego Durumu.....	29
1.2.1.3.2. Uygulu Çocuk Ego Durumu.....	30
1.2.1.4. Ego Durumlarının Yapısal Özellikleri	30
1.2.1.4.1. Bütünleşmiş Ego Durumları.....	31
1.2.1.4.2. Ego Durumlarında Bulaşma.....	31
1.2.1.4.3. Ego Durumlarında Dışlama.....	32
1.2.1.5. Ego Durumlarını Tanılama	34
1.3. Spor Psikolojisi	36

1.4. Kişilik.....	39
1.4.1. Kişilik Kuramları.....	40
1.4.1.1. Tipoloji Teorisi	40
1.4.1.2. Psikanalitik Kişilik Kuramı.....	40
1.4.1.3. Psiko-sosyal Kuramlar	42
1.4.1.4. Özellik Kuramı.....	44
1.4.2. Spor ve Kişilik İlişkisi	46
1.5. Futbolda Mevkiler	49
1.5.1. Kaleci.....	49
1.5.2. Bek.....	50
1.5.3. Stoper.....	50
1.5.4. Libero.....	51
1.5.5. Ortasaha.....	51
1.5.6. Açık Kanat.....	52
1.5.7. Forvet.....	53
1.6. Konu ile ilgili Bazı Araştırmalar	54

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli.....	60
2.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi.....	60
2.3. Veri Toplama Aracı	61
2.3.1. Ego Durumları Ölçeği (EDÖ).....	62
2.3.1.1. Ego Durumları Ölçeği'nin Güvenirliliği.....	63
2.3.1.2. Ego Durumları Ölçeği'nin Geçerliği.....	64
2.3.1.3. Ego Durumları Ölçeği'nin Puanlanması	65
2.3.2. Kişisel Bilgi Formu.....	67
2.3.3. Performans Değerlendirme Skalası.....	67
2.4. Verilerin Toplanması.....	67
2.5. Verilerin Analizi	68

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

3.1. Futbolcuların Yaş Dağılımına Göre Ego Durumlarının İncelenmesi	70
---	----

3.2. Futbolcuların Eğitim Düzeyi Dağılımına Göre Ego Durumlarının İncelenmesi.....	71
3.3. Futbolcuların Eğitim Düzeyi Dağılımlarına Göre Ego Durumlarını İçeren Egogramın İncelenmesi	72
3.4. Futbolcuların Meslek Dağılımına Göre Ego Durumlarının İncelenmesi	73
3.5. Futbolcuların Gelir Dağılımına Göre Ego Durumlarının İncelenmesi.....	74
3.6. Futbolcuların Kardeş Sayısı Dağılımına Göre Ego Durumlarının İncelenmesi.....	75
3.7. Futbolcuların Ailede Kaçınıcı Çocuk Olduğu Dağılımına Göre Ego Durumlarının İncelenmesi.....	76
3.8. Futbolcuların Kulüplerinde Oynadığı Süreye (Yıl) Göre Ego Durumlarının İncelenmesi.....	77
3.9. Futbolcuların Kulüplerinde Ağırlıklı Olarak Oynadıkları Mevki Dağılımına Göre Ego Durumlarının İncelenmesi.....	78
3.10. Futbolcuların Mevki Dağılımına Göre Ego Durumlarını İçeren Egogramın İncelenmesi.....	79
3.11. Futbol Oyuncularının Mevkilerinde Oynama Yılları İle Ego Durumlarının İncelenmesi.....	81
3.12. Futbolcuların Oynadıkları Kulüp Sayısı Dağılımına Göre Ego Durumlarının İncelenmesi.....	82
3.13. Futbolcuların Performans Dağılımına Göre Ego Durumlarının İncelenmesi	83
3.14. Futbolcuların Ego Durumları (Gözlenen) İle Mevki Ego Durumları (Beklenen) Arasındaki Bağdaşımın İncelenmesi	84
3.15. Takımların Sezon Sonu Lig Sıralaması Dağılımına Göre Ego Durumlarının İncelenmesi.....	86

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TARTIŞMA

4.1. Futbol Oyuncularının Yaşı, Mesleği, Geliri, Ailede Kaçınıcı Çocuk Olduğu, Ailedeki Kardeş Sayısı ve Eğitim Düzeyine Göre Ego Durumları.....	89
4.2. Futbol Oyuncularının Oyun Performansları, Kulüplerinde Ağırlıklı Olarak Oynadıkları Mevki, Daha Önce Oynadıkları Takım Sayısı, Kulüplerinde Oynama Süresi, Mevkilerde Oynama Süresi, Takımların Sezon Sonu Lig	

Sıralamasına Göre Ego Durumları ve Futbolcuların Ego Durumları (Gözlenen) İle Mevki Ego Durumları (Beklenen) Arasındaki Bağdaşım..91	
SONUÇ VE ÖNERİLER	99
KAYNAKÇA	102
EKLER	108
EK.1. Kişisel Bilgi Formu.....	108
EK.2. Oyuncu Performans Değerlendirme Skalası.....	109
EK.3. Ego (Ben) Durumları Ölçeği.....	110
EK.4. Etik Kurul Kararı	112
ÖZGEÇMİŞ	113

TABLolar LİSTESİ

- Tablo 1.** Örneklem Grubundaki U-19 Elit Takımların Katılımcı Sayıları ve Katılımcıların Mevkilerine İlişkin Bilgiler
- Tablo 2.** Futbolcuların Yaş Dağılımına Göre Ego Durumları
- Tablo 3.** Futbolcuların Eğitim Düzeyi Dağılımına Göre Ego Durumları
- Tablo 4.** Futbolcuların Meslek Dağılımına Göre Ego Durumları
- Tablo 5.** Futbolcuların Gelir Dağılımına Göre Ego Durumları
- Tablo 6.** Futbolcuların Kardeş Sayısı Dağılımına Göre Ego Durumları
- Tablo 7.** Futbolcuların Ailede Kaçınıcı Çocuk Olduğu Dağılımına Göre Ego Durumları
- Tablo 8.** Futbolcuların Kulüplerinde Oynadığı Süreye (Yıl) Göre Ego Durumları
- Tablo 9.** Futbolcuların Kulüpte Ağırlıklı Olarak Oynadıkları Mevki Dağılımına Göre Ego Durumları
- Tablo 10.** Futbol Oyuncularının Mevkilerde Oynama Süresine (Yıl) Göre Ego Durumları
- Tablo 11.** Futbolcuların Oynadıkları Kulüp Sayısı Dağılımına Göre Ego Durumu
- Tablo 12.** Futbolcuların Performans Dağılımına Göre Ego Durumları
- Tablo 13.** Futbolcuların Ego Durumları (Gözlenen) İle Mevki Ego Durumları (Beklenen) Arasındaki Bağdaşım
- Tablo 14.** Takımların Sezon Sonu Lig Sıralaması Dağılımına Göre Ego Durumları (Eleştirel Ebeveyn ve Koruyucu Ebeveyn)
- Tablo 15.** Takımların Sezon Sonu Lig Sıralaması Dağılımına Göre Ego Durumları (Yetişkin, Uygulu Çocuk ve Doğal Çocuk Ego Durumları)

GRAFİKLER

- Grafik 1.** Futbolcuların Eğitim Düzeyi Dağılımlarına Göre Ego Durumlarını İçeren Egogram
- Grafik 2.** Futbolcuların Mevki Dağılımlarına Göre Ego Durumlarını İçeren Egogram

ŞEKİLLER LİSTESİ

- Şekil 1.** Ego Durumlarının Yapısal Analizi
Şekil 2. Ego Durumlarının Fonksiyonel Analizi
Şekil 3. Uzman Görüşüne Göre Sağlıklı Bir Egogram Modeli
Şekil 4. Sağlıklı Bir Kişideki Ego Durumları Arasındaki Etkileşim
Şekil 5. Ego Durumlarında Bulaşma
Şekil 6. Ego Durumlarında Dışlama

KISALTMALAR

TA : Transaksiyonel Analiz

EAB : Eleştirel Ebeveyn

KAB : Koruyucu Ebeveyn

Y : Yetişkin

DÇ : Doğal Çocuk

UÇ : Uygulu Çocuk

EDÖ : Ego Durumları Ölçeği

TDK : Türk Dil Kurumu

FEPSAC: Avrupa Spor Psikolojisi Federasyonu

APA : Amerikan Psikoloji Birliği

GİRİŞ

1. Araştırmanın Konusu

Futbol kuşkusuz dünyanın en popüler spor dalıdır. Milyonlarca insanı stadyumlara ve ekranların başına toplamayı başarabilen bu oyun, devasa bir ekonomik yapıya kavuşmuş ve bu onu diğer spor dalları arasında önemli bir ayrıcalığa kavuşturmuştur. Oyunun en önemli süjesi olan futbolcular bu ekonomik yapı içerisinde en çok değeri artan ve kulüplerin önemli gelir-gider kalemini oluşturan kişiler olmuştur. Futbolun günden güne gelişen teknolojik, ekonomik sosyal ve eğitsel metotları, futbolun cazibesini artırmış, kazananın çok şey kazandığı, kaybedenin ise çok şey kaybettiği bir ortam yaratmıştır. Bu sebeple futbol kulüplerinin, sportif başarılarla ulaşması ve bunu istikrarlı hale getirebilmesi için kulüpler, en iyi teknik kadro ve futbolcu havuzu oluşturma konusundan birleriyle yarışır hale gelmiştir. Hiç kuşkusuz futbol kulüpleri için teknik kadro ve futbolcu havuzunun belirlenmesi onlar için oldukça kritik bir durum oluşturmaktadır. Çünkü iyi bir teknik kadro ile birlikte, futbolcu havuzunun amaca uygunluğu başarıların gelmesinde ön koşul olarak görülmektedir. Özellikle futbol oyunun baş aktivisti olan futbolcuların takım hedefine ulaştıracak niteliklerde transfer edilmesi ve yetiştirilmesi sportif başarıyı gelmesinde öncü bir rol oynamaktadır.

Futbolun döngüsü içinde sportif sezonlar devam ettikçe, yeni oyuncular ve teknik direktörler bu döngü içerisinde görev alabilmektedir. Her teknik direktör ve oyuncu değişiminde, takıma ve taktiğe uyum önemli bir unsur olmakla birlikte, geç oluşması veya oluşmaması durumunda ise futbol takımını olumsuz etkileyebilmektedir. Futbolda gelişen teknik, taktik ve psikolojik altyapılar sayesinde bu süreçler en aza indirgenip, takımın hedefine ulaştırılması konusunda yoğun bir çaba sarf edilmektedir. Bir teknik direktör için önemli olan şey, belirlediği taktiği uygulamayı başaran futbolcu topluluğudur. Bu sebeple belirlenen taktiği doğru kişilikte ve nitelikte futbolcuların konumlandırılması, maç sonucuna pozitif yönde katkı sağlaması açısından önemli olabilmektedir. Doğru taktiksel bir sistemde oynamak ve doğru futbolcu niteliğine sahip olmak başarıya ulaşmada önemli olmakla birlikte kulüplerin tüm uğraşları öncelikli olarak bu doğrultuda verilmektedir.

Futbolda başarılı olmanın merkezi saha içi olduğundan, futbolcuların maç içi

performansları büyük önem taşımaktadır. İyi bir performans için doğru antrenman metotları ile birlikte futbolcuların psikolojik süreçlerinin iyi yönetilmesi (Raglin, 2001; Bayraktar ve Kurtoğlu, 2009) ve onların kişilik özellikleri (Erdoğan ve Kocaekşi, 2015) futbol takımının başarıya ulaşmasında bir bütünü parçaları olarak düşünölmelidir. Başka bir deyişle, futbolda da sportif performans, sadece fiziksel, teknik ve taktik değil, aynı zamanda imgeleme, baskı altında doruk performans ortaya koyma, bağlılık gösterme, stresle başa çıkma, karşılaşma kaygısı, hedef belirleme, dikkat, konsantrasyon ve kişilik özellikleri gibi durumları da içeren bir bütünlük göstermektedir (Beswick, 2001'den akt., Konter, 2005; Çekiç ve Kurt, 2017; Laborde ve ark., 2019).

Sporda başarı için kişilik özellikleri önemli bir bileşen olmakla birlikte, takım sporları içinde her bir mevki, farklı kişilik özelliklerinin gerektirdiğine dair çalışmalar mevcuttur (Allen ve ark., 2013; Çekiç ve Kurt, 2017). Kişilik, bireyin uğraş verdiği iş açısında önemlidir. Bireyin uğraş verdiği iş ile kişiliğinin uyum içinde olması onun performansına pozitif katkı sağladığına ilişkin çalışmalar oldukça yaygındır (Türkmen, 2010; Gökdeniz ve Mercan, 2011; Özsoy ve Yıldız, 2013; Akpınar, 2017: 41-42). İşgören-pozisyon eşleşmesi sağlandığında kişi, işe ve çevreye daha kolay uyum sağlayarak çalıştığı yere daha fazla katkı sağlamaya başlar. İşine olumlu yaklaşır ve işi ile gurur duyar, enerjisini kendini geliştirmeye odaklar böylece yaratıcı yönünü geliştirerek günümüzde en gerekli özelliklerden biri olan farklılık oluşturma noktasında daha başarılı olabilir (Telman ve ark., 2004'den akt., Demir ve Yılmaz, 2017). Bu nedenle bireyin, işe alım sürecinde ihtiyaç duyulan pozisyona uygun olup olmadığına dair kişilik testleri birçok alanda uygulanmaktadır (Özsoy ve Yıldız, 2013; Demir ve Yılmaz, 2017).

Kişilik ve işgören pozisyonu arasındaki ilişki bu açıdan ele alındığında, dünyanın önemli kulüpleri başta olmak üzere birçok kulüp transfer süreci içinde futbolcunun teknik ve taktik becerisinin yanında kişilik özelliklerine de önem vermelidir. Çünkü sportif kabiliyet ve kişilik, bireyin spor yaşantısı boyunca etkili iki durum olarak karşımıza çıkmaktadır.

Spor ve kişilik arasında bir etkileşimin olduğu araştırmacılar arasında şüphe duyulmaz bir gerçektir (Allen ve ark., 2013). Ayrıca farklı spor dalları, farklı kişilik özellikleri ile paralellik gösterdiği ile ilgili birçok araştırma literatürde mevcuttur

(Yıldız, 2008; Allen ve ark., 2013; Erdoğan ve Kocaekşi, 2015). Toplumsallaşma ve seçicilik hipotezlerine göre spor, kişiliği etkiler ve kişiliğin sadece yapılacak spor branşını değil, aynı zamanda bireyin spordaki başarısında da etkili olduğunu savunmaktadır (Bierhoff-Alfermann, 1986'dan akt., İkizler ve Karagözoğlu 1993: 94). Açıkça anlaşılmaktadır ki, sporcunun kişiliğini tanımak ve onu doruk performansına zorlayacak, kişiliğine uygun yöntemleri bulmak sportif başarıyı yakalamasında etkili bir unsurdur. Özellikle dünyanın en gözde spor dalı olan futbolun değişken oyuncu profili ve oyun mevkileri onu diğer spor dalları içinde ayrı bir önemiyet konusu yapmaktadır.

Spor psikolojisi araştırmaları içinde futbolcuların psikolojik becerileri ve takım mevkileri veya pozisyonlarının gerektirdiği kişilik özellikleri ile ilgili oldukça sınırlı çalışma vardır (Allen ve ark., 2013; Goswami ve Sarkar, 2016). Farklı spor dallarında takım içi mevkiler ve kişilik özellikleri veya psikolojik özellikleri ile ilişkili araştırmalarda çıkan bulgular ise birbirlerinden farklılık taşımaktadır (Kirkcaldy, 1982; Cox ve Yoo, 1995; Konter, 2015; Grobbelaar ve Eloff, 2011; Sindik, 2011; Kurt ve ark., 2012; Steyn ve ark., 2014; Najah ve Rejeb, 2015; Akın, 2015; Goswami ve Sarkar, 2016; Güvendi ve ark., 2018). Bu nedenle bu alanda yapılan çalışmaların azlığı ve çıkan sonuçların kesinlikten uzak olması (Kurter, 2005; Allen ve ark., 2013; Çekiç ve Kurt, 2017) kişiliğin takım içi pozisyonlar ile ilişkisi olup olmadığına dair tartışmalara sebep olmaktadır.

Takım ve bireysel sporcuların kişilik özellikleri analiz etmek adına farklı kuramsal temellere dayandırılarak çeşitli ölçekler kullanılmıştır. Kişilik ölçümlerinde en çok kullanılan ölçekler “Eysenck Kişilik Envanteri” ve “Beş Faktör Kişilik Modeli” ölçeği literatürde açıkça göze çarpmaktadır (Allen ve ark., 2013). Özellikle Beş Faktör Kişilik Modeli bazı eleştiriler olsa da son dönemlerde en yaygın kabul gören kişilik modeli haline gelmiştir (Bilgin, 2017). Bu yöntem, kişilerin kendi kişiliklerini anlayabildikleri ve sözel olarak ifade edebildikleri varsayımına dayanmaktadır. Beş faktör kişilik modeli, kişiliği sınıflandırırken “dil” in öğelerinden (sıfatlar) yararlanmaktadır ve sıfat listesi yoluyla ölçülmesinin uluslararası platformda birçok uygulaması söz konusudur (McCrae ve Costa, 1987).

Yapılan literatür taraması sonucunda bireylerin kişilik yönlerini belirlemeye yönelik Transaksiyonel Analiz kuramının da kullanıldığı görülmüştür. Bazı

çalışmalar bu kuramın, Beş Faktör Kişilik Modeli ile paralellik gösterdiği ve iki model arasında karşılıklı korelasyonun olduğunu ifade edilmiştir (Hadesman, 2003; Winter ve Udomsak, 2002). Fakat spor psikolojisi içinde bireylerin Transaksiyonel analize dayalı kişilik yönlerinin (Ego durumlarını) belirlenmesinde oldukça sınırlı çalışma bulunmaktadır (Akın, 2015; Slater, 2002). Literatürde takım sporcuların Transaksiyonel Analize dayalı kişilik yönleri (ego durumlarının) ile onların mevkileri arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalara bakıldığında ise sadece bir çalışmaya rastlanmıştır: Profesyonel Futbolcuların mevki ve ego bağdaşım düzeylerinin performansları ile ilişkisi inceleyen Akın (2015), çeşitli pozisyonlarda oynayan futbolcuların farklı ego durumlarına sahip oldukları ve bu durumun onların performansları ile ilişkisi olduğuna dair bazı sonuçlara erişmiştir. Elde edilen sonuçların profesyonel sporcuları içermesi ve aynı zamanda Türkiye’de yapılan tek çalışma olması nedeniyle, daha fazla çalışmanın yapılma gerekliliğini gün yüzüne çıkarmıştır. Bu sebeple bu çalışmanın amacı Samsun ili U-19 Elit Lig kategorisinde oynayan genç amatör futbolcuların transaksiyonel analize dayalı ego durumları ve takım mevkileri bağdaşım düzeylerinin performansları ile ilişkisini incelemektir.

Eric Berne tarafından 1950’li yılların başında geliştirilen İşlemsel Çözümleme Yaklaşımı olarak da bilinen Transaksiyonel Analiz Kuramı (TA), bireyin kişilik özelliklerini açıklamada yaygın olarak kabul gören yaklaşımlardan biridir. TA Kuramı kişilik, gelişim, kişilerarası ilişkiler ve psikoterapi gibi birçok alanda insanların düşünce, duygu ve davranışlarının anlaşılmasında ve açıklanmasında oldukça anlaşılır bir bakış açısı sunmaktadır (Akkoyun, 2011). Bir kişilik kuramı olarak TA, insanların psikolojik yapısını ego durumları modelini kullanarak nasıl olduğunu, insanların işlevselliğini-kişiliklerini davranışsal olarak nasıl sergilediklerini anlamamıza yardımcı olan bir kuramdır (Stewart ve Joines, 2017). TA yaklaşımı; psikolojinin iletişim, gelişim, psikopatoloji, eğitim ve danışma, terapi alanlarını içine alan; son yıllarda reklamcılık, askeri örgütler, hasta ile iletişim (Keçeci, 2007) ve spor (Akın, 2015; Slater, 2002) gibi bir çok alanda etkinlik gösteren bir yaklaşımdır. Kişisel gelişim ve değişim için bir kişilik ve düzenli psikoterapi teoremi (Gürel, 2011) olan TA’da sağlıklı bir kişilik, ego durumlarının her birinin duruma uygun kullanılabilmesiyle mümkün olabilmektedir (Alisinanoğlu, 2000). TA’da ego durumları yapısal olarak 3 kategoride ele alınır. Bunlar; Ebeveyn, Yetişkin ve Çocuk ego durumlarıdır. Her ego durumunun kendine özgü kişilik

özellikleri bulunmaktadır (Arı, 1989).

Üç ego durumunu yerine ve zamanına göre kullanmamak veya kişiliklerarası ilişkilerde aykırı bir ego durumuna sahip olmak sağlıksızlık işaretidir. Bir insanın ego durumları arasındaki etkileşim aşırı katı ya da aşırı geçirgen olursa, bu insanın kişilerarası ilişkilerinde birtakım sorunlara neden olabilir. Ego durumları arasındaki sınırların katı olması, kişilerin esnek davranmasını engeller. Sahip olduğu ego durumlarının sınırlarında katılık olan bir kişi, sadece Ebeveyn, sadece Yetişkin ya da sadece Çocuk rolü sergileyebilir. Bu durum ise kişinin toplumsal çevreye uyumunu önemli ölçüde güçleştirir; hatta fiziksel çevreye uyum sorunları bile yaratabilir (Dökmen, 2000).

Kayalar (2002), TA'nın ego durumları davranışsal tanılaması ve TA transaksiyon türleri, organizasyon ve yönetim bilimi içinde etkili takım oluşturma konusunda önemli ipuçları verdiğini ifade etmiştir. Bunun için takımlar oluşturulurken TA'nın kullanılması, takımların etkin bir hale gelebilmesinde önemli bir rolü olduğunu ifade etmiştir. İşte tam bu noktada TA'ya dayalı ego durumları, futbolda farklı mevkilerin gerektirdiği kişilik özellikleri, o mevkide oynayan sporcuların kişilik özellikleri ile bağdaşım, sporcuların performansları ilişkisi olup olmadığının belirleyebilmek adına araştırmacı için bir bakış sunmuştur.

Bu kapsamda araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden betimsel nitelik taşıyan ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Veri toplam aracı olarak, Arı (1989) tarafından geliştirilen ve kültürümüze özgü geliştirilmiş olan Ego Durumları Ölçeği'nin (EDÖ) kullanılması uygun görülmüştür. Aynı zamanda Akın (2015) tarafından kullanılan Performans Değerlendirme Skalası ve bazı eklemeler ve çıkartmaların yapıldığı Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Mevkilerde olması gereken (ideal) kişilik yönlerini (ego durumlarını) belirlemek adına Samsun ili U-19 elit 12 amatör takım antrenörlerine EDÖ verilmiştir. Daha sonra aynı antrenörlerden futbolcuların performansları değerlendirmeleri için Performans Değerlendirme Skalasını doldurmaları istenmiştir. Futbolculara ait kişilik yönlerinin (ego durumlarının) belirlenebilmesi için ise, yine EDÖ kullanılmıştır. Bu iki durum (beklenen-mevkilere ait ego durumları ve gözlenen- futbolculara ait ego durumları) kişisel bilgi formunda belirtilen bazı değişkenlere ve sporcu performans değerlendirme skalasına göre değerlendirilerek, sporcuların mevki-ego bağdaşım düzeylerinin performansları ile

nasıl bir ilişkisi olduğuna dair veriler sunulmuştur.

Bu doğrultuda tezin birinci bölümünde çalışmanın kuramsal çerçevesini oluşturan konulara ve kavramlara yer verilmiştir. Araştırmanın ikinci bölümünde araştırmanın yöntemine, üçüncü bölümünde ise bulgularına yer verilmiştir. Dördüncü bölümde, araştırmanın konu ile ilgili başka çalışmalar ile karşılaştırıldığı, elde edilen bulguların tartışıldığı ve yorumlandığı bölüm olmuştur. Son olarak ise, tüm bu süreçler özetlenerek sonuca bağlanmış ve gelecek çalışmalar için önerilerde bulunulmuştur.

2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu tezin amacı, Samsun ili elit U-19 genç amatör liginde mücadele eden futbolcuların transaksyonel analize dayalı ego durumları ve takım mevkileri bağdaşım (örtüşme, uyum) düzeylerinin performansları ile ilişkisini incelemektir. Bu çalışma genelde, spor psikolojisi içerisinde tartışmalı ve kesin sonuçlarda uzak olan kişilik araştırmalarına katkı sağlayabilmesi, özelde ise futbolda saha içi mevkilerin gerektirdiği kişilik özellikleri üzerine yapılan çalışmalara, TA Ego Durumları ile yeni bir bakış açısı kazandırabilmesi açısından önemli görülmektedir.

3. Araştırmanın Varsayımları

- 1- Katılımcıların (Samsun U-19 elit lig takımlarının oyuncularını) “Ego Durumu Ölçeği”, “Kişisel Bilgi Formu” ve “Performans Değerlendirme Skalası” üzerinde yaptıkları işaretlemeler, onların gerçek düşüncelerini yansıttığı varsayılacaktır.
- 2- Araştırmadaki çalışma Samsun ili amatör takımların U-19 kategorisinde mücadele eden futbolcularını temsil edebilecek nitelik ve nicelikte olduğu varsayılacaktır.

4. Araştırmanın Soruları

- 1- Futbol oyuncularının yaşlarına göre ego durumları arasında bir farklılık var mıdır?
- 2- Futbol oyuncularının eğitim durumlarına göre ego durumları arasında bir farklılık var mıdır?
- 3- Futbol oyuncularının meslek durumlarına göre ego durumları arasında bir farklılık var mıdır?

- 4- Futbol oyuncularının gelir dağılımına göre ego durumları arasında bir farklılık var mıdır?
- 5- Futbol oyuncularının kardeş sayısına göre ego durumları arasında bir farklılık var mıdır?
- 6- Futbol oyuncularının kaçınıcı çocuk olduğuna göre ego durumları arasında bir farklılık var mıdır?
- 7- Futbol oyuncularının kulüpte oynadıkları süreye (yıl) göre ego durumları arasında bir farklılık var mıdır?
- 8- Futbol oyuncularının kulüpte ağırlıklı olarak oynadıkları mevkiye göre ego durumları arasında bir farklılık var mıdır?
- 9- Futbol oyuncularının mevkilerde oynama sürelerine (yıl) göre ego durumları arasında bir farklılık var mıdır?
- 10- Futbol oyuncularının oynadıkları kulüp sayılarına göre ego durumları arasında bir farklılık var mıdır?
- 11- Futbol oyuncularının sezon sonu performans değerlendirmelerine göre ego durumları arasında bir farklılık var mıdır?
- 12- Futbolcuların ego durumları (gözlenen) ile mevki ego durumları (beklenen) arasında anlamlı bir bağdaşım var mıdır?
- 13- Takımların sezon sonu lig sıralaması dağılımına göre ego durumları arasında bir farklılık var mıdır?

5. Temel Kavramlar

Transaksiyonel Analiz (TA): Kişisel olarak gelişmeyi ve değışmeyi sağlamak üzere kullanılan sistematik bir kişilik, gelişim, kişilerarası ilişkiler ve psikoterapi kuramıdır. Bir kişilik kuramı olarak TA, insanların psikolojik yapısını ego durumları modelini kullanarak nasıl olduğunu, insanların işlevselliğini, kişiliklerini davranışsal olarak nasıl sergilediklerini anlamamıza yardımcı olan bir kuramdır (Stewart ve Joines, 2017: 37).

Ego Durumu: Doğrudan tutarlı bir davranış örüntüsüne karşılık olarak yaşanan tutarlı duygu ve yaşantı örüntüleridir. (Stewart ve Joines, 2017: 482).

Ego Durumları Modeli: Yapısal ve fonksiyonel olarak iki ayrı modeli içerir. Yapısal model ego durumları içeriğiyle, fonksiyonel model ego ise bu içeriğin süreci ile ilgilidir. Kişiliği, Ebeveyn, Yetişkin ve Çocuk ego durumları olarak gösteren

model, yapısal; kişiliği Koruyucu Ebeveyn, Eleştirel Ebeveyn, Yetişkin, Doğal Çocuk ve Uygulu Çocuk ego durumları olarak gösteren model ise fonksiyonel modeldir (Akkoyun, 2011:18).

Ebeveyn Ego Durumu: Ebeveynlerden ve ebeveyn figürlerinden içealmış duygu ve davranışlar takımı (genellikle ödünç alınmış veya kopyalanmış olan ego durumları denilmektedir) (Stewart ve Joines, 2017: 482).

Eleştirel Ebeveyn Ego Durumu: Ebeveynden çocuğa gelen eleştirici, kısıtlayıcı yargılayıcı, kızgın, cezalandırıcı, sert ve baskılayıcı gibi uyarıcıları içeren davranışların, kişinin ilerleyen hayatında bir başka kişi veya kişilere karşı kullandığı davranış yönüdür (Arı, 1989: 25).

Koruyucu Ebeveyn Ego Durumu: Eleştirel Ebeveyn ego durumu aksine, ebeveynlerin bakıp-büyütücü, koruyucu, anlayışlı, kabul edici, cana yakın, ilgili, merhametli, vefakar, yardımsever ve güvenilir tutum ve davranışları üzerinde temellendirilmektedir (Arı, 1989: 26).

Yetişkin Ego Durumu: Mevcut duruma bir karşı olarak ortaya çıkan duygular, düşünceler ve davranışlar seti; ne ebeveynlerden veya ebeveyn figürlerinde kopya edilmiştir, ne de kişinin çocukluğundakini tekrar yaşamasıdır; mantıklı bir algılamaya dayalıdır (Stewart ve Joines, 2017: 493).

Çocuk Ego Durumu: Kişinin kendi çocukluğundakileri yeniden canlandırdığı duygular, düşünceler, ve davranışlar seti; örneğin, kişinin çocukken kim olduğunu gösteren arkaik ego durumu (Stewart ve Joines, 2017: 481).

Doğal Çocuk Ego Durumu: Kişiliğin ebeveyn eğitiminde etkilenmemiş bölümüdür. Küçük bir bebekte gözlenebilen tüm doğal tepkiler; taşkın, bencil, girişimci, yaratıcı, kendini sınırlamada güçlük çeken, isyankar, hazlarına düşkün, içten, kaba, özgür, meraklı ve korkak olarak algılanan kişiler olarak tanımlanmıştır (Arı, 1989: 31-32).

Uygulu Çocuk Ego Durumu: Ebeveyn eğitiminden etkilenen ve çevresindeki insanlara yönelik, Yetişkin ego durumunun ölçülülüğü ile düzeltilen bir çocuk ego durumu olarak tanımlanmaktadır. Bu ego durumu ile davranan kişi, nazik, ilgili, uysal görünmeye çalışan, davranışlarını diğer insanların beklentilerine göre ayarlayarak duygularını, isteklerini ve gerçek tepkilerini saklama eğiliminde olan, kendisine gelen istekleri bazen bir zorunluluk olarak algılayan ve sonucunda mutsuz

ve asık yüzlü davranışlar sergileyebilen kişilik yönelimidir (Arı, 1989: 30-31).

Baskın Ego Durumu: TA uzmanlarına göre bireyin, Ebeveyn, Yetişkin ve Çocuk ego durumlarından birisinin diğerlerini dışlayarak, duruma uygun olmasa bile daha baskın olarak kullanılmasıdır (Deniz, 2002: 17).

Kişilik: Kalıtsal, çevresel, fiziksel ve zihinsel özelliklerle etkileşimli ve nispeten bu özelliklerinin de bir sonucu olan, belli ölçüde özgün ve tutarlı duygu, düşünce ve davranış kalıbı. (Özsoy ve Yıldız, 2013).

Spor Psikolojisi: Spor yapan bireylerin antrenman verimliliğini artırma, öğrenme süresini hızlandırma, ulaşılabilecek performansın önündeki ruhsal engelleri ortadan kaldırma amaçlarını gerçekleştirmeye çalışan bir bilim dalıdır (Doğan, 2005: 3)

Sportif Performans: Bireyin, kondisyon boyutu (aerobik-anaerobik güç, kuvvet, dayanıklılık ve esnekliği), beceri boyutu (koordinasyon reaksiyon zamanı, kinestetik ve çevikliği), fiziksel özellikler boyutu (fiziksel yapı, boy, kilo, yağ yüzdesi) ve psikolojik özelliklerini içeren psikolojik yada davranışsal boyutu (bireyin kişiliğini, gereksinimlerini, motivasyonunu, dikkatini, konsantrasyonunu) içine alan bir süreçtir (Tiryaki, 1991'den akt., Karakuş ve Kılınç, 2006).

Futbol: Topu, el ve kol uzuvlarını kullanmadan, özellikle kafa veya ayak vuruşları ile karşı kaleye sokma kuralına dayanan ve on birer kişilik iki takım arasında oynanan top oyunudur.

Futbolda Mevkiler: Belirli taktiksel anlayışlar çerçevesinde bölgesel olarak futbolcuların konumlandırıldığı bölgelerin her birine verilen adlandırmalardır. Her bir mevkinin değişik görevleri bulunmaktadır. Bu mevkiler; kaleci, bek, stoper, libero, ortasaha, açık kanat ve forvet şeklindedir.

Samsun U-19 Elit Ligi: Samsun ilinde mücadele eden amatör futbol takımlarının içerisinde bulunan U19 takımlarından oluşur. Fakat bu ligde her U19 amatör takımı mücadele edemez. Lig Samsun ilinde en iyi amatör takımların U19 takımlarından meydana gelmektedir. Amatör futbol kulüplerinin U19 takımları, genç takımları seviyesinin en üst, A takımların ise bir alt seviyesidir. U19 ligindeki iki kategori içinden en üst kategoriyi temsil etmektedir. Lig 12 takımdan oluşur ve sezon sonu lig sıralaması içinde ilk iki takım Türkiye Şampiyonası'na direkt, 3.4.5. ve 6. takımlar ise, kendi aralarında play-off onayarak, aralarında 1. olan takım, 3. takım olarak

Türkiye Şampiyonası'na katılır. Ligi son 3 sırada bitiren takımlar ise, gelecek sezon U19 liginin en alt seviyesi, bir başka ifade ile elit U19 liginin bir alt kategorisine düşer.

BİRİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Psikoanalitik Kuram

Kişiliğin İd, Ego ve Süperego şeklinde üç bölümden meydana geldiğini söyleyen Freud bu teoriyi ileri süren kişi olmuştur. Freud'a göre İd, kişiliğin en temel sistemidir. Ego ve Süperego, İd'den ayrılarak gelişir. İd, kişiliğin ruhsal enerji kaynağıdır. Bireyin ilkel ve içgüdüsel dürtüleri İd'in içeriğini oluşturur. Ego bireyin gerçek ve nesnel dünya ile ilişkilerini düzene koyar ve gerçeklik ilkesinin çatısı altıdadır. İd' den gelen ilkel dilek ve dürtülere dış dünyanın kabul edebileceği çözüm yolları arar. Süperego, kişiliğin törel yanını temsil eder. Ego'yu toplumsal ölgülere uymaya zorlar. Ortaya konan davranışın toplumsal değerlere uygun olup olmadığını denetler (Arı, 1989: 17)

Freud'un kuramına göre insan davranışı yukarıdaki üç sistemin etkileşimi sonucu ortaya çıkar. İd, Ego'yu kendi ilkel ve içgüdüsel dürtülerine uymaya zorlar. Süperego ise, Ego'yu toplumsal ölgülere uymaya zorlar. Ego, İd ile Süperego arasında gerçekçi ve dengeli bir çözüm bulabildiği oranda kişi sağlıklıdır. İd, Ego'ya egemense kişinin davranışları nevrotik veya psikotik düzeydedir. Süperego, Ego'ya egemense kişi, duygu ve düşüncelerini bastırır. Bu bastırmanın karşılığını sonunda nevrozla öder (Arı, 1989: 17).

Freud'un İd, Ego ve Süperego'su, başka bir üç model ile benzerlik göstermektedir. Bunlar; Ebeveyn, Yetişkin ve Çocuk ego durumlarıdır. İki modelin birbirine benzediği açıkça ortadadır: İlk bakışta, Ebeveyn gözetleyen, emreden, cezalandıran ve tehdit eden yargılayıcı Süperego'ya benzemektedir. Yetişkin' in de, gerçekliği test eden, Ego ile benzerlikleri vardır. Çocuk da, sansürsüz dürtü ve güdülerin yuvası olan İd' e benzemektedir. Berne'in başlangıçta Freudiyen bir analist olarak eğitim aldığı göz önünde tutulursa, bu iki model arasındaki benzerlik şaşırtıcı değildir. Fakat Berne, ilk yazılarında kendi modeli ile Freud'un yazıları arasındaki farklılıkları göstermek için belirgin bir çaba göstermiştir (Stewart ve Joines, 2017: 54).

Bunların ilki ve en önemlisi: Ebeveyn, Yetişkin ve Çocuk ego durumlarının her birisinin, gözlenebilir davranışsal ipuçlarına dayalı olarak tanımlanmasıdır. Buna karşın Süperego, Ego ve İd, yalnızca kuramsal olan kavramlardır. Birine bakarak ya

da birini dinleyerek Süperego'sunu kullanıp kullanmadığına karar veremezsiniz. Ancak Ebeveyn ego durumunda olup olmadığını gözlem yaparak söyleyebilirsiniz (Stewart ve Joines, 2017: 54).

Bir diğer konu; Freud'un üç psişik gücü bir genellemidir, “ego durumları” ise bir kimliği olan kişilere aittir. Bir kimse Ebeveyn ego durumunda iken, sadece genellikle “ebeveynlere özgü” bir şekilde davranmamaktadır. Kendi ebeveynlerinden ya da ebeveyn figürlerinden birisinin davranış, duygu ve düşüncelerini yeniden sahnelenmektedir. Kişi, Çocuk ego durumunda iken, sadece çocuksu bir tavırla davranışlar göstermemektedir. Kendi çocukluğunda yaptığı davranışları ve bu davranışına eşlik eden duygu ve yaşantıları da tekrarlamaktadır (Stewart ve Joines, 2017: 54).

“Ebeveyn”, “Yetişkin” ve “Çocuk” ego durumlarının her birisinde Süperego, Ego ve İd'in etkileri bulunmaktadır. Berne, bir kimse Ebeveyn ego durumunda iken kendi ebeveynlerinin engellemelerini, mantıklı düşüncelerini ve itilimlerini içerecek şekilde onların tüm davranışlarını kopya ettiğini belirtmiştir. Yetişkin ve Çocuk ego durumları da, aynı şekilde kişinin kendi engellemelerini, mantıklı düşüncelerini ve itilimlerini kapsamaktadır (Stewart ve Joines, 2017: 55).

Berne, Paul Federn' in “ego durumları” kavramını, yani belirli zamanlarda Ego'dan farklı durumların ortaya çıktığı fikrini alarak, Freud'un modelinin üzerine ego durumları modelini oluşturmuştur. Ego durumu kavramını daha da ileriye taşıyarak bunları davranışsal olarak gözlenebilir üç ego durumuna ayırmıştır ve bunları Ebeveyn, Yetişkin ve Çocuk olarak adlandırmıştır (Stewart ve Joines, 2017: 55).

Freud'un modeli ve Berne'nin ego durumları modeli aynı şeyler değildir. Ama bunlar birbiriyle çelişmemektedirler. Berne, Süperego, Ego ve İd'in en iyi şekilde ifadesinin bunların intrapsişik yapılar olması ve ego durumlarını etkilemesi olduğunu ifade etmektedir. Ebeveyn Ego Durumu, en çok Süperego'dan etkilenmektedir ancak Ego'nun ve İd'in bazı fonksiyonlarını yerine getiren unsurları da taşımaktadır. Çocuk Ego Durumu, en çok İd' den etkilenmektedir ancak Süperego ve Ego'nun fonksiyonlarını da taşımaktadır. Yetişkin Ego Durumu ise daha çok Ego' nun fonksiyonunu görmektedir. Berne bu yüzden ego durumlarını tanımlarken yalnızca intrapsişik düzeyi değil ayrıca sosyal ve gözlenebilir düzeyi de göz önüne almıştır

(Stewart ve Joines, 2017: 55).

Berne, ego durumları modelini, bir kişilik, iletişim ve gelişim kuramı olan Transaksiyonel Analiz Kuramı altında ele alarak incelemiştir.

1.2. Transaksiyonel Analiz (TA)

Transaksiyonel Analiz Kuramı (TA) 1950'li yılların ortalarında Eric Berne tarafından ortaya atılmıştır. Psikolojinin iletişim, gelişim, kişilik, psikopatoloji ve danışma/terapi alanlarıyla ilgili bilgileri içeren TA kuramı, insanı olumlu olarak ele alan insancıl bir yaklaşımdır (Akkoyun, 2011: 4).

Transaksiyonel analiz (TA), kişisel olarak gelişmeyi ve değişmeyi sağlamak üzere kullanılan sistematik bir psikoterapi ve kişilik kuramıdır. Uluslararası Transaksiyonel Analiz Kuruluşu'nun önerdiği TA tanımı budur ancak, günümüzdeki TA bunu ve bundan daha da fazlasını içermektedir. Transaksiyonel Analiz, diğer psikolojik yaklaşımlar arasında derinliği ve uygulamalarının çeşitliliğiyle dikkatleri üzerine çekmektedir (Stewart ve Joines, 2017: 37).

Bir kişilik kuramı olarak, TA bize insanların psikolojik yapısının nasıl olduğunu göstermektedir. Bunun için ego durumları modeli olarak bilinen üç bölümlü bir model kullanılmaktadır. Bu model ayrıca bize insanların işlevselliğini, kişiliklerini davranışsal olarak nasıl sergilediklerini anlamamıza da yardımcı olmaktadır (Stewart ve Joines, 2017: 37)

TA, aynı zamanda bir iletişim kuramıdır. Bu bakımdan hem kişisel yaşamda hem de iş ortamında sistemlerin ve ilişkilerin analiz edilmesini sağlayan bir yöntem olarak çok geniş kapsamlı şekilde kullanılabilir.

TA, bize bir çocuk gelişimi kuramı sunmaktadır. Yaşam kurgusu kavramı, bugünkü yaşam örüntülerimizin nasıl çocukluktan kaynaklandığını açıklamaktadır. TA, yaşam kurgusu kavramıyla, çocukluk stratejilerimizin bizi engelleyici olmasına ya da acı verici sonuçlar yaratmasına rağmen, bizim bunları erişkin yaşamımızda neden tekrarlamaya devam ettiğimize ilişkin açıklamalar getirmektedir. Böylece TA bize bir psikopatoloji kuramı da sunmaktadır (Stewart ve Joines, 2017: 37).

Uygulama alanında kullanılmak üzere de, TA bize bir psikoterapi sistemi sunmaktadır. Günlük yaşam problemlerinden ciddi psikoza kadar her tür psikolojik bozukluğun tedavisinde kullanılabilir. Bireylerle, gruplarla, çiftlerle ve

ailelerle kullanılmak üzere bir terapi modeli sağlamaktadır (Stewart ve Joines, 2017: 37).

Terapötik alanın dışında, TA eğitim ortamlarında da kullanılır. Öğretmenlere ve öğrencilere açık iletişim kurmaları ve kısır anlaşmazlıklardan kaçınmaları için onlara yardımcı olmaktadır. TA'nın, özellikle psikolojik danışma için çok kullanışlı olduğu görülmektedir. TA, yönetim ve iletişim eğitiminde ve örgütsel analizlerde güçlü bir araç olarak kullanılabilir. Değişik uygulama alanlarında da sosyal çalışmacılar, polisler, şartlı tahliye görevlileri ve din görevlileri tarafından kullanılmaktadır. TA, bireysel olarak, ilişkilerin ve iletişimin anlaşılmasını gerektiren herhangi bir alanda kullanılabilir (Stewart ve Joines, 2017: 38).

TA kuramının temelini oluşturan birkaç temel düşünce vardır. TA'yı diğer psikoloji kuramlarından da farklı kılan bu özelliğidir. Bunlardan ilki "ego durumları"dır. TA'nın temelini "ego durumları modeli" oluşturmaktadır. Bir kişilik kuramı olan TA ego durumları ileri bölümlerde daha detaylı olarak ele alınacaktır. Yapısal olarak Ebeveyn, Yetişkin ve Çocuk ego durumları olarak üçe ayrılır. İkincisi "transaksiyonlar" dır: Ego durumlarının (Ebeveyn, Yetişkin ve Çocuk) herhangi birinden gelen iletinin, herhangi bir ego durumu ile tepki verilmesi sürecine transaksiyon denir. Transaksiyonlar temas iletileri ile gerçekleşir (Stewart ve Joines, 2017: 39). Kişi bir başka kişiye karşı iletişim başlattığında, karşı taraf da yanıt verdiği bir transaksiyon gerçekleşmektedir. Formel transaksiyon dillinde iletişimin başlatılmasına "uyaran", uyarana verilen yanıt ise tepki denilmektedir. Böylece, bir transaksiyonun, "transaksiyonel uyaran" ve "transaksiyonel tepki" şeklinde formel tanımı da ortaya çıkmaktadır. Berne, transaksiyonu "sosyal iletişimin temel birimi" olarak ele almaktadır (Stewart ve Joines, 2017: 111).

Üçüncüsü "yaşam senaryoları" dır. Çocukken hepimiz kendimize bir yaşam öyküsü yazıyoruz. Bu öykünün bir başlangıcı, ortası ve de sonu vardır. Bunun temel örgüsünü, daha bebekken, birkaç kelimeyi kullanmaya başlamadan önce oluşturuyoruz. Daha sonra çocukluk yıllarımızda bu öyküyü daha da ayrıntılı hale getiriyoruz. Yedi yaşına geldiğimizde, öykümüzün büyük bir kısmını kurgulamış oluyoruz. Kurguladığımız öykümüzü, ergenlik dönemimizde gözden geçirerek değiştirebiliriz de. Erişkin yaşamımızda iken, kendi yazdığımız bu yaşam öykümüzün genellikle farkında değiliz. Öykümüze sadık kalarak en sonuna kadar bu

şekilde yaşayabiliriz. Bizler, farkında olmadan, muhtemelen bebeklikte karar vermiş olduğumuz bir final sahnesine ulaşacak şekilde yaşamımızı sürdürebiliriz. Bu farkında olunmayan yaşam öyküsüne, TA'da “yaşam kurgusu/senaryosu” denilmektedir (Stewart ve Joines, 2017: 40).

Yaşam senaryoları kavramı, ego durumları modelinin yansırı TA'nin bir diğer temel taşıdır. Yaşam kurgusu özellikle terapi uygulamaları bakımından çok önemlidir. Yaşam senaryosu analizinde, yaşam senaryolarından yararlanılır, böylece insanların farkında olmadan kendi problemlerini nasıl kendilerinin yarattığını ve bu problemleri nasıl çözmeye giriştikleri anlamaya çalışılır. Yaşam senaryoları çocukluk yıllarındaki ilk kararlarla ilgilidir. Çocukluk yıllarındaki bu kararlar bireyin sonraki yaşamını etkilemektedir (Harris, 2018: 89). Ayrıca yaşam senaryolarında istenildiği gibi herhangi bir zamanda değiştirilebilir bir durum söz konusudur (Freed ve Freed, 2015; 90). Berne, küçük çocuğun senaryo oluşturma sürecinde ilk olarak kendisiyle ve etrafındaki insanlarla ilgili belli bazı kanılar geliştirdiğini ileri sürmektedir. Bunlara “yaşam pozisyonları” denilmektedir. Kişi, yaşamı boyunca bu kanıları taşımaya devam etmektedir. Bu kanıları şu şekilde sıralanabilir. “Ben OKEY'im, Sen OKEY'sin”, “Ben OKEY değilim, Sen OKEY'sin”, “Ben OKEY'im, Sen OKEY değilsin”, “Ben OKEY değilim, sen OKEY değilsin”. Bu pozisyonlar, kişi kendisini ve başkalarını algılamak, bu algılamasını dayandırdığı öz değerleri göstererek, bu konudaki temel duruşunu sergilemektedir. Burada söz edilen pozisyon kavramı, kişinin kendisinin ve başkalarının davranışları ile ilgili olarak sahip olduğu genel görünüşü ama aynı zamanda bundan çok daha fazlası olarak başka şeyleri de içermektedir. Çocuk, bir kere bu pozisyonlardan birini benimsediğinde, kurgusunun geri kalanını bu pozisyona uyacak şekilde yapılandırmaktadır. Her oyun, kurgu ve yazgı bu temel pozisyonlardan birine dayalıdır (Stewart ve Joines, 2017:179-180).

TA kuramının temelini oluşturan beşinci ve son temel düşüncesi ise “oyunlar” dır. TA'da “oyun” kavramı günlük dildeki oyunlardan farklıdır ve etkileşimlerde ortaya çıkar. Bir nevi psikolojik oyunlar olarak da ifade edilir. Psikolojik oyunlar tekrarlanarak yaşanmaktadır. Herkes kendi favori psikolojik oyununu zaman içinde tekrar ve tekrar oynar. Diğer oyuncular ve şartlar değişebilir ama oynanan psikolojik oyunun örüntüsü aynı şekilde kalır. Psikolojik oyunlar Yetişkin farkındalığının dışında oynanır. İnsanlar psikolojik oyunları tekrar ve tekrar oynanmasına rağmen, oynadıkları her psikolojik oyunda bunu yaptıklarının farkında değildirler. Ancak

psikolojik oyun tamamlandığında oyuncu kendine şu soruyu sorabilmektedir: “Yaaa nasıl olur aynı şey yeniden oldu?” Hatta insanlar bu noktada bile bu oyunun düzenlenmesinde kendilerinin neden olduğunu kavrayamazlar. Psikolojik oyunlar, oyuncular arasında gizil transaksyon alışverişleri ile yapılır. Her psikolojik oyunda, psikolojik düzeyde, görünürdeki sosyal düzeyde olup bitenden farklı bir şey olmaktadır. Biz bunu insanların psikolojik oyunlarını tekrar ve tekrar yaşarken oynama şekillerinden ve kendi psikolojik oyunlarını yaşamaları için buna uygun psikolojik oyunlar oynayan insanları bulmalarından anlıyoruz. Psikolojik oyunlarda her zaman için bir sürpriz ânı veya kafa karmaşıklığı yaşanır. Oyuncu, bir noktada beklenmedik bir şey olduğu duygusunu yaşar. Bir şekilde, insanlar rollerini değiştirmiş gibi olurlar (Stewart ve Joines, 2017: 338).

TA'nın dayandığı 3 temel varsayım vardır. Bunlardan ilki “insanlar OKEY'dir”. Bunun anlamı şudur: “Sen ve ben, ikimiz de insan olarak değerli, önemli ve saygıdeğeriz. Ben kendimi ben olarak, seni sen olarak kabul ediyorum”. Bu ifade insanın özünün davranışlarından daha önemli olduğu gösterir. İkincisi, “herkesin düşünme kapasitesi vardır”: Beyin hasarı olanlar hariç, herkes düşünme kapasitesine sahiptir. Bununla bağlantılı olarak üçüncüsü ise, her birimiz hayattan ne istediğimize karar vermenin sorumluluğunu taşıyoruz. Her birey eninde sonunda almış olduğu kendi kararların sonuçlarıyla yaşamak durumunda kalır (Stewart ve Joines, 2017: 41).

Transaksiyonel analizin kuram ve uygulamasında üç okul söz konusudur. Bunlar “Klasik Okul”, “Yeniden Karar Verme Okulu” ve “Katheksis (veya Schiffian) okulu”. Tüm okullar, Transaksiyonel Analiz'in genel varsayımlarına bağlı kalarak çalışmalarını sürdürmektedir. Çok az araştırmacı tek bir okulda uzmanlaşmıştır; uygulamada genellikle bu üç okul yaklaşımın kombinasyonu tercih edilmektedir (Stewart, 1992'den akt., Şengül, 2008: 13).

Tüm okulların ortak olarak kabul ettiği iki yaygın temel düşünce; “ego durumları” ve “yaşam senaryoları”dır (Stewart, 1992'den akt., Şengül, 2008: 13). Yukarıda da ifade edildiği gibi TA'nın temel taşlarını oluşturan beş temel düşünce oluşumu söz konusudur. Fakat bu araştırmada, TA kuramları içinde, kişilik kuramı ön planda tutulmuştur ve bu sebeple TA ego durumlarına ağırlık verilmiştir. Ego durumları, TA'nın en temel öğeleridir ve kişiliğin ne olduğu, nasıl geliştiği ve nasıl

işlediği ile ilgili açıklamaların temelini oluşturmaktadır.

1.2.1. Ego Durumları

Ego durumları içinde kişilik kavramının önemli bir yeri olması ile birlikte, ego ve kişilik sözcüğü günlük dilde çok kullanılan iki terimdir.

Türk Dil Kurumu'nda (TDK) kişilik, farklı bilim dallarında çeşitli şekillerde ifade edilmiştir. Felsefe terimine göre, kişinin özünü kuran, kişiyi kişi yapan şey, bireyin tinsel ve ruhsal niteliklerinin, özelliklerinin toplamıdır. Eğitim terimine göre ise, bireyin toplumsal çevresi içinde karşılaştığı ve edindiği izlenimlerle oluşturduğu davranış özelliği veya bireyin ruhsal ve toplumsal tepkilerinin tümüne verilen addır. Ruhbilim terimine göre, kişinin, işler durumdaki ruhsal, bedensel ve fizyolojik özelliklerinin kendine özgü olan az çok durağan bütünlüğüdür. Toplumbilim terimine göre ise bireyin toplumsal yaşamı içinde edindiği alışkanlıklarının ve davranışlarının tümü olarak ifade edilmektedir (TDK, 2019). Bir bireyin kişiliğin ifade ederken kişinin baskın özelliklerinin ifade edildiği görülmektedir. Kişilik özelliklerine ait sıfatlar; kibar, neşeli, düşünceli, tutarlı vb. gibi. Fakat psikologlar konuya daha farklı açıdan bakmaktadır. Çünkü onlar söz konusu sıfatların kişiliği tanımlamada yeterli olmadığını savunmaktadır (Luthans, 2010: 125). Bu sebeple psikologlar kişiliği bireyin tüm psikolojik sisteminin büyüme ve gelişmesini ifade eden bir kavram olarak değerlendirmektedirler (Robbins, 2012: 134). Akademisyenler ise farklı kuramsal temeller aracılığıyla kişiliği ele almaktadır (Luthans, 2010: 125). Bu durumda kişiliği tanımlamak zorlaşmaktadır. Bununla birlikte literatür incelendiğinde yaygın kullanılan kişilik tanımlarından bahsetmek mümkündür. Bu kapsamda kişilik, bireyi diğerlerinden ayıran nispeten kalıcı özellikler ve eğilimlerdir veya bireyler tarafından sergilenen özgün ve nispeten sabit davranış, düşünce ve duygu kalıbı (Greenberg, 1999: 40) olarak tanımlanabilir.

Yukarıda belirtilen tanımlardan hareketle kişilik; kalıtsal, çevresel, fiziksel ve zihinsel özelliklerle etkileşimli ve nispeten bu özelliklerinin de bir sonucu olan, belli ölçüde özgün ve tutarlı duygu, düşünce ve davranış kalıbı şeklinde tanımlanabilir. Bu bakımdan kişilik özellikleri bir bakıma bireyi özgün kılan ve bireyin yoğunlukla sergilediği davranışlarına verilen isim olarak ifade edilebilir. Ancak belirtmek gerekir ki bireyin öncelikleri, tercihleri, dünya ile başa çıkma tarzı ve çevre tarafından nasıl algılanmak istediği gibi unsurlar da kişiliğin

şekillenmesinde rol oynayabilmektedir (Özsoy ve Yıldız, 2013).

Transaksiyonel Analize göre ise kişilik “ego durumu” olarak isimlendirilen üç farklı yapıda şekillendirilmektedir. Burada “Ego”, Oxford sözlüğüne göre; zihni bilinçlilik ve bilinçsizlik arasında arabuluculuk yapan, gerçek olanı değerlendirme yetisine sahip ve kişisel kimlik duygusundan sorumlu olan şey olarak ifade edilmektedir (Oxford, 2019). Ego Durumu ise, bir kimsenin belli bir durumda ve zamanda gösterdiği, birbirleriyle tutarlı duygu, düşünce, davranış ve yaşantı biçimi olarak tanılanmaktadır (Berne, 2015: 27).

“Ego durumları” ilk defa 1950 yılların sonunda Eric Berne tarafından ortaya atılmıştır. Berne, hastaları ile yaptığı psikoanaliz çalışmaları sırasında kişiliğin Çocuk ve Ebeveyn ego durumlarından oluştuğunu fark etmiştir. Önceleri iki çeşit olarak kabul edilen ego durumlarına, kişiliğin üçüncü parçası olan “Yetişkin ego durumu” daha sonra eklenmiştir (Dusay 1988’den akt., Arı, 1989).

“Ego durumu” terimi aslında Berne tarafından icat edilmiş bir kavram değildir. Bu kavramın temeli, Paul Federn’in “ego psikolojisi” ne dayanmaktadır. Bunun yanı sıra ego durumları, Federn’in öğrencisi olan Eduardo Weiss tarafından geliştirilmiştir. Berne, her iki yazarın görüşlerine “Psikoterapide Transaksiyonel Analiz” başlıklı kitabında yer vermiştir (Şengül, 2008: 18).

Berne, Federn ve Penfield’in beynin fonksiyonlarıyla ilişkili olarak yürüttükleri cerrahi araştırmaları birleştirmiştir. Bu araştırmalarda, bireyin serebral korteks’inin herhangi bir bölümüne verilen elektrik akımı sonucunda bireyin, o noktada kodlanmış bulunan hatıralarını o anda yaşıyormuş gibi tepki verdiğini gözlemlemişlerdir. Bu da, anıların silinmediğini, hatta anılarla birlikte, o anki duyguların da saklandığını, bu anılara herhangi bir zamanda dönüş yapılabildiğini göstermektedir. Dolayısıyla kişi, şimdiki zamanın farkındayken, aynı anda zihinsel olarak geçmişteki anı şimdiki zamanda yaşayabilme yetisine sahiptir. Böylece Berne, ego durumlarının varlığını ve bu ego durumlarının şimdiki zamanda tekrar deneyimlenmesi olasılığını bu çalışmalarla temellendirme olanağı bulmuştur (Şengül, 2008: 19).

Berne, aktif durumdaki ego durumlarıyla ilgili çıkarımsanabilecek olan “beyinde belirli bir noktanın uyarılması ve herhangi bir ego durumunun aktive edilmesi” fikrinden oldukça etkilenmiştir. Ancak hafıza üzerine daha sonra yapılan

araştırmalar, bu varsayımlar üzerine şüphe dűřürecektir nitelikte olmuştur. Herhangi bir zamanda hatırlanabileceğinden daha fazla bilginin depolanabilir olduğu kabul edilmekle birlikte bazı araştırmacılar, tüm deneyimlerin kişinin hafıza bankasında saklandığı ve uygun şekilde hatırlanmayı gerçekleştirdiği konusunu ürütücü argümanlar ileri sürmüşlerdir (şengöl, 2008: 19). Bu araştırmacıardan Baddeley, Penfield'in hastaları tarafından, beyine elektrik mili bağlı iken belirtilmiş olan bulguların gerçek geçmiş olaylar olduğunu kabul etmek için kanıt bulunmadığını belirtmiştir. Baddeley 'ye göre, normal koşullar altında, kişinin deneyimlediğinden emin olduğu, fakat aslında hiçbir zaman gerçekleşmemiş olan bir olayın net ve oldukça ayrıntılı bir hayaline sahip olması mümkündür. Bununla birlikte amnestik hastaların bazen, olayların yaşanmışlığını sorgulama yetisinde bozulma gözlenmektedir. Dolayısıyla, böyle bir kişinin deneyimlemiş olduğu bir olayı yanlış hatırlaması veya hiç deneyimlememiş olduğu bir olayı yaşamış olarak kabul etmesi mümkündür (şengöl, 2008: 20). Penfield'in çıkarımlarını eleştiren araştırmacıların savları, ikna edici olmak için yeterli olmamakla birlikte Transaksiyonel Analiz uygulayıcılarının, tüm anıların bozulmamış ve eksiksiz bir şekilde kişinin hafızasında tutulduğu ve hatırlanan olayların biyografik doğruluğu konusundaki varsayımlarını sorgulamaları yönünde bir uyarı niteliği taşımaktadır (Gilbert, 2003'den akt., şengöl, 2008: 19).

Berne'in, kişinin otonom davranma kapasitesini destekleyen fonksiyonel yapının doğum ile birlikte oluşmuş olduğu ve yetişkinlikte doğru koşullar altında harekete geçirilmek üzere hazır durumda beklediği varsayımı, Penfield'in araştırmısından etkilendiğinin en önemli göstergelerinden birisidir. Bu konuda yapılmış olan güncel araştırmalar, doğumla birlikte beynin neredeyse sonsuz sinaptik bağlantı olasılığına sahip olduğu, bu bağlantıların her birinin potansiyel durumda bulunduğu, bununla birlikte, bu ağlar yeterli sıklıkta uyarılmadıkları zaman bu olasılıkların ortadan kaybolduğunu ortaya koymuştur (Gildebrand, 2003'den akt. şengöl, 2008: 19).

Berne ego durumlarını tanımlarken, zihin durumlarını ve doğal olarak ortaya çıkan ilgili davranış kalıplarını ifade ettiğini söylemiş ve ilk etapta içgüdü, kültür, süperego, animus, eidetik (eidetic) ve bunlar gibi yapıları telaffuz etmekten kaçınmıştır. Freud, psikanalitik kuramında geliştirdiği yapısal modelde "İd", "Ego" ve "Süperego" ayrımını yapılandırmıştır (Freud, 1960'den akt. şengöl, 2008: 20).

Ancak Freud'un psikanalitik kuramında tanımladığı "Ego", tamamıyla soyut bir kavramdır. Freud, gözleyen kişinin "Ego"yu görmesini, duymasını, diğer bir deyişle varlığını tahlil etmesini sağlayacak özellikler tanımlamamıştır. Bu açıdan Freud'un ego kavramı ile Berne'in "ego durumları"nın benzerliği sınırlı düzeyde kalmaktadır (Şengül, 2008: 20)

Ego durumları sınıflandırmasını yapılandırırken Berne, belirli ego durumlarının belirli koşullar altında ortaya çıktığı hipotezinden yola çıkmıştır. Berne, terapilerinde hastalarının bir zihin durumundan diğerine geçiş yaptığını gözlemlemiştir. Bu geçişler; yüz ifadelerinde, kullanılan kelimelerde, duruşta ve beden fonksiyonlarında ortaya çıkmakta ve anlık olarak değişimler göstermektedirler. Bedende ve ifadelerde ortaya çıkan bu değişimlerin kaynağı, Transaksiyonel Analiz'i geliştirme yönünde temel sorunsalı oluşturmuştur. Berne, terapilerinde dışarıda meslek sahibi olan insanların, zamanı geldiğinde çocuk, zamanı geldiğinde yetişkin, zamanı geldiğinde ise ebeveyn rolüne büründüklerini ve o dilden konuştuklarını gözlemlemiştir. Bu değişimler ifadeye, kelimelere ve duruşa yansımaktadır (Harris, 2018: 45).

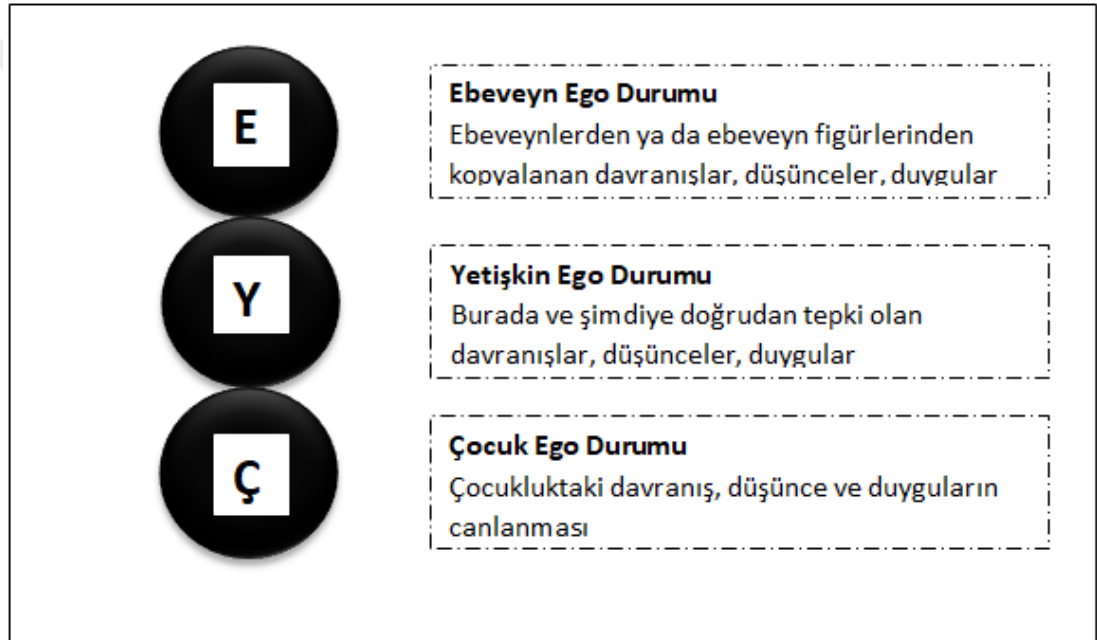
Berne'e göre ego durumları, içsel ve dışsal uyarıcıları organize etmeye yarayan üç ruhsal organın fenomenolojik belirtileridir. Berne, bu ego durumlarının, birer fenomenolojik gerçekliği ifade etmeleri açısından, İd, Ego ve Süperego'dan farklı olduğunu söylemektedir. Bir ego durumu, gerçek kişileri, gerçek zamanları, gerçek mekânları, gerçek kararları ve gerçek duyguları içeren geçmiş olayların kayıtlanmış verilerinin yeniden tekrarlanmasıyla ortaya çıkmaktadır (Şengül, 2008: 21).

Her birimizin kişiliği bu üç ego durumunun birleşmesi ile oluşmaktadır (Solomon, 2003). Bu üç ego durumu da eşit derecede saygın olup, üretken ve dolu bir yaşam için her biri gereklidir (Berne, 2015: 49).

TA' da ego durumları kişiliğin hem yapısını hem de fonksiyonunu kavramsallaştırmak için kullanılır. Dolayısıyla, ego durumları yapısal ve fonksiyonel olmak üzere iki ayrı modelde incelenmektedir. Ego durumları modelini etkili olarak kullanabilmek için yapı ile fonksiyon arasındaki farklılıkların açıkça bilinmesi önemlidir. Ego durumlarının yapısal analizine göre; Ebeveyn, Yetişkin ve Çocuk olmak üzere üçe ayrılmaktadır.

Yapısal analiz bireysel kişiliğin çözümlenmesidir. Yapısal analiz; "Ben kimim?" Niçin böyle davranıyorum?" Bu yolu nasıl seçtim?" Sorularını yanıtlamaya

yardımcı olur. Bireyin düşüncelerini, duygularını ve davranışlarını ego durumlarına dayalı olarak çözümlene yöntemidir (Jongeward ve James, 1993; 39). Yapısal model, bireyde saklanan yaşantı izlerinin ve stratejilerin sınıflandırılmasıdır. Yapısal analiz, ego durumlarının içeriğiyle ilgilidir (Akkoyun, 2011). Berne, insan kişiliğini oluşturan ego durumlarını üst üste duran üç çember şekliyle göstermektedir. En tepede Ebeveyn ego durumu bulunur. Onun altında Yetişkin ego durumu, en altta ise Çocuk ego durumu bulunmaktadır. TA yaklaşımı, “Ebeveyn”, “Yetişkin” ve “Çocuk” olarak adlandırılmış olan üç ego durumunun üzerine temellendirilmiştir. TA’ya göre kişiliğin temel yapısını oluşturan bu üç ego durumu Şekil 1.’de kısaca anlatılmıştır (Stewart ve Joines, 2018: 48).

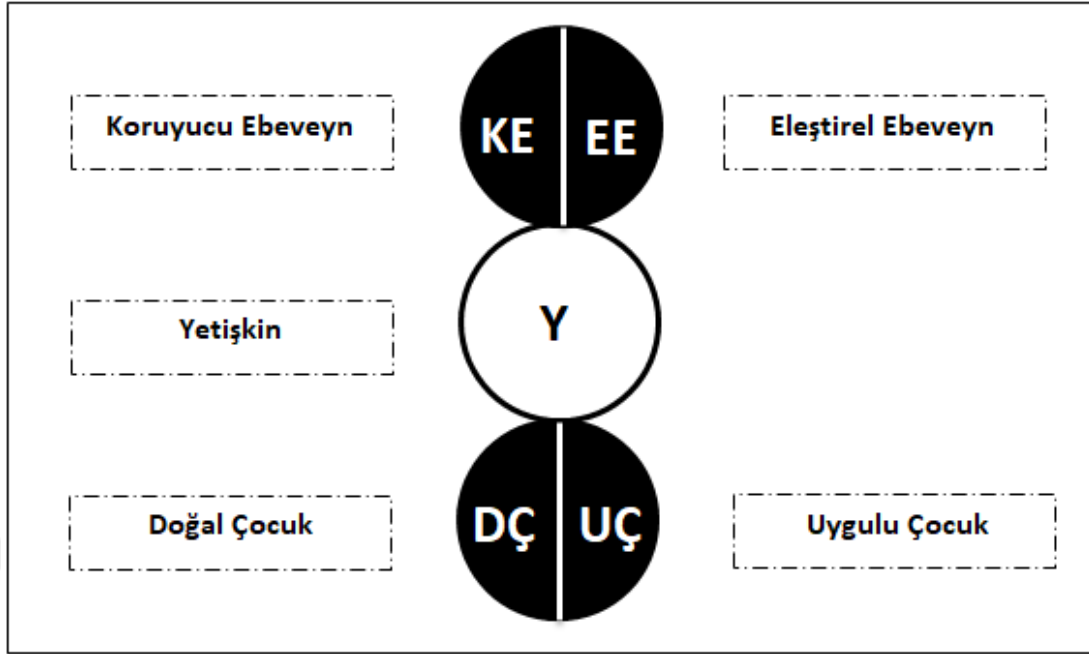

Şekil 1- Ego Durumlarının Yapısal Analizi (Stewart ve Joines, 2018: 48)

Ego durumlarını değerlendirmede kullanılan diğer bir analiz yöntemi olan fonksiyonel analiz ise daha çok gözlenen davranışların sınıflandırılması ile ilgilenmektedir. Fonksiyonel analizde Ebeveyn ego durumu, Eleştirel ve Koruyucu Ebeveyn ego olarak ve Çocuk ego durumu ise, Uygulu ve Doğal Çocuk ego durumları olarak ikiye ayrılmaktadır.

Fonksiyonel analiz bireylerin ego durumları malzemelerini hem içsel olarak hem de başkalarıyla ilişkilerinde harekete geçirmeleriyle ilgilidir. Fonksiyonel analize göre ego durumları “Eleştirel Ebeveyn”, “Koruyucu Ebeveyn”, “Yetişkin”, “Doğal Çocuk” ve “Uygulu Çocuk” olmak üzere beşe ayrılmaktadır (Stewart ve

Joines, 2017: 62). Ego durumlarının fonksiyonel analizi Şekil 2’de gösterilmektedir.

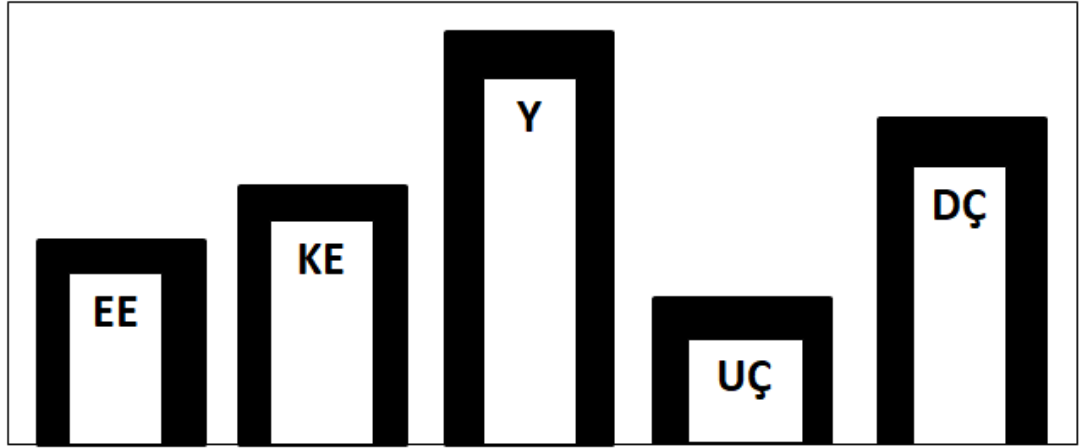
Şekil 2 - Ego Durumları Fonksiyonel Analizi (Stewart ve Joines, 2018: 62)

Dusay’ın sabitlik hipotezine göre; bir kimsenin sahip olduğu enerji değişik ego durumlarında akışkandır, ancak miktarı sabittir. Bir ego durumundaki enerjide bir artış olduğunda, enerjinin tümü sabit olduğundan psikik enerjideki yer değiştirme nedeniyle, diğer bir ego durumunda veya ego durumlarındaki enerjide görece bir azalma olacaktır. Ego durumları fonksiyonel analizine göre ego durumlarında gözlenen enerji miktarı egogramla gösterilmektedir. Egogram; Eleştirel Ebeveyn, Koruyucu Ebeveyn, Yetişkin, Doğal Çocuk ve Uygulu Çocuk sırasıyla olmak üzere, göreceli olarak bir kimsenin başkaları ile etkileşim içerisinde harcadığı gözlenen enerjinin grafik olarak çizimidir (bkz. Şekil 3) (Akkoyun, 2011).

Egogramda bir etkileşim sırasında bireyin beş ego durumunda yer alan enerji miktarı sütun grafiği ile gösterilir (bkz. Şekil 3). En uzun sütun, en fazla enerjinin bulunduğu ve bireyin fonksiyon gösterdiği ego durumunu gösterir. Egogram, bireyin kişiliğindeki olası problem tiplerini, zayıflıklarını, güçlü yönlerini yansıtır. Değişim ve gelişim için kişisel gelişim sağlar (Gültekin ve Acar, 2004).

Bir kimsenin egogramında Eleştirel Ebeveyn, Koruyucu Ebeveyn, Doğal Çocuk ve Uygulu Çocuk ego durumundaki enerjinin “olumlu” ve “olumsuz” yönleriyle ne kadar kullanıldığı gösterilmektedir (Stewart ve Joines, 2017: 68). Sabitlik hipotezine göre; bir ego durumundaki enerjinin azalması hedefleniyorsa, o ego durumuna karşıt

olan bir ego durumunun işlevi olan davranışları arttırmak gerekir. Örneğin; “Eleştirel Ebeveyn Ego Durumu”ndaki enerjinin düzeyi düşürülmek isteniyorsa, bu ego durumuna ilişkin davranışların sıklığını azaltmayı önermek yerine, “Koruyucu Ebeveyn Ego Durumu” nun işlevi olan davranışların sıklığını arttırmak önerilir. Böylece “Koruyucu Ebeveyn Ego Durumu” ndaki enerjinin yükselmesi, “Eleştirel Ebeveyn Ego Durumu” ndaki enerjinin azalması sağlanacaktır (Stewart ve Joines, 2017: 70).

Şekil 3 -Uzman Görüşüne Göre Sağlıklı Bir Egogram Modeli (Baştuğ, 1993: 41)

TA uzmanlarınca her ne kadar ideal bir ego durumu yoksa da toplumda sağlıklı bir şekilde fonksiyonda bulunan, insan ilişkilerinde etkin olan bir kişinin egogramının çan eğrisine benzer şekilde olduğu ifade edilmektedir. Şekil 3’dekine göre bir egogramda, ego durumlarının birbirlerine göre yükseklik sıralaması bakımından aralarında bir farklılık vardır. “Yetişkin Ego Durumu” en yüksektedir, “Koruyucu Ebeveyn” ve “Doğal Çocuk” ego durumları bundan sonra gelir. “Eleştirel Ebeveyn” ve “Uygulu Çocuk” ego durumları sıralamada en alttadır. Bu durum bize kişiliğin yapısını açıklamaktadır (bkz. Şekil 3) (Baştuğ, 1993: 41).

1.2.1.1. Ebeveyn Ego Durumu

Kişinin yaşamında karşılaştığı bir ebeveyn figürüne benzeyen duygu, tutum ve davranış şekilleri takımındır (Berne, 2015: 61). Dış kaynaklardan ve esas olarak da anne babadan alınmış tutum ve davranışları içerir. Çocuğun anne babasından yaşamı boyunca duyduğu ve gördüğü tüm uyarılar ve kurallar Ebeveyn ego durumuna kaydedilir. Her insanın beyinde yaşama dair binlerce kural kaydı olduğunu kavradığımız zaman Ebeveyn ego durumunun ne denli bir veri deposu olduğunu

anlayabiliriz. Ebeveyn ego durumu dışta başkalarına karşı önyargılı, eleştirel ve koruyucu davranışlarla belirtilir. İçteyse Çocuk ego durumunu etkilemeyi sürdüren eski ebeveyn iletileri olarak yaşanır (Harris, 2018; 47; Jongeward ve James, 1993; 41). Ebeveyn ego durumu kişinin geçmişine ait yaşantıları içerir. Ebeveynlerinden ödünç aldığı düşünce, duygu ve davranışlardan oluşur. Bu ego durumu kronolojik yaşla ilgili değildir (Solomon, 2003).

Berne, Ebeveyn ego durumunun insanın kafasının içinde ne yapması, nasıl davranması gerektiğini, ne denli iyi ya da ne denli kötü ve de başkalarının ne denli iyi ya da kötü olduğunu söyleyen birini temsil ettiğini söylemektedir. Ebeveyn ego durumu insanın başının içinde, kişinin yaptığı her iş hakkında, tıpkı ebeveynlerin yaptığı gibi düzeltme buyrukları veren bir sestir (Berne, 1986: 102). Ebeveyn ego durumunun ne zaman konuştuğu görülebilir; çünkü Ebeveyn ego durumu “saçma, çocukça, berbat, olgunlaşmamış” gibi sözcükler kullanır. Ebeveyn ego durumu bireyin kafasının içinde bu şekilde konuşurken, başka insanlarla da yüksek sesle aynı biçimde konuşabilir. Ebeveyn ego durumu bireyin davranışlarını, tutumlarını, el kol hareketlerini, ses niteliklerini izleyerek ve başkaları için kararlar ve sorumluluk almaya istekli olmasından ayırt edilebilir. Ebeveyn ego durumunun başka bir yönü de tıpkı gerçek ebeveynler gibi sevecen ve sevimli olmasıdır. “Sen benim gözümün bebeğisin”, “dur sana yardım edeyim”, “zavallı kızım benim” gibi şeyler de söyleyebilir (Yılmaz, 2014: 13).

Ebeveyn ego durumunun kültürel yönden sadece anneye ya da babaya özgü yöntemlerle çalışması gerekmemektedir. Kişinin çocukluk yaşamında duygusal yönden önemli olan kişilerin; ana-baba, çocuğun bakıcısı, anane, babaanne, dede ve büyükbaba gibi kişilerin yöntemlerini de içerebilmektedir (James ve Jongeward, 1993: 41).

İnsanların hayatları boyunca kendilerini bir şeyleri annesi babası gibi yaparken hissettiği anlar olmaktadır. Ya da eşleriyle tartışırken annene ya da babana benziyorsun dedikleri anlar yaşamaktadırlar. Bazen de kendilerini eşleriyle, anne babalarıyla bir çocuk olarak yaşadıkları kırgınlık, bağırma, kıyaslama, korkutma gibi olumsuz kalıpları tekrardan yaşarken bulabilmektedirler. İnsanlar çocukluklarında kendi ailelerinde de yaşadıkları bu kalıpları eşleriyle ilişkilerinde de tekrar etme eğilimindedirler. Çünkü bu kalıplar onların en iyi bildiği kalıplardır. Yani Ebeveyn

ego durumu bireyin yaşamında karşılaştığı ebeveyn ya da ebeveyn figürlerinden öğrendiği ya da ödünç aldığı duygu, düşünce ve davranış örüntüleri takımıdır (Akkoyun, 2011: 16 - 20).

İyi ya da kötü anne ve babalar örnek olma görevini üstlenirler ve çocuklarının beyinlerinde etkilerini bırakırlar. Ebeveyn Ego Durumu kişinin çocukluk yaşamında duygusal açıdan önemli olan kişilerin çocuklarına uyguladıkları yöntemleri içermektedir (James ve Jongeward, 1993: 42). Ebeveyn Ego Durumu'na kişiliğin insanlara nasıl davranılması gerektiği konusunda öğütler ve emirler veren kısmıdır da diyebiliriz (Dökmen, 2000; 60). Ebeveyn Ego Durumu baskın olan kişiler, “-meli, -malı”, “olmasa daha iyi” ya da “özür dileyeceksin” gibi kontrol edici kelimeler kullanırlar. Ebeveyn kişiliği kontrol edici, otomatik, sınır ve katı kural koyucu, besleyici ve rahat ettirici, geleneklere ve değerlere bağlı yanlıdır (Baştuğ, 1993: 38-39).

Ebeveyn Ego Durumu, fonksiyonel analiz içinde Koruyucu ve Eleştirel Ebeveyn olmak üzere ikiye ayrılır.

1.2.1.1.1. Eleştirel Ebeveyn Ego Durumu

Ebeveynler çocukları ile olan ilişkilerinde din, politika, çocuk yetiştirme, konuşma, gelenek, uygun giysi ve buna benzer konularda gerçekleri temel almak yerine yanlış düşünceleri ya da stereotipik davranış kalıplarını temel alabilmektedirler. Bu yanlış düşüncelerine dayanarak çocuklarında davranış kalıpları oluşturmaya başlamaktadırlar. Bu davranış kalıplarını oluştururlarken tüm ebeveynler eleştirici, önyargılı, buyurucu, yargılayıcı, kısıtlayıcı, baskılı, kuralcı ve talep edici davranabilmektedirler. TA kuramcılarına göre bu tür tutum ve davranışlar çocuklarda Eleştirici Ebeveyn ego durumunun temelini oluşturmaktadır. Bu ego durumuna göre davranan kişi başkalarının Çocuk ego durumunu yıldırın bir kişi olarak ortaya çıkmaktadır (Arı, 1989: 25).

Williams ve Best'in 1982 yılında yaptıkları araştırmada Eleştirici Ebeveyn ego durumları fazla baskın olan kişilerin, kolayca öfkelenildiğini, şüpheli olduklarını, kendi çıkarlarını düşünen, başkalarının duygularına aldırmanın ve hükmedici kişiler olduklarını bildirmişlerdir (Arı, 1989: 25)

Eleştirel Ebeveyn olarak davrandığımızda toplumsal kuralları, değerleri

korumaya, bunlara uymayanları eleştirmeye ve gerektiğinde cezalandırmaya yöneliriz. Bir kişi Eleştirel Ebeveyn yanını kullanarak, kendisine toplumun kültürünü aktaranlardan (en çok ebeveyninden) öğrendiği ve giderek “doğru” diye benimsediği toplumsal kuralları yaşatmayı ve gelecek kuşaklara aktarmayı hedefler. “Öyle oturulmaz”, “Bir daha yalan söylersen fena yaparım” türündeki mesajlar Eleştirel Ebeveyn ego durumuna aittir (Dökmen, 2000; 60).

1.2.1.1.2. Koruyucu Ebeveyn Ego Durumu

Eleştirici Ebeveyn Ego Durumu aksine ebeveynlerin bakıp-büyütücü, koruyucu, anlayışlı, kabul edici, cana yakın, ilgili, merhametli, vefakar, yardımsever ve güvenilir tutum ve davranışları üzerine temellendirilmektedir. Kişi, Koruyucu Ebeveyn Ego Durumu’ndan daha çok diğer insanların Çocuk ego durumlarına seslenmektedir. Bu ego durumuna göre davranan kişi, diğer insanlara karşı, besleyici, koruyucu, anlayışlı ve sevecen davranmaktadır (Arı, 1989: 26). Williams ve Best’in 1982 yılında yürüttükleri araştırmalarına göre, Koruyucu Ebeveyn Ego Durumu baskın olan kişiler geleneklere bağlı, ilişkilerinde nezaket ve saygı kurallarına önem veren, yardım sever, sadık ve gerçekten sorumluluk alabilen kişiler olarak tanımlamışlardır (Arı, 1989: 26).

Koruyucu Ebeveyn olarak davrandığımızda, karşımızdaki kişi kaç yaşında olursa olsun sağlığını ve çıkarlarını korumaya yöneliriz. “Terliğini giy”, “Yemeğini ye”, “Sen onlara aldırma” türündeki mesajlar Koruyucu Ebeveyn ego durumuna ait mesajlardır. Kısaca ifade etmek gerekirse, Koruyucu Ebeveyn ego durumunda fedakârlık ve başkaları için bir şeyler yapma isteğini içinde barındıran bir ego durumudur (Dökmen, 2000; 60).

1.2.1.1.2. Yetişkin Ego Durumu

Yetişkin Ego Durumu hem yapısal hem de fonksiyonel ego durumları içinde ele alınır. Verileri işlemekten geçirerek dış dünya ile baş edebilme olasılıklarını değerlendirir ve bireyin varlığını sürdürmesi adına önem taşır (Berne, 2015: 42-47-48). Bu anlamda problem çözümlerine yönelik nesnel yaşantılar barındırır, tüm gerçeği test etme ve problem çözme stratejileri bu ego durumunda depolanır (Akkoyun, 2011: 16-20).

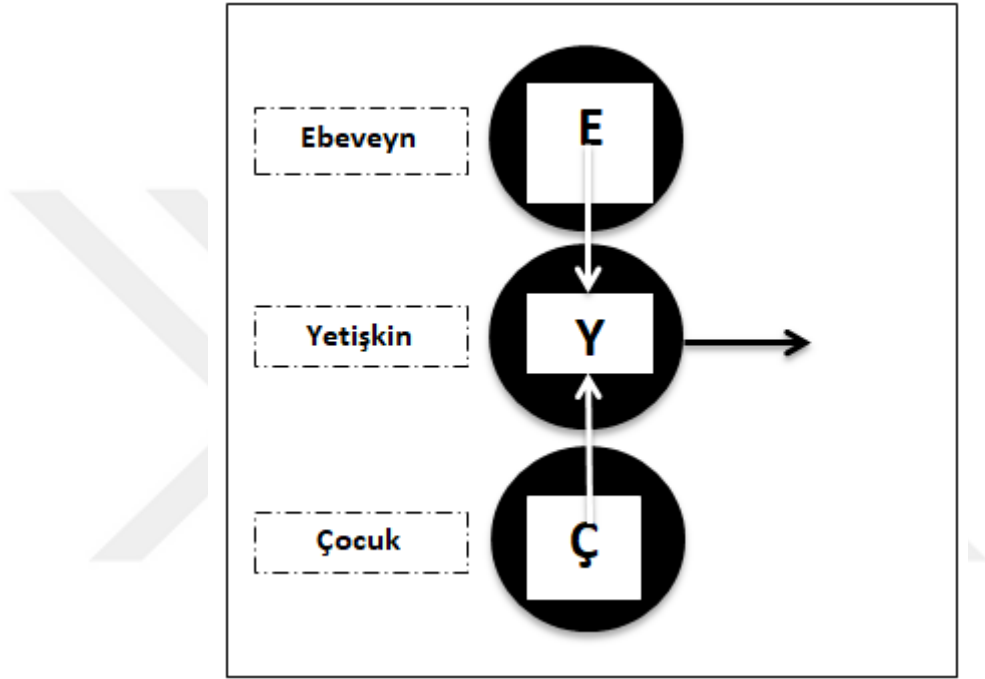
Çocuk ve Ebeveyn ego durumları arasında tarafsız bir değerlendirme yaparak düzen sağlar (Berne, 2015: 48). Ebeveyn verilerinin günün koşullarına göre geçerlilik durumunu kontrol ederken, Çocuk verilerinde yer alan duyguların hangilerinin ifade edilmesinin güvenli olduğunu değerlendirir (Harris, 2018: 63). Mantık ve nedene göre davranır ve heyecanlara kapılmadığından gerçeklerin en iyi değerlendircidir (Baştuğ, 1993: 39)

Sosyal etkileşimlerde sadece Yetişkin devrede değildir fakat Ebeveyn ya da Çocuk ego durumlarının ne zaman serbest bırakılacağı zamana o karar verir (Berne, 2015: 72). Uyarı vermek, uyarımları değerlendirmek, teknik bilgi sağlamak ve bu bilgiyi gelecekte kullanmak üzere depolama için kullanmaktır. Ayrıca kişinin yaşamını bağımsız bir şekilde sürdürmesini ve tepki göstermekte daha seçici davranmasını mümkün kılmaktadır (Arı, 1989: 27).

Yetişkin, sabit bir durum olmaktan çok, oluşmakta olan bir süreç olduğundan kuvvetlendirilmiş ve sağlamlaşmış olmasının yanında, geliştirilen ve ileri doğru hareket eden bir TA terimidir (Verney, 2009). Olasılıkları değerlendirmek kolay gelmediğinde ya da hoşumuza gitmeyen alternatifler olacağı öngörüldüğünde, bazı olasılıkların göz ardı edilmesi sonucu başarısızlık durumu söz konusu olacaktır. Bu durumda bilinçli bir çaba gösterilerek tıpkı vücuttaki bir kası geliştirir gibi Yetişkin ego durumunun olumsuz olasılıkları değerlendirme yönü de geliştirilebilir (Harris, 2018; 64). Saf (güçlü sınırları olan ve diğer ego durumlarının bulaşmadığı) durumdaki Yetişkin'in geliştirilmesi ve kullanılması, Berne'nin zaman zaman belirttiği Yetişkin kontrolünde tüm duygusal problemlerin giderilmesi beklentisinin gerçekleşmesine destek olabilir (Steiner, 2012). Yetişkin, öngörülerde bulunma ve kararlar vermek için verileri bir araya toplayıp işleme tabi tutan kişiliğin bir organıdır, bir bilgisayar gibi çalışır (Baştuğ, 1993: 39). Fakat bilgisayardan farklı olarak her zaman çalışmaya hazır haldedir. Dünyadaki bilgileri toplamak ve verileri işlemek üzere bağımsız olarak çalışır. Ancak kendi kendine harekete geçemez, diğer ego durumlarının uyarısıyla harekete geçer (Akkoyun, 2011: 23). Bir bilgisayara benzetilen Yetişkin ego durumlarının bozulması ya da bilinçsiz olması bireyin diğer insanlarla sağlıklı ilişkiler kurmasına neden olabilmektedir. Yetişkin ego durumunun bozulması ya da bilinçsiz olması Ebeveyn ve Çocuk ego durumlarının Yetişkin ego durumunu programlamasına neden olur. Bunun sonucunda kişi eldeki verilere göre davranmak yerine duruma uygun olmayan tepkiler vermektedir. Sonuç

olarak Yetişkin ego durumu, kişiliğimizin akılcı yanıdır. Algılama, bellekte tutma, veri-işleme ve benzeri bilişsel etkiler, Yetişkin ego durumunun fonksiyonudur. Yetişkin yanımız sayesinde, yargılayıcı ve duygusal olmadan, aklımızın gerekli gördüğü davranışları sergileyebiliriz (Deniz, 2002: 28)

Şekil 4'deki diyagrama göre, sağlıklı bir kişide, Yetişkin ego durumunun denetiminde bütünleşmiş ve Ebeveyn ve Çocuk ego durumundan gelen uyarımları Yetişkin'in seçiciliğinden geçerek iletişim kurması gerektiğini ifade etmektedir.

Şekil 4 – Sağlıklı Bir Kişideki Ego Durumları Arasındaki Etkileşim (Arı, 1989: 29)

1.2.1.3. Çocuk Ego Durumu

Geçmişe ait ve çocukluk döneminde edinilen eski kalıntıları içeren ego durumudur (Berne, 2015: 43). Bu kalıntıların temelinde oluşan düşünce, tutum ve davranış şekilleri takımı olarak tanımlanabilir (Berne, 2015: 64). Kişinin çocukluğundan gelen hatıralarda yer alan his, duygu ve düşünceleri içerir (Solomon, 2003: 15-16). Diğer bir deyişle; Çocuk Ego Durumu kişinin çocukluğundan izler taşıyan ve kendi potansiyelini ortaya koymak üzere oluşturduğu duygu, düşünce ve davranış örüntüleri grubudur. Bu kapsamda kişi çocukluğundan gelen kalıpları tekrar edebilir. Bunun yanında yaşamla baş etmek adına kişisel olarak kazandığı yeni kalıpları yaşamına dâhil edebilir (Akkoyun, 2011: 16-20).

Bir çocuğun ilk yaşam deneyimlerinde sözcük dağarcığı olmadığından gördüğü, duyduğu, hissettiği ve anladığı durumlara karşı tepkilerinin çoğu belli duygular içerir. Bu duygular hayal kırıklığı, terk edilme, reddedilme gibi olumsuz nitelikte olabileceği gibi yaratıcılık, merak, keşif ve öğrenme arzusu gibi olumlu verilerden de oluşabilir (Harris, 2018: 56). Çocuk Ego Durumu'nun sürekli gelişmesi ile birlikte bir kişinin küçükken kendisine yasaklanan duyguları zamanla kendisine izin vererek aktif hale getirmesi mümkün olur (Hay, 2015: 64).

Çocuk Ego Durumu kişiliğin oluşması için pek çok açıdan önemlidir ve bireyin hayatına kritik katkılarda bulunur. Doğal Çocuk ve Uygulu Çocuk olmak üzere iki şekilde kendini gösterir.

1.2.1.3.1. Doğal Çocuk Ego Durumu

Berne göre Doğal Çocuk ego durumu, kişiliğin ebeveyn eğitiminde etkilenmemiş bölümüdür. Dolayısıyla içten ve kabadır. Küçük bir bebekte gözlemlenebilen tüm doğal tepkiler, bu ego durumunun özelliklerini yansıtmaktadır. Doğal Çocuk ego durumunun kişiliğin, dolayısıyla yaratıcı ve yaşamı güzelleştirici parçası olduğunu, bu nedenle etkileştirilmesinin önemli olduğu ifade edilmektedir (Arı, 1989: 31).

Erskine'in ifadesine göre, kişi Doğal Çocuk ego durumuna göre davranırken sevecen, içten geldiği gibi davranan, duyarlı, yaratıcı, özgür ve meraklıdır (Arı, 1989: 31). Ayrıca şen, otantik, dışadönük ve duygusaldır (Solomon, 2003). Doğal Çocuk başkaldırı ya da vurdumduymazlık gibi özerk davranışlarla desteklenebilir. Bu özerk davranışların Yetişkin özerkliğinden farkı, geçmişe ait zihinsel süreçlerle gerçekleştirilmesi ve Yetişkin veri işleme sistemini en mantıklı sonucu bulmak yerine kişinin kendisine en çok haz sağlayacak seçeneği belirlemek amacıyla kullanılmasıdır (Berne, 2015: 64).

Williams ve Best'in yaptıkları araştırmalarında Doğal Çocuk ego durumu baskın olan kişilerin, taşkın, girişimci, kendini sınırlamada güçlük çeken, hazlarına düşkün ve diğer insanları hazları ve zevkleri doğrultusunda yönlendirmeye çalışan, başkaları tarafından eğlendirici ama saldırgan olarak algılanan kişiler olarak tanımlamışlardır (Arı, 1989: 32).

1.2.1.3.2. Uygulu Çocuk Ego Durumu

Berne'e göre Uygulu Çocuk ego durumu, ebeveyn eğitiminden etkilenen ve çevresindeki insanlara yönelik olarak Yetişkin ego durumunun ölçülülüğü ile düzeltilen bir Çocuk ego durumu olarak tanımlanmaktadır (Arı, 1989: 30). Uygulu Çocuk, büyürken aldığımız ebeveyn mesajlarına uyum sağlayan niteliktedir (Solomon, 2003). Uygulu Çocuk ego durumu ile davranan kişi genellikle nazik, ilgili ve uysal görünmeye çalışmaktadır. Diğer yandan, davranışlarını, isteklerini ve gerçek tepkilerini saklama eğilimindedir. Berne'e göre Uygulu Çocuk ego durumuna sahip kişiler, ebeveynlerinin isteklerini bir zorunluluk olarak algılamaktadır. Mutsuzluğunu surat asarak ya da mızımızlanarak ifade etmektedir (Arı, 1989: 30).

1.2.1.4. Ego Durumlarının Yapısal Özellikleri

Kişinin, iki ego durumunun birbirine karışması veya belli bir ego durumuna girememesi ya da bir ego durumunda hiç çıkamaması gibi durumlar ego durumlarının yapısal özellikleri içerisinde ele alınır (Stewart ve Joines, 2017: 101)

TA kuruman göre bireyler sağlıklı bir kişilik içerisinde olabilmeleri, ego durumlarını ortama uygun biçimde kullanabilmesi ile sağlanabilir. Yetişkin ego durumu, Ebeveyn ego durumu ile Çocuk ego durumu arasında hakemlik görevi yerine getirir. Akılcıdır, gerçekleri objektif şekilde değerlendirebilir.

Üç ego durumunu yerine ve zamanına göre kullanmamak, sağlıksız etkileşimi ortaya çıkarabilmektedir. Bir insanın ego durumları arasındaki sınırlar aşırı katı ya da aşırı geçirgen olursa, bireyin yaşamı içinde birtakım sorunlar çıkabilir. Ego durumları arasındaki sınırlar katı olursa, kişilerin esnek davranmasını engeller. Böyle bir kişi, sadece Ebeveyn, sadece Yetişkin ya da sadece Çocuk kişilik yönü içerisinde bulunabilir. Bu durum bireyin toplumsal çevreye uyumunu da zorlaştırır (Dökmen, 2000: 68)

Kişilerin bazı durumlarda duruma uygun tepkiler veremedikleri ya da yanlış davrandıklarını hissetmelerine rağmen, farklı durumlarda hep benzer tepkiler vermektedirler. Bu durum ego durumlarının yapısal özellikleri ile açıklanmaktadır. Ego durumları yapısal özellikleri bakımında üç farklı şekilde ele alınır. Bunlar; "bütünleşmiş ego durumu", "bulaşma" ve "dışlama" dır (Arı, 1989: 33)

1.2.1.4.1. Bütünleşmiş Ego Durumları

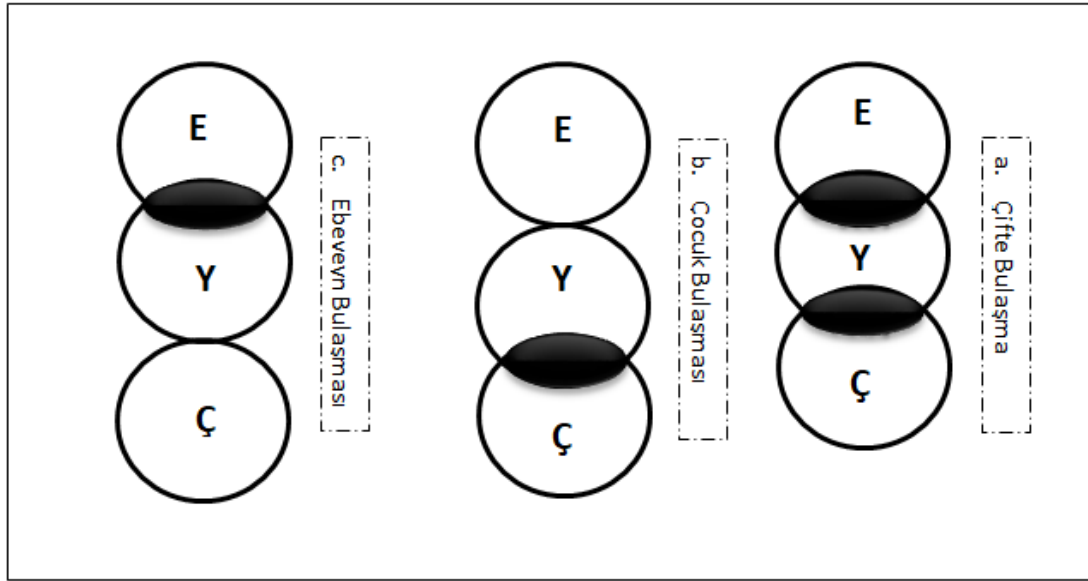
Bütünleşmiş ego durumunda Ebeveyn, Yetişkin ve Çocuk ego durumları bütünleşmiştir. Bunun sonucu olarak ego durumları arasında etkileşim vardır. Tepkiler davranışa yansırken Yetişkin ego durumunun seçiciliğinde geçmektedir. Kişiyeye gelen uyarımların Yetişkin ego durumunun kontrolünde işlenerek, duruma uygun ego durumu ile etkileşim içine girilmesi ile ilgilidir (Arı, 1989: 33).

1.2.1.4.2. Ego Durumlarında Bulaşma

Ego durumları arasında sınırların aşırı geçirgen olması sorunlar yaratabilir. Sınırların belirsiz olması, özellikle ego durumları arasında “bulaşmalara” yol açabilir. Bireyin Yetişkin ego durumunda, Çocuk ve Ebeveyn ego durumlarının her ikisi ya da birisiyle “bulaşma” meydana gelebilir. İki ego durumu karışmışsa, bu ego durumlarından birisine gelen mesaj her iki ego durumuyla da cevaplanmaya çalışılmakta, sonuçta duruma uygun tepki verilmemektedir (Barker ve Phillips, 1981’den akt. Arı, 1989: 34).

Birey, Ebeveyn ego durumundaki bilgileri (önyargıları ve sloganları) gerçeklerle karıştırdığında “Ebeveyn bulaşması” ortaya çıkar (Stewart ve Joines, 2017: 102). Örneğin “Erkeklere güvenilmez”, “sarışınlar aptaldır” gibi ifadeleri birey gerçekmiş gibi yaşadığında “Ebeveyn” ve “Yetişkin” ego durumları birbirine bulaşmış demektir (Deniz, 2002: 32). Birey, geçmiş yaşantılarını gerçekten olduğu gibi algılayamadığında aynı zamanda burada ve şimdi gerçeğini yanlış olarak değerlendirdiğinde ise “Çocuk ego bulaşması” ortaya çıkar (Stewart ve Joines, 2017: 103). Sonuçta fobiler ve batıl inançlar birey tarafından başkalarına gerçek gibi aktarılır. Bu durumda, bireyler “Merdiven altından geçersen kismetim kapanır” gibi bazı ifadeleri gerçekmiş gibi yaşadıklarında gözlenmektedir. “Çifte bulaşma” ise ebeveyn bir sloganı yeniden canlandırmakta, Çocuk inancıyla buna katılmakta ve bunların her ikisinin de gerçek olduğunu zannederek karıştırmaktadır. Örneğin; “İnsanlara güvenilmez” (Ebeveyn ego), “Asla kimseye güvenmiyorum” (Çocuk ego) ile eleştirilebilir ya da “Çocuklar göz önünde olmalı ama hiç ağzını açmamalı” (Ebeveyn ego), “Hayatta kalmak için sessiz olmalıyım” (Çocuk ego) ile eşleştirilebilir. Bazı modern TA yazarları tüm bulaşmaların çifte bulaşma olduğunu savunmaktadır. Onlara göre, çifte bulaşmanın içeriğinden kişinin kendisi, başkaları

ve dünyaya ilişkin olarak sahip olduğu onun tüm eski çarpıtılmış inançları bulunmaktadır (Stewart ve Joines, 2017: 104)

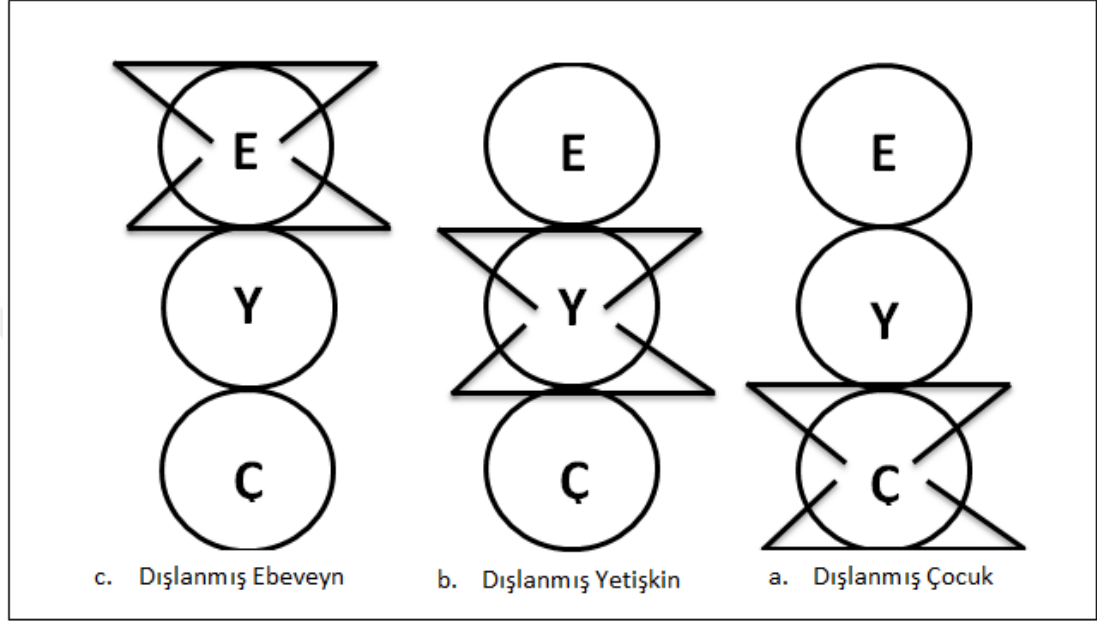
Şekil 5- Ego Durumlarında Bulaşma (Stewart ve Joines, 2018: 102)

1.2.1.4.3. Ego Durumlarında Dışlama

Berne, insanların bazen bir ya da daha fazla ego durumlarının kapattıklarından söz etmiştir. Bunu da dışlama olarak adlandırmıştır (Stewart ve Joines, 2017: 10). Şekil 6'da bir ego durumunun dışlanması ile ilgili olarak üç olası durumu göstermektedir; Çizim sırasında, dışlanmış olan ego durumunun üzerine bir çarpı koyulmakta ve komşu daireyle de aralarına bir çizgi çizilmektedir.

Ebeveyn ego durumu'nu dışlayan insanlar, dünyaya ilişkin hâlihazır kuralları kabul etmemektedirler. Bunun yerine, kendi kurallarını koymakta ve her durum için de kendilerine göre yenilemektedirler. Bunlar, ünlü politikacılar, yöneticiler ya da mafya patronları olabilirler (Stewart ve Joines, 2017: 105). Eğer Yetişkin ego durumunu dışlanıyorsa, bir yetişkin olarak gerçeği test etme gücü kapatılmış olur. Bunun yerine, yalnızca içsel Ebeveyn ve Çocuk ego durumlarına ait diyaloglar dinlenmeye başlanır. Böyle olunca da, davranışlar, duygular ve düşünceler de sürekli olarak devam eden bu duruma özgü olarak ortaya çıkacaktır. Yetişkin ego durumundaki gerçeği test etme gücü kullanılmadığı için de, düşünceler ve davranışlar daha da tuhaflaşacaktır ve belki de sonuçta kişiye psikotik tanısı konulacaktır (Stewart ve Joines, 2017: 106). Çocuk ego durumunu dışlayan bir insan, çocukluğuna ilişkin olan saklı anılarını kapatmaktadır. "Senin çocukluğun nasıldı?"

diye sorduğumda, “Bilmiyorum, bu konuda hiçbir şey hatırlamıyorum.” yanıtını verecektir. Bizler erişkin yaşamımızda da, çoğunlukla duygularımızı ifade ederken Çocuk ego durumunda oluyoruz. Bu yüzden Çocuk ego durumunu dışlayanlar genellikle, “soğuk nevale” ya da “ruhsuz bir insan” olarak nitelendirilmektedir (Stewart ve Joines, 2017: 106).

Şekil 6 – Ego Durumlarında Dışlama (Stewart ve Joines, 2018: 106)

Eğer üç ego-durumundan ikisi dışlanırsa, geriye kalan işlevsel ego durumunu sabit ya da dışlayan olarak adlandırılmaktadır. Arı'ya (1989) göre ise “baskın” ego durumu olarak ifade edilmektedir. Dışlama olayında, dışlanan ego durumuna gelen iletileri dışlayan (baskın) ego durumu cevaplamaktadır (Arı, 1980: 34). Bu belirtilirken daireler, daha kalın bir daire ile gösterilmektedir (bkz. Şekil 6).

Dünyayı bir dizi evrensel kuraldan ibaret olarak algılayan bir insan, “sabit Ebeveyn” i sergilemektedir. “Sence bu planı nasıl gerçekleştireceğini düşünüyorsun?” diye sorulduğunda, “Hmm, bence bu iyi plan. Devam edin, tek söyleyebileceğim bu” diyebilir. “Nasıl hissediyorsun?” sorusuna da, “Böyle durumlarda soğukkanlılığını korumalısın, değil mi?” yanıtını verebilir (Stewart ve Joines, 2017: 106).

Berne'e göre, “sabit Yetişkin” e sahip olan bir insan, “eğlencelere pek katılamaz.” Bunun yerine, daha çok “neredeyse tamamen plancı, bilgi toplayıcı ve bir veri işlemcisi” olarak yaşamını sürdürür (Stewart ve Joines, 2017: 106).

Berne'in Yetişkin örneği ile ilgili “eğlenceye pek katılamaz” ifadesi, Yetişkin tanımıyla çelişir gibidir. Yetişkin ego durumu modelinde, doğrudan burada ve şimdiye ait olan duygu, düşünce ve davranışlar olarak tanımlanmaktadır. O zaman bir kimse Yetişkin ego durumunda iken “eğlenebilir” de, ancak Yetişkin'in eğlenmesi ile Çocuk eğlenmesi birbirinden farklılık göstermektedir (Stewart ve Joines, 2017: 107).

Her zaman için “dabit Çocuk” ta olan bir insan, sürekli olarak çocukluğunda olduğu gibi davranacak, düşünecek ve hissedecektir. Bir sorunla karşılaştığında, duygularını abartılı olarak yaşayacağı bir strateji kullanacaktır. Hem gerçekleri test etmeyi hem de Ebeveyn'e ait kurallarını kapatacaktır. Başkaları tarafından “henüz olgunlaşmamış” ya da “histerik” bir insan olarak tanımlanabilmektedir (Stewart ve Joines, 2017: 107).

Örneğin, bir kimsenin dışlanmış Çocuk'a sahip olduğunu söylediğimizde, anlatmak istediğimiz şey, bu kimsenin belli durumlar dışında nadiren Çocuk ego durumuna geçmesidir. İnsanlar, bir parçacık da olsa Çocuk ego durumları olmadan fonksiyonlarını yerine getiremezler. Biraz Yetişkin ego durumları yoksa neyin nasıl yapılacağını gerektiğinde kendi başlarına bularak fonksiyonlarını yerine getiremezler. Bir miktar Ebeveyn olmadan da hiçbir topluluğun içinde yaşayamazlar (Stewart ve Joines, 2017: 107).

1.2.1.5. Ego Durumlarını Tanılama

Eric Berne, ego durumlarını tanılamamanın dört yolu olduğunu ifade etmiştir. Bunlar; “davranışsal”, “sosyal”, “tarihsel” ve “fenomonolojik” tanılamalardır. Berne, ayrıca tanılamalar için aynı anda birden fazla yolun kullanılmasının gerekli olduğunu belirtmiştir. Tam bir tanıla için, dört yolun hepsi de yukarıda verilen sıra izlenerek yapılmalıdır. İlk ve en önemlisi, davranışsal analizin yapılmasıdır. Diğer üçü ise, yapılan ilk analizin kontrol amacıyla kullanılmaktadır (Akkoyun, 2011; Stewart ve Joines, 2018).

Davranışsal tanılamada, içsel yaşantılar (hatıralar, duygular, tutumlar) yerine dışsal ipuçları; jest, mimik, ses tonu, kelime ve ifadelerin seçimi gibi işaretlere bakılır. Ancak bunların sadece bir ipucu olduğu unutulmamalıdır. Yalnız bir ipucuya bakıp karar vermek yanıltıcı olabilir. Bunlara eşlik eden diğer ipuçlarına ve söylenen mesajlara da bakmak gerekir.

Sosyal tanılamada ise, iki kişi arasındaki etkileşimde neler olduğu incelenir. Gönderilen uyarıcının kişinin hangi ego durumundan karşıdaki kişinin hangi ego durumuna yönelik olduğuna bakılır. Gönderilen uyarıcıya verilen tepkinin sonucunun ne olduğu incelenir. Kişilerarası iletişimde mesaj alışverişlerinin sonucunda, bireyler üzerinde nasıl bir psikolojik işlevinin olduğuna, ne gibi tepkilerin oluştuğuna dikkat edilir.

Tarihsel tanılamada, bireyin geçmişi araştırılır. Kişilik yapılarında organizesinde hangi alt sistemin etkili olduğu soruşturulur. Örneğin eğer birey şu anda yaşadığı duyguları, daha önce ebeveynlerine karşı da yaşamış ise büyük olasılıkla Çocuk ego durumunda olduğu; eğer şu anda konuşurken, ebeveynleri gibi konuşuyorsa ve aynı jest ve mimikleri gösteriyorsa büyük olasılıkla bireyin Ebeveyn ego durumunda olduğu söylenebilir.

Son olarak fenomenolojik tanılama da ise, bireyin geçmişteki bir yaşantısını tüm yoğunluğuyla tekrar yaşaması halinde gösterdiği jest, mimik, sözcük ve ifadelerin seçimi gibi belirtilere bakılarak hangi ego durumunda olduğu olduğuna karar verilir. Çocuk'ta yaşanan bir duygu bir benzer bir yaşantıda tekrarlandığında, fenomenolojik tanımlanabilir.

Bir ego durumunu tanılamak için bunlardan seçilecek tek bir yaklaşım tanılamada yetersiz kalabilir. Doğru tanılama yapabilmek için birden çok yaklaşımın birarada kullanılmasında yarar vardır.

Tarihsel ve fenomenolojik tanılama yapmak için tanılayıcının iç dinamikler, içsel yapılar ve bunların sosyal yapıya yansımaları konularında uzman olmasına ve psikanaliz sürecinde olduğu gibi çalışabilecek uzmanlığa gereksinim vardır. Bu her iki yaklaşımı kullanmak bireysel görüşmek yapmak gerektirmektedir. Araştırma amacıyla bu yaklaşımlar grup üzerinde çalışırken kullanmak pek olanaklı olmamaktadır. Fonksiyonel analiz açısından ego durumlarının incelenmesinde yalnız açıkta olanları, dışsal belirtileri, etkileşimde ne olup bittiğini gözlemlemek yeterlidir. Davranışsal ve sosyal tanılama yaklaşımlarını kullanabilmek için sosyal ilişkiler alanında eğitim görmüş olmak yeterlidir. Böylece tarihsel ve fenomenolojik yaklaşımların yapısal analize dayalı; davranışsal ve sosyal tanılamamanın fonksiyonel analize dayalı tanılama yolları olduğu söylenebilir. Günlük yaşamda daha çok davranışsal ve sosyal tanılama içi veriler bulunmaktadır.

Transaksiyonel Analiz, literatür içinde çeşitli kaynaklardan yararlanılarak en anlaşılır şekilde açıklanmaya çalışılmıştır. Bu aşamadan sonra bir kişilik kuramı olarak Transaksiyonel Analiz (TA), spor psikolojisi içerisinde değerlendirebilmek için spor psikolojisinin ne olduğu, kişilik kavramını, spor psikolojisi içerisinde kişilik kuramlarını, spor ve kişilik ilişkisini, kullanılan kişilik ölçeklerini ve farklı kuramsal temellere dayanan çeşitli ölçeklerin kullanıldığı araştırmalara yer verilecektir.

1.3. Spor Psikolojisi

Günümüz dünyasında sporcuların çalışma koşulları ve yarışmalar nedeniyle gerginlik, anksiyete, başarı ve başarısızlık korkusu, güdülenme bozuklukları, kişilerarası ilişkilerde sorunlar, depresyon, madde kötüye kullanımı ya da bağımlılığı, sporcu ya da antrenörle ilişkili sorunlar şöhret ve itibardan dolayı ruhsal gelişimlerinin bozulması ve kişilik problemleri gibi durumlar ortaya çıkabilmektedir (Doğan, 2005: 4)

Bu nedenle, sporcuların başarılarının artırılması, performanslarının maksimum seviyede tutulması, rol model sporcular olarak yetiştirilmesi, teknik, taktik beklentilerin karşılanması için spor psikolojisinin gerekli olduğunu düşünülmüştür (Le Unes ve Nation, 1996: 15).

Koruç'a göre spor psikolojisi, spor yapanlarda antrenmanların verimliliğini artırma, öğrenme sürecini hızlandırma, ulaşılabilecek performansın önündeki ruhsal engelleri ortadan kaldırma amaçlarını gerçekleştirmeye çalışan bir spor bilimleri dalı olarak tanımlanabilir (Doğan, 2005: 3).

European Federation of Sport Psychology (FEPSAC)'ın tanımına göre ise, spor psikolojisi, sporla ilişkili bireylerin, buldukları faaliyetler ile duygusal, bilişsel ve motivasyonel boyutlarda bir uyum yakalayabilmeleri açısından kişinin zihin ve davranış temellerini, süreçlerini ve sonuçlarını inceleyen bir alandır. Spor psikolojisi, psikolojinin uygulamalı bir alt disiplindir. Kısmen psikolojinin farklı dallarından edinilen bilgiyi kullanır ve genel olarak psikolojinin daha iyi anlaşılmasına katkıda bulunur (FEBSAC, 1995).

Spor psikolojisinin, 19. yüzyılın sonu ve 20. yüzyılın başında, sportif performanstaki gelişimi ve başarıyı etkileyen kilit bir faktör olduğu görülmüştür (Allen ve ark., 2013). Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra beden eğitimi öğretmenlerine spor psikolojisi dersleri veren enstitüleri açılmış, yirminci yüzyılın ilk yarısında

Doğu Avrupa ülkelerinde ve özellikle Sovyetler Birliği'nde fiziksel etkinliklerin bireyin ruhsal gelişimine katkısı ve olası diğer yararları konusunda çalışılması için fiziksel kültür enstitüleri açılmıştır (Doğan, 2005: 3).

Spor psikolojisi alanında ilk kitap Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) Illinois Üniversitesi'nden psikolog Coleman Griffith'in yazdığı *The Psychology of Coaching* (Antrenörlüğün Psikolojisi) adlı kitap olmuştur. Aynı kişi 1928'de *Psychology and Athletics* (Psikoloji ve Sporculuk) kitabını yayımlamıştır. Bu nedenle Griffith, spor psikolojisinin babası olarak bilinir (Seiler ve Wylleman, 2009). Kuşkusuz, psikoloji alanındaki tüm çalışmalar dolaylı olarak spor psikolojisinin tarihinde belli bir önem taşırlar. Spor psikolojisi konusundaki ilk çalışma aslında Griffith'inkilerden de eskidir. 1897 yılında Norman Triplett, "sosyal destek" koşulları altında bisikletçilerin performanslarını incelemiştir. Triplett seyircinin olumlu tezahüratı altında bisikletçilerin hızının arttığını saptamıştır. 1960'lara doğru spor psikolojisi, psikoloji içinde davranış bilimleri dalından ayrılarak bağımsız bir disiplin haline gelmeye başlamıştır. 1966'da Bruce Ogilvie ve Thomas Tutko'nun yayımladıkları "Problem Athletes and How to Handle Them" (Problemlili Sporcular ve Onları Nasıl İdare Edebiliriz?) adlı eser, spor psikolojisinin gelişiminde dönüm noktalarından biridir (Arslanoğlu, 2005: 47).

Spor psikolojisi alanında dünyadaki önemli gelişmelerden bazıları ifade etmek gerekirse; ilk spor psikolojisi terimi modern olimpiyat oyunları kurucusu Pierre de Coubertin tarafından dile getirilmiş ve 1913 yılında İsviçre'nin Lozan şehrinde ilk kez spor psikolojisi kongresi, Pierre de Coubertin öncülüğünde yapılmıştır (Seiler ve Wylleman, 2009). Dünya genelinde Spor psikolojisi disipliniinde araştırma, uygulama ve gelişmeyi teşvik etmek amacıyla, 1965'te Roma'da Uluslararası Spor Psikolojisi Birliği (International Society of Sport Psychology - ISSP) kurulmuştur. Örgütlenmenin ardından gerekli akademik ve uygulama alanında görüş ve düşüncelerin bilimsel çerçevede değerlendirildiği, ilk Dünya Spor Psikolojisi Kongresi 1965'de Roma'da ve ilk Avrupa Spor Psikolojisi Kongresi 1968'de Varna'da gerçekleştirilmiştir. Tüm dünyada spor psikolojisi alanındaki bilimsel çalışmaları teşvik etmek amacıyla, 1969'da Vittell'de Avrupa Spor Psikolojisi Federasyonu (European Federation of Sport Psychology - FEPSAC) kurulmuştur. 1987'de Amerikan Psikoloji Birliği (American Psychological Association-APA) spor psikolojisini 47. bölüm olarak kabul etmiş ve 2003 yılında APA Temsilciler Meclisi

spor psikolojisini bir uzmanlık alanı olarak onaylamıştır. Son olarak ise, spor psikolojisinin spor dünyasında kabul edilmesinde 1984 Los Angeles Olimpiyatları'nın önemli bir yeri vardır. ABD sporcularının spor psikologları ile çalışarak olimpiyatta üstün performans göstermeleri sonucunda, 1988'de spor psikologları Amerikan olimpiyat takımlarında resmen görevlendirilmiştir (Tiryaki, 2000'den akt., Doğan, 2005: 3-4)

Türkiye'de ise spor psikolojisinin başlangıcı olarak 1943 yılı kabul edilir (Özerkan, 2004: 6). Başer'e göre bu tarihte Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü "Sporun Fiziopatolojisi" adlı kitabın çevirisini yayımlamıştır. 1943-1944 yıllarında Robert Koleji'nde, beden eğitimi öğretmeni olan ve spor eğitimini Macaristan'da tamamlayan İlhami POLATER, Ulus Gazetesi'nde spor psikolojisi ile ilgili yazılar yazmaya başlamıştır. 1970'li yıllarda Lütfü ÖZTABAĞ, "Spor Psikolojisi ve Antrenörlük Psikolojisi", daha sonra Sabri ÖZBAYDER "İnsan Davranışlarının Sınırları ve Spor Psikolojisi" isimli kitapları yayımlamışlardır (Özerkan, 2004: 6-7). Türkiye'de spor psikolojisi alanında ilk yüksek lisans ve doktora programı 1982 yılında Ege Üniversitesi'nde başlatılmıştır (Özerkan, 2004: 7).

Günümüzde halen yurt içi ve dışında bu alanda çalışan pek çok akademik merkez vardır. Yine yurtdışında spor psikolojisi eğitimi veren değişik program ve kurslar rahatlıkla bulunabilmektedir (Arslanoğlu, 2005: 48).

Sporcu seçiminde kullanılması gereken en önemli ölçütlerden biri, psikolojik ölçütlerdir. Bazı bedensel ve motor özellikler çalışmayla geliştirilebilir, ancak, psikolojik olumsuz özellikler zor değiştirilir (Başer, 1994: 11). Sporda yüksek başarı, bedensel yeterliliğin üstünde eğer psikolojik yeterlilik varsa sağlanabilir. Bir sporcunun fiziksel kondisyonu, tekniği ve taktik kapasitesi ne kadar yüksek olursa olsun, bunları bir yarışma içinde oyuna yansıtamazsa hiçbir değeri yoktur. Maksimal performansını yansıtabilmesi içinse o branşa uygun psikolojik özelliklere ve kişiliğe ihtiyaç vardır (Başer, 1994: 10).

Kişilik, spor psikolojisi içinde oldukça önemli bir konu olmakla birlikte bu alanda yapılan çalışmalar tarihsel olarak ele alındığında en fazla çalışılan konulardan birisi olduğu görülmektedir (Koruç ve Bayar, 1997). Hatta kişilik araştırmalarının günümüzde halen azalmadığını ifade etmek mümkündür (Allen ve ark, 2013). Bu bakımdan kişiliği ne olduğu anlamak, spor psikolojisi içerisinde kişiliği ele almak ve

spor ile ilişkisini incelemek önemli görülmektedir.

1.4. Kişilik

Bu güne kadar kişilik ile ilgili çok çeşitli tanımlamalar yapılmıştır. Sadece Allport'un bir kitabında, elliden fazla kişilik tanımını bir araya getirdiğini belirten Yanbastı, kişiliği tanımlarken, insanın bütün ilgilerinin, tavırlarının yeteneklerinin, dış görünüşünün ve çevresine uyum biçiminin özelliklerini içeren ahenkli bir bütün olduğunu ifade etmiştir (İkizler ve Karagözoğlu, 1993: 87). Başka bir tanıma göre ise, kişilik, bireyin belirli bir durumda nasıl davranacağını belirleyen, sürekliliği olan, tutarlı ve önceden tahmin edilebilir davranış kalıplarından oluşur (Burger, 2006).

Her kuram, kişiliği, diğerlerinden ayıran duygu, düşünce ve davranışlardaki bireysel farklılıkları kendi kuramsal yaklaşımları doğrultusunda açıklar. Psikanalitik yaklaşım; bireysel farklılıkların bilinçaltı süreçlerden etkilendiğini ve erken çocukluk çağı yaşantılarının, yetişkin kişiliğinin oluşumu üzerinde etkili olduğunu savunur. Biyolojik yaklaşım; kişilikteki bireysel farklılıkların açıklamasında biyolojik etmenlerin baskın rolü olduğunu belirtir. Davranışsal yaklaşım; kişiliği oluşturan davranışsal farklılıkların; öğrenme yaşantıları, koşullanma, pekiştirme ve beklentilerle ilişkili olduğunu vurgular. Bilişsel yaklaşım ise; kişilik farklılıklarını, insanların olayları yorumlamak için kullandığı bilgi işleme süreçlerindeki farklılıklara bağlar (Burger, 2006).

Yukarıda belirtilen tanımlardan hareketle kişilik, kalımsal, çevresel, fiziksel ve zihinsel özelliklerle etkileşimli ve nispeten bu özelliklerinin de bir sonucu olan, belli ölçüde özgün ve tutarlı duygu, düşünce ve davranış kalıbı şeklinde tanımlanabilir. Bu bakımdan kişilik özellikleri bir bakıma bireyi özgün kılan ve bireyin çoğunlukla sergilediği davranışlarına verilen isim olarak ifade edilebilir. Ancak belirtmek gerekir ki bireyin öncelikleri, tercihleri, dünya ile başa çıkma tarzı ve çevre tarafından nasıl algılanmak istediği gibi unsurlar da kişiliğin şekillenmesinde rol oynayabilmektedir (Özsoy ve Yıldız, 2013).

Kişiliğin özel ve ayırt edici yönlerinin belirlenmesi ve tanımlanması amacıyla yapılan çalışmalar birçok kişilik teorisinin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Kişilik kuramları temel çıkış noktalarına göre dört grupta toplanabilir. Bunlar; bireyin organik yapısına göre, bireyin psikolojik özelliklerine göre, psiko-analitik görüşlere

göre ve kişilik boyutlarının dinamizmine göre teorilerdir (Başer, 1998: 94). Bu araştırmada ise, psikoloji bilimi içinde alt bir disiplin olarak tanımlanan spor psikolojisinde, en sık kullanılan kişilik kuramları ele alınarak incelenmiştir.

1.4.1. Kişilik Kuramları

Kişilik yapısını bir düzen ve tertip içerisinde açıklamaya çalışan kişilik teorileri, sporla ilişkileri esas alınarak dört grupta incelenmiştir. İlk olarak insanların beden yapıları ile kişilikleri arasında doğrudan bir ilişki olduğunu savunan “tipoloji teorisinden” bahsedilmiş, İkinci olarak, psikanalize dayanan derinlik psikolojisini ortaya koyduğu, “psikanalitik kişilik teorisi” anlatılmıştır. Üçüncü sırada Freud’un görüşlerine tepki olarak ortaya çıkan Psiko-sosyal kuramlar ele alınmıştır. Son olarak ise, spora özgü kişilik araştırmalarında en çok başvurulan “özellik teorisi”ne yer verilmiştir.

1.4.1.1. Tipoloji Kuramı

Bu teori esas itibariyle bir insanın dış görünüşü ile beden yapısının, kendi kişiliğinin gelişimini önemli ölçüde etkilediğini ileri sürer. Tipoloji teorisinde spor açısından ilginç olan nokta beden yapısı ve hareki davranış arasında bir ilişkinin mevcut olmasıdır (Gabler, 1988’den akt., İkizler ve Karagözoğlu, 1993; 88). Kretschmer bu teoriyi popüler hale getiren kişidir. Beden yapılarını astenik, piknik ve atletik diye üç tipe ayırır.

Sheldon, Kretschmer’in görüşlerinden etkilenecek üç tür beden yapısından bahsetmiştir. Endomorfi, Mesomorfi, Ektomorfi. Her insanın kişiliğinde bu üç tipte bulunan özelliklerin değişik oranlarda birleştiğinden bahsetmiştir. Beden yapısıyla davranışlar arasında ölçülebilir ve nesnel bir takım değişkenlerin bulunduğunu, araştırma ve gözlemleri sonucunda ortaya koyan Sheldon, böylece tipoloji teorisinin ilmi esaslara daha fazla yaklaşmasına katkı sağlamıştır (Yanbastı, 1990’dan akt., İkizler ve Karagözoğlu, 1993; 89). İnsanın gözlenebilir ve ölçülebilir bütün özelliklerini, onun dış görünüşü ile ilişkilendiren tipoloji teorisinin aksine derinlik psikolojisi, bu özellikleri iç etmenlerden ileri geldiğini iddia eder.

1.4.1.2. Psikanalitik Kişilik Kuramı

Psikoanalitik kuram, 19. yüzyılın sonları ve 20. yüzyılın başlarına doğru ortaya çıkmaya başlamış ve normal olan ve normal dışı olan davranışları anlamamız

konusunda bize yardımcı olmuştur. Bu kurama, daha sonraki yıllarda birtakım değişiklikler ve eklemeler yapılmış ve kuram daha fazla geliştirilmiştir (Yıldızoğlu, 2013: 54).

Sigmund Freud tarafından öne sürülmüş psikanalitik kuram bizlere; normal ve anormal zihinsel süreçlerin, davranışlarımıza somut olarak ne şekilde yansıdığı hakkında önemli bilgiler vermektedir. Psikanalitik kuramın asıl çıkış noktası daha önceden Spinoza'nın tanımlamış olduğu nedensellik varsayımıdır. Ruhsal nedensellik varsayımına göre; hiçbir davranış rastgele veya nedensiz olamaz. Nedeni olmayan davranış yoktur. İnsan davranışlarının altında yatan sebepler bazen bireyin çevresinde veya dış dünyasında bazen ise bireyin iç dünyasındadır (Arı ve ark., 1999: 21). Kısacası, psikanalitik kuram; insanı bilinç ve mantığın yönlendirdiğine değil, görülmesi mümkün olmayan başka etmenlerin yönlendirdiği düşüncesine dayanır (Ahmad ve ark., 2008: 91).

Freud'a göre, kişi sevgiden mahrumdur. İnsan davranışlarını daha çok bilinçdışı hareketler belirlemektedir. İnsanlar birçok defa bu bilinçdışı davranışları kendisi belirleyemez. Ama bu bilinçdışı davranışlar sıkı bir şekilde incelenirse insanları bir sevgi arayışında oldukları sonucuna varılabilir (Eren, 1998: 42).

Kişilik kavramı, Freud'a göre üç önemli bölümden meydana gelmektedir. Bunlar İd, Ego ve Süperego'dur. İnsan davranışları bunlara göre şekillenir (Başaran, 1992: 273). Bilinçaltı kavramı da Freud'un ortaya çıkarmış olduğu en önemli kavramlar arasındadır. Bilinçaltı kavramı insanların farkında olmadıkları isteklerin, düşüncelerin, duyguların ve dürtülerin bulunduğu bölümdür (Aytaç, 2000: 171-173).

Freud kişiliği oluşturan İd, Ego ve Süperego'nun sürekli çelişki halinde olduğunu ifade eder. İd, hemen şimdi olmasını ister; Süperego bu gelen dürtünün yapılmasına engel olur; Ego ise, bunlar arasında bulunan çatışmayı gidermek için çaba sarf eden taraftır (Cüceloğlu, 1994: 408).

Freud'a göre kişilik gelişimi iki ana durum sonucunda oluşur. Bunlardan ilki doğal büyümenin olgunlaşması, diğeri de engellemelerin üstesinden gelinmesi ve acıdan sakınılmasının öğrenilmesidir. Freud'a göre, insan cinsel ihtiyaçlar ve saldırgan davranışlar arasındaki çelişki ile güdülenmektedir. Sosyal kuralları ve yaptırma gücünü kullanan Süperego'da bu çatışmaya üçüncü bir taraf olarak katılmaktadır. Kişilik, bu güdülerin pozitif ve negatif sonuçlarına göre çeşitli

biçimlerde şekillenmektedir. Freud, kişiliğin gelişiminde toplumsal faktörlerden ziyade biyolojik faktörlerin egemen olduğu görüşündedir (Aytaç, 2000: 171-173).

1.4.1.3. Psiko-sosyal Kuramlar

1900'lü yılların başlarında Freud'un psikanalitik yaklaşımı alakalı fikirleri birçok bilim insanı tarafından ilgi görmüştür. Bu fikirlere çok fazla karşı çıkan ve sorgulayan olmadığı için, fikirler kısa zamanda büyük bir kitle tarafından benimsenmiştir. Fakat 1920'li yılların başlarında çoğunlukla Avrupa ve Amerika bulunan okullarda Freud'un psikanalitik yaklaşımına karşı, ciddi anlamda, karşıt düşünceler ileri sürülmeye başlamıştır (Millon ve ark., 2003:122).

Psiko-sosyal kuramların önde gelen isimleri Alfred Adler, Karen Horney, Eric Fromm ve Carl Jung'dır. Freud'un öğrencilerinden olan Adler ve arkadaşı Jung, Freud'un görüşlerine ilk tepkiyi gösteren kişiler olmuşlardır. Bunu yaparken de Freud'un cinsellik dürtüsünü ve sevgi güdüsünü çok abarttığını söyleyerek, kişiliğin temelini bilinçdışı davranışların ve benliğin oluşturduğunu ifade etmişlerdir (Eren, 1998: 72).

Alfred Adler'in Freud'dan görüş olarak ayrıldığı nokta Freud'un üstünlük çabasına vermiş olduğu önemdir. Adler'in düşüncesine göre; üstünlük duygusu, insanların kendilerinde olmasını istedikleri en temel güçtür ve cinsel dürtülere oranla daha kuvvetlidir (Cüceloğlu, 1994: 416).

Adler'in geliştirmiş olduğu kişilik kuramı yaratıcı, hedefe yönelik ve tamamlayıcı benlik anlayışına dayanır. Adler insanı sosyal bir varlık olarak tanımlamaktadır. Adler'e göre insan yaşadığı toplumdan etkilenir. Toplum içinde var olma duygusu doğuştan gelse bile insanların birbirleri ile ve toplumsal kurumlarla olan ilişkilerini, yaşadığı sosyal çevre tarafından belirlendiği ifade edilmektedir. Adler'e göre her bir bireyin kendine özgü özellikleri bulunmaktadır. Bu özelliklerin her birinin davranışlarla ve yaşam biçimleriyle kendilerini yansıttığını söyleyerek kişiliğin özgün olması gerektiğini savunmaktadır (Ünlü ve Ayhan, 2001: 137).

Adler'e göre birey yaşadığı çevreye, insanlara ve en önemlisi kendisi yönünde geliştirdiği tutum ve davranışlarla kişiliğini geliştirir. Kişiliği oluşturan en önemli faktörlerden bir tanesi bilinçtir. Tüm insanlar bu bilince sahiptirler. İnsanlar davranışlarını, düşüncelerini, tutumlarını ve hareketlerini bilinçli bir şekilde yaparlar.

Adler'in kuramına göre insan doğuştan gelen bir eksiklik içerisindedir. Çocuk yaşlarda güçsüzlüğün, aile ve toplum kurallarına bağlı olmanın zorunluluğunu yaşarlar. İnsanlar birbirleri ile sürekli rekabet halindedirler ve birbirlerine üstünlük kurarak güçlü olduklarını kanıtlamaya çalışırlar. En iyisi olmak ve sürekli başarılı olmak için mücadele halindedirler (Ünlü ve Ayhan, 2001: 137).

Eric Fromm ise, toplumun içerisinde bireyin yalnız olmasına, sevgi, güven, kardeşlik arayışında olması üzerinde durmuştur. Kişiliği ekonomik ve kültürel olarak inceleyen ilk kuramcı Fromm' dur. Fromm'a göre kişilik, insanın sosyal sınıfının, eğitim durumunun, dinin ve felsefi alt yapısının, mesleğinin ve bunlara benzer durumların yansımasıdır. Başka bir ifade ile kişilik kazanılmış olan tecrübelerdir. Kişiliği kalıcı yapan şey, bireylerin fiziksel özellikleri ve yaşadıkları toplum ve kültürel değerleridir (Şimşek ve ark., 2003: 20).

1920'li yıllarda İsveçli psikiyatrist Carl Jung kişilik kuramında insanların bir birinden farklı olduğunu aynı zaman da birbirine benzediğini belirtmiştir (Özkalp, 2004: 52). Jung'a göre kişiler "içedönük" ve "dışadönük" olmak üzere iki gruba ayrılırlar (Ünlü ve Ayhan, 2001: 137). Kendi iç dünyasına kapanan ve dış dünyadan gelen etkileşimlere kapalı olan kişilik tipi "içedönük" kişilik tipidir. Dış dünya ile barışık olan, iletişime açık ve kendisiyle barışık olan kişilik tipi ise, "dışadönük" kişilik tipidir. Tüm insanlar bu iki kişilik tipine sahiptir. Ancak insan kişiliğine sadece biri yön verir. Jung, kişiliği "içedönük" ve "dışadönük" olarak ikiye ayırırken iki tür mekanizmadan söz eder. Jung'a göre bu mekanizmayı kararlar ve sezgiler oluşturur (Özkalp, 2004: 52).

Jung'a göre Freud'un psikoanalitik yaklaşımında üzerinde çok durduğu cinsellik konusu, çok abartılmıştır; diğer dürtüler de cinsel dürtüler kadar önemlidir. Jung, insanların amaçlarını belirlemelerine ve bu amaçlara ulaşmada bireyin yaşamı boyunca sürekli bir mücadele halinde olmasına önem göstermiştir (Cüceloğlu, 1994: 415). Jung, bilinçaltı kavramını, "bireye özgü bilinçaltı" ve "ortak bilinçaltı" olarak ikiye ayırmıştır. Ortak bilinçaltında insanlar hislerini, düşüncelerini, mücadelelerini ve korkularını saklar. Jung'a göre insanlarda bu iki bilinçaltının var olduğunu ve bireyin davranışlarını etkilediğini düşünmektedir (Cüceloğlu, 1994: 415).

Horney de aynı Jung ve Adler gibi sosyal ilişkilerin önemli olduğunu üzerinde durmuştur. Horney'e göre, kişiliğin temel elemanı endişe ve korkudur.

İnsanlar endişe ve korkularıyla savaş içindedirler (Eren, 1998: 46). İnsanlar bu savaş için bazı taktikler geliştirmişler ve bunlar sayesinde endişe ve korkularıyla mücadele edebileceklerini düşünmüşlerdir. Bu taktikler üç ana başlıkta ele alınabilir. Aynı zamanda da bunlar sosyal yönden toplum içerisinde üç tip kişiliği belirleyen ilişki kalıplarıdır ve şu şekilde özetlenebilmektedir (Eren, 1998: 46): İnsanlar, endişe ve korkularını gidermeye yönelik bir kişilik geliştirirler (sempatik-dışadönük). İnsanlardan ayrı kalarak, bağımsız bir şekilde hareket edip endişe ve korkudan sıyrılabilirler (antipatik-içedönük). İnsanlara karşı rekabet ederek, onlara güçlü olduğunu kabul ettirip endişe ve korkulardan kurtulma çabalarının oluşturduğu bir kişilik geliştirebilirler (saldırgan-öfkeli) (Eren, 1998: 46).

Horney tarafından geliştirilmiş olan kuramlardan bir diğeri de insanın kişiliğini tanımaya yönelik, “temel kaygı kuramı”dır. Bu kuramla birlikte, bir insanın kişiliğini tanımak için geliştirmiş olduğu ikincil, üçüncül gibi kaygıların dışında temel (birincil) kaygısının tanınması amaçlanmaktadır (Başaran, 1991: 68). Horney, bir kişinin sevilme ve bağımsız olma isteklerinin dışında çevresinde bulunan insanlara karşı güç kazanma eğilimi içinde olduğunu belirtir. Birey, bu eğilimlerinde dengeli olduğunda, ancak sağlıklı bir kişiliğe sahip olabilecektir. Horney’e göre kişi; sevginin, saygının, hoşgörünün, güvenin ve samimiyetin var olduğu bir ortamda büyürse, hayatı boyunca çatışmalardan uzak kalabilir veya çatışmaları çözebilecek gücü kendisinde bulabilir (Ödemiş, 2011: 71).

1.4.1.4. Özellik Kuramı

Bir insanın kişiliği, onun başkalarından ayıran ve eşi olmayan kişilik özelliklerinden meydana gelir. Kişilik özelliği ise, belli bir davranış örneğine yönelik ve nispeten sürekli olan bir eğilimdir (Bakker ve ark., 1992’den akt., İkizler ve Karagözoğlu, 1993: 91). Bu verilerin ışığında, özellik teorilerini de, insanların ölçülmüş olan belli sayıdaki bu kişilik özelliklerine göre sınıflayan teoriler şeklinde tarif edebiliriz.

Özellik teorisini ortaya atan ve savunan araştırmacılar, kişilikte bulunan davranış eğilimleri olarak tanımladığımız “kişilik özellikleri” kavramı yerine, “treit” (trait) kavramını kullanmışlardır. Treitler, davranışta gözlenen tutarlılık ve sürekliliği açıklamaya yarayan, bir kişinin kalıcı özelliği olarak tanımlanır (Reber, 1995’den akt., Özerkan, 2004; 116). Kişiliğe ve davranışa bir bütünlük ve devamlılık

kazandıran treytlere hakkındaki ilk kapsamlı araştırmalardan birisini de Allport gerçekleştirmiştir. İnsanları karşılaştırıp onlar arasındaki ortak ve genel nitelikleri saptayarak araştırmalarına başlayan Allport, daha sonra, her insanda var olan diğer insanlarda bulunmayan, yalnızca “kişiliğe özgü” olan treytlere saptamıştır (Öztabağ, 1983’den akt., İkizler ve Karagözoğlu, 1993: 91). Allport treytlere sınıflandıran onları, merkezi ve ikinci treytlere olarak ikiye ayırmıştır. Merkezi treytlere bir insanın bütün davranışlarını etkiler ve insanlar buldukları çevrede bu treytlere ile tanınırlar. Daha dar kapsamlı olan ikincil treytlere, belirgin davranış ve uygun ortamlarda ortaya çıkarırlar. Genelde insanlar, bir veya iki merkezi treytlere ve birden çok ikincil treytlere sahiptir (Yanbaştı, 1990’den akt., İkizler ve Karagözoğlu, 1993: 92)

Özellik kuramı temelinde sporcuların kişilik özelliklerinin belirlenmesinde en çok faktör analizi yönteminden faydalanılmıştır. Faktör analizinde öncelikle, soru kağıtları kullanılarak yapılan kişilik testlerinin sonuçları istatistiksel yoldan analiz edilmiştir. Daha sonra da bu şekilde belirlenen ve sporcunun bütün davranışlarına kaynak teşkil eden çeşitli davranış değişkenleri ile ilgili verilen kişilik boyutlarına (faktörlere) indirgenerek bunlar arasındaki bağlar ve bağımlılıklar ölçülmüştür (İkizler ve Karagözoğlu, 1993: 92).

Eysenck, faktör analizi yöntemini kullanarak, normal ve nevrotik insanların davranışla ilgili çok sayıdaki soruya vermiş oldukları cevapları karşılaştırmış ve insanların 3 kişilik boyutuna ayrıldığını gözlemiştir. Eysenck bu üç boyuta sırasıyla ie-dışadönüklük, nevrotik ve psikotik adlarını koyduktan sonra her bir kişinin diğer insanlarla karşılaştırıldığında, bu boyutlarda nerede olduğunu belirlemiştir (İkizler ve Karagözoğlu, 1993: 93).

İngiliz psikolog, Hans Eysenck ‘in özellik kuramına göre, kişilerin, sinirsel aktivitelerinin yapısı ve büyüklüğünden dolayı kişilikleri de farklıdır. Eysenck, geliştirdiği kişilik anketinde, kişiliğin, içedönüklük- dışadönüklük (introversion extraversion) ile oturmuş-uarı (stable unstable) olmak üzere iki boyutu olduğunu ileri sürmüştür. İçedönük (introverted) kişiler, sessiz, ciddi, i dünyalarında yaşadıklarına daha fazla önem veren kişilerdir. Dikkat isteyen işlerde daha iyi performans gösterirler. Dışadönük (extraverted) kişiler, diş dünyadaki olaylara ve gelişmelere açık, sosyal, yeniliklerden zevk alan ve acıya karşı daha büyük bir fiziksel dayanıklılık gösteren kişilerdir. Oturmuş (stable) kişiler çevrelerine daha iyi

uyum sağlayan kişilerdir. Uğarı (unstable) kişilerin ise, ęevreye uyumlarında sorun yaşayan kişiler olarak ifade edilir (Özerkan, 2004; 116-117).

Bu iki boyutu bir arada ele aldığımızda dört grup kişilik yapısı ortaya ęıkar. Bunlar: Oturmuş-İçedönük kişiler, sakin, güvenilir, dikkatli, kendini denetim altında tutabilen kişilerdir. Sosyal ilişki kurmaktan ęekinmezler. Oturmuş Dışadönük kişiler hoş sohbet, atılgan, önder nitelikli kişilerdir. Uğarı-içedönük kişiler, karamsardır, topluluklardan kağarlar. Hoşgörüleri yoktur, ne zaman neşeli ya da öfkeli olacakları anlaşılamaz. Uğarı-Dışadönük kişiler, hemen alınan, saldırgan, heyecanları ęabuk değişebilen kişilerdir (Özerkan, 2004; 117).

1.4.2. Spor ve Kişilik İlişkisi

Spor psikolojisindeki gelişmelere paralel olarak, spora özgü kişilik araştırmalarıyla ilgili ęalıřmalar da artmıştır. Bilindiği gibi, kişilik araştırmalarının amacı, bir kişiyi, kendi tipik eğilimleri açısından, bir tanımlama ve tahmini mümkün kılacak şekilde nitelendirmektir. Spordaki kişilik araştırmalarında bir yandan, spora farklı derecelerde katılım gösteren (sporcular veya spor yapmayanlar gibi) ve farklı derecelerde başarılı olan kişiler, diğer yandan da, ęeřitli dallarda spor yapanlar arasındaki kişilik farklılıkları araştırılır (İkizler ve Karagözoğlu, 1993: 94).

Spor ve kişilik arasındaki ilişkiyi doğru bir şekilde ortaya koymak istediğimizde öncelikli olarak, cevaplandırılması gereken sorular karşımıza ęıkmaktadır. Bunlar; “Spor yapanlar ile yapmayanlar arasında kişilik özellikleri yönünden fark var mıdır?”, “Elit sporcular diğer sporculardan farklı kişilik özelliklerine sahip midirler?”, “Herhangi bir spor dalına özgü kişilik özellikleri var mıdır?”, “Spor ve egzersiz kişilik özelliklerinde değişikliklere neden olur mu?” ve “Takım sporu yapanlarla bireysel spor yapanların kişilik özellikleri arasında fark var mıdır?”. Bu soruların cevaplarının bulmak için ęok sayıda araştırma yapılmış olmakla birlikte birbirleri ile ęeliřen sonuçlar bulunmuştur (Doğan, 2005: 54). Fakat tüm bu sorular arasından; “Bir spor faaliyetinde bulunan insanın kişiliğinde bir değişiklik olur mu?” ve “belirli kişilik özellikleri, belli bir spor türünü belli bir düzeyde icra etmek için gerekli midir?” soruları, spor ile kişilik arasında bir etkileşimin olduğu ve sporun olumlu etkiler yarattığı, toplumsallaşma ve seçicilik hipotezlerine göre bir ön kabul olarak görölmüştür (Bierhoff-Alfermann; 1986’dan akt., İkizler ve Karagözoğlu, 1993: 94).

Toplumsallaşma hipotezinde göre, spor kişiliği etkiler. Burada spor, bağımsız değişkendir. Kişilik ise bağımlı değişkeni meydana getirir, Seçicilik hipotezinde kişiliğin, sadece yapılacak spor türünün seçimini değil, aynı zamanda spordaki başarıyı da etkilediği ileri sürülür, Burada kişilik bağımsız değişkeni, spor ve spordaki başarı da bağımlı değişkeni temsil eder (Bierhoff-Alfermann; 1986'dan akt., İkizler ve Karagözoğlu, 1993: 94). Fakat, toplumsallaşma varsayımının araştırılmasında, yapılan çalışmaların bir süre sonra yenilenmesi gerektiği, bu konuda yapılan çalışmaların daha sonra yinelenmesinde ise bireyin kişilik özelliklerinde belirgin değişiklikler yaratmadığı bulunmuştur (Doğan, 2005; 54).

Günümüzde spor psikolojisi içerisinde kişiliğin özelliklerini ya da yapısının değerlendirilmesi için çeşitli testler ve ölçekler kullanılmıştır. Bunlar tümüyle geçerli bilgiler vermese de, sporcuların kişilikleri ile ilgili bazı bilgiler sağlamaktadır (Arslanoğlu, 2005; 188). Bunlar: Görüşme ve derecelendirme ölçekleri, ilgi testleri, kişilik ölçekleri ve projektif (yansıtımlı) testlerdir. Bu dört grupta spor ile ilişkili en çok kullanılan örnekler arasında; Minnesota Multiphasic Personality Inventory (MMPI): Kişiliği ve ruhsal patolojileri 10 alt başlıkta, 566 maddeyle değerlendirir. Eysenck Kişilik Ölçeği: kişiliği içedönük, dışadönük ve nevrotik-dengeli olma boyutlarında değerlendirir. Cattell'in 16 kişilik faktörü soru listesi (Cattell's 16 personality Factor Questionnaire): Kişiliğin oluşturduğunu öne sürdüğü 16 faktörü değerlendirir. Kaliforniya Kişilik Ölçeği (California Personality Inventory –CPI): Kişiliği dört genel kategoride yer alan 18 boyutta değerlendirir. Cümle Tamamlama Testi: Bir yansıtımlı test olan cümle tamamlama testinde, başında, ortasında ya da sonunda eksik bırakılan cümlelerin kişi tarafından doldurulmasına göre yorumlanır; En çok kullanılan ve bilenen Rotter Cümle Tamamlama Testi'dir. Ev-Ağaç-İnsan Çizme Testi: Verilen nesnelerin nasıl çizildiğine ve özelliklerine göre kişilikle ilgili değerlendirme ve yorumlamanın yapıldığı yansıtımlı testtir; D-10 testi buna benzer. Rorschach Testi: Günlük dilde mürekkep lekesi testi olarak bilinen bir yansıtımlı testtir. Beşi siyah-beyaz, ikisi kırmızı-siyah, üçü de çeşitli renklerde simetrik mürekkep lekesi olan 10 karttan oluşmaktadır. Tematik Algı Testi – TAT (Thematic Apperception Test): Kişileri öykü anlatmaya yöneltici nitelikte resimlerin olduğu 30 karttan (çocuklarda 10) oluşur. Durumluk-Sürekli Anksiyete Ölçeği (State-Trait Anxiety Inventory): Anksiyetenin iki boyutunu ölçmeye yarayan 40 madeden oluşur. Depresyon Ölçekleri: Beck, Hamilton, Zung Depresyon Ölçekleri en çok

bilinenlerdir. Benzer şekilde anksiyete ölçekleri de vardır (Doğan, 2005: 57-58).

Son yıllarda ise “Beş Faktör Kişilik Modeli” araştırmalarda ön plana çıkan (Bilgin, 2017) ve spor psikolojisi alanında kullanılmaya başlayan bir ölçek olmuştur (Allen ve ark., 2013). Beş faktör kişilik özelliklerine ilişkin araştırmaların temeli, kişilik özelliklerini “dışadönük-içedönük” olarak ayıran Jung’un tipolojisine dayanmaktadır. Yazında “Büyük Beşli” (Big Five-FFM- Five Factor Model) ya da “Beş Faktör Kişilik Özellikleri” olarak isimlendirilen kişilik yapısı; Dışadönüklük, Uyumluluk/Yumuşak Başlılık, Sorumluluk/Öz Disiplin, Dengelilik/Duygusal Denge ve Deneyime Açıklık olarak sınıflandırılmaktadır (McCrae ve Costa, 1987).

Spor dallarına göre kişilik özellikleri, belirgin bir spor kişiliğinin olup olmadığı, spor dallarına göre kişilik farklılıkları, elit sporcular ile ortalama sporcular arasında belirgin kişilik özellikleri, insanların spor yaparak istedikleri kişilik özelliklerine sahip olup olmadıkları gibi konularda geçmişten günümüze kadar birbirleri ile çelişkili bulgular ortaya atılmıştır.

Bir çalışmaya göre, kişilik testleri sporcunun gelecekteki başarısını belirleme olasılığı, % 10 civarında olduğu ifade edilmektedir. Başka bir görüşe göre ise bu testler görece güvenle kullanılabilir ve faydalıdır. (Cox, 1998; Anshel, 2003’den akt., Arslanoğlu, 2005: 188).

Kişilik araştırmaları ve bu araştırmalarda kullanılan ölçekler net bir bulgu üzerinde durmadığı ve farklı araştırmalar birbirlerinin hipotezlerini çürütecek nitelikte olduğu görülmektedir. Fakat yine de spor ve kişilik araştırmaları günümüzde aksamadan, hatta yeni perspektifler ve kurgularla ile ele alınmaya devam etmektedir. Bu konulardan biride takım sporlarındaki mevkisel incelemelerdir. Takım ve bireysel sporculardaki kişilik farklılıkları ve farklı spor dallarına ait kişilik ve psikolojik özellikler farklılık gösterdiği gibi, takım sporlarında, sporcuların oynadıkları pozisyona veya rolle göre de farklılık göstermeleri de mümkündür (Allen ve ark., 2013).

Bununla birlikte bu farklılıklar hakkında makul sonuçlar çıkarmak şuan için yeterli değildir. Günümüze kadar ise, takım sporlarında oyun pozisyonları arasındaki kişilik farklılıklarını inceleyen oldukça sınırlı çalışma bulunmaktadır ve oyun pozisyonları arasındaki kişilik farklılığı ortaya çıkaran daha fazla çalışmaya ihtiyaç duyulmaktadır (Allen ve ark., 2013).

Bu tez kapsamı gereği ve oyun pozisyonları ve kişilik arasındaki ilişkiyi daha iyi kavrayabilmek açısından, literatürdeki araştırmaların incelenmesi ve özetlenmesi önemli görülmektedir. Alan yazında geçen araştırmalardan bahsetmeden önce futbol mevkilerinin ne olduğu ve onların gerektirdiği psikolojik özelliklerin neleri içerdiğine bakılacak daha sonra konu ile ilgili araştırmalar incelenecektir.

1.5. Futbolda Mevkiler

Günümüzün modern futbolda oynanmakta olan farklı oyun sistemlerinde her oyuncunun oyun alanındaki yerine göre hücum ya da savunma görevleri vardır. Futbolun yüksek temposu ve oyun alanındaki pozisyon değişiklikleri her oyuncuya, oynadıkları mevkilere göre değişik görevler yüklemektedir. Futbol, günümüzde farklı oyun sistemleriyle mücadele etmeyi gerektirmektedir. Bu sistemler genelde 4-4-2, 4-3-3, 3-5-2 adı verilen sistemlerdir (Gülşen, 2008: 15-18).

Aslında tüm sistem ve dizilişler bir takımın başarıya ulaşma sürecinde, oyuncuların yetenek ve niteliklerine göre, kolektif bütünlük temelinde toplam faydayı maksimize edecek, taktik ve teknik değerler toplamıdır. Bütün bunlar gösteriyor ki, başarıya giden yolda en uygun oyuncuları, en uygun sistem ve dizilişle oynatıp, sonuca ulaşmak, günümüz çağdaş futbolunun temel amaçlarından birisidir (Akşar, 2005: 42).

Bu tez kapsamında futbolda mevkiler, “kaleci”, “bek”, “stoper”, “libero”, “açık kanat” ve “forvet” olarak ele alınmıştır.

1.5.1. Kaleci

Günümüz futbol dünyasında kalecilik pozisyonunun, özel ve farklı bir konumu bulunmaktadır. Kalecilik pozisyonu takımda skora en çok etki eden bir mevkidir. Kalecilik, iyi bir bakış açısına sahip olmayı, koruduğu kalenin açığını kapama konusunda uzmanlaşmayı gerektirir (Durusoy, 2002: 27). Günümüz futbolda kaleci pozisyonunda oynayan kişilerin sorumluluk alanı genişlemiş, defans bölgesinde oynayan oyuncuların gerisinde kalan boş alanların sorumluluğu kaleciler üzerinde önemli bir hale dönüşmüştür. Bu sebeple kaleciler defans bölgesinde oynayan futbolcuların yeteneklerine sahip olmalı, belli bir noktaya bağlı kalmadan oyunda değişen pozisyonlara ve durumlara göre ceza yayının dışında aktif görev almalıdırlar (Dooley ve Titz, 2011: 17). Kaleciler alan hakimiyeti (gözle kontrol),

çok iyi elle top kontrol üstünlüğü, çeviklik, doğru pozisyon alma, hava üstünlüğü, üst seviye refleksler, güçlü zıplama gibi teknik ve taktik bilgilerinin yanında, duygusal yaşamı dengeli, mizaç değişiklikleri ılımlı, hırslı, eksiksiz özgüven duygusuna sahip, doğru karar verebilen, pozisyonları çabuk ve doğru kavrayabilen, güçlü ve sürekli bir dikkat ve konsantrasyon gerektiren, cesaretli, soğukkanlı, baskı altında doruk performans gibi psikolojik özelliklere sahip olması gerekir (Gülşen, 2008: 20; Dooley ve Titz, 2011: 17).

1.5.2. Bek

Bek pozisyonu futbolda önemli mevkilerden biridir. Bek oyuncularını savunmanın sağında ve solunda oynarlar. Temel savunma görevinin yanında rakip takımın kanat oyuncularını tutmakla ve kanatlardan atağa çıkmakla ofansif varyasyonu zenginleştirirler. Günümüz futbolu oyunu içinde bekler, standart bek, hücum bek, çakılı bek ve ofansif bek şeklinde görülebilmektedir. Beklerde aranan psikolojik özelliklere bakıldığında, olası tehlikeleri önleyebilmek adına sezgisi yüksek, hızlı bir tepki zamanı ve refleks yeteneğine sahip, rakip futbolcuyu bıktırıcı bir inat ve hırsla sahip, cesaretli ve sabırlı, yüksek bir dikkat ve konsantrasyon yeteneğine sahip olan, taktik bilgisi ve futbol kültürüne sahip, çalışkan, doğru karar verme yeteneğine sahip ve sınırlı bir saldırganlık dürtüsüne sahip olmaları beklenir (Gülşen, 2008: 21; Dooley ve Titz, 2011: 18).

1.5.3. Stoper

Stoperlerin ana görevi defansif oyun oynamaktır. Rakip futbolcuların ataklarına en çok ve en önemli müdahaleleri yapan kişilerdir. Stoperler liberolu sistemde, liberonun iki tarafında, sağ ve sol beklere yakın oynayan oyunculardır. Stoperler oldukça geniş bir bölgeyi kapsayacak şekilde rakiplerin hareketlerini izleyerek onların topla buluşmasını ve gol pozisyonuna girmelerini engelleyen kişilerdir. Hücum gerektiğinde uzun paslar atabilme özelliğine taşıyan oyunculardır. Rakip takımın forvetlerine yakın adam markajı uygulayarak etkisiz kılmaya sağlayan kişilerdir. Bu açıdan stoperler, alan ve adam savunmasını iyi yapabilen kişilerden seçilmektedir. Günümüz futbolunda stoperler, çok yönlü markaj özelliklerine sahip, yapılı, kademeyi iyi gerçekleştirebilen, gerektiğinde ortadan ver-kaçlarla atağa kalkabilen ve havadaki toplara iyi yükselebilmek özelliğine sahip kişilerdir (Gülşen, 2008: 22; Hasic, 2013: 18). Stoperlerin psikolojik becerilerine bakıldığında,

özgüvenli, futbolu sezgileri ile değil, futbol bilgileri ve kültürleri ile oynayan, savunma ve hücum taktiklerini ve olası varyasyon değişikliklerini bilen ve önceden gerekli önlemleri alabilecek zihinsel niteliklere sahip, oyun zekâları olan, en kritik durumlarda bile sakin ve soğukkanlı olabilen, kendisinden yayılan dengelilik ve güven ile takım arkadaşlarının güvenini kazanabilen, özellikle kalecileri ve diğer takım arkadaşlarıyla iyi iletişim kurabilen, mücadelelerden galip çıkmak için kararlılık ve ısrarlılık sergileyebilen oyunculardır (Gülşen, 2008: 22; Hasic, 2013: 18).

1.5.4. Libero

Kalecinin önünde savunmanın en gerisinde oynayan ve alan markajı yapan oyuncudur. Libero, savunma bloğunda bulunan ve alanın emniyetini sağlayan kişidir. Oyun alanının daraltılıp ve genişletebilir. Libero takımıyla birlikte hem savunmaya hem de önlbero oyun sisteminde markaj görevi olmadığı zamanlarda ileriye çıkarak hücumlara katılır. Libero takımını organize etme ve düzenleme özelliklerine sahiptir. Rakip takım oyuncularının ofsaytta düşürülmesinde hassas bir pozisyona sahiptir. Libero sahanın tümünü, kendi takım arkadaşlarını ve rakip futbolcuları izleyebilmeli ve bunu takımına avantaj olarak kullanabilmelidir. Rakip takım tarafından savunmanın arkasına atılan pasları engelleyebilecek açıda durabilmeli ve takım arkadaşlarına gerekli uyarılarda bulunabilmelidir. Libero oynayan kişilerde olması gereken psikolojik özelliklere bakıldığında ise, kaleci başta olmak üzere takım arkadaşları ile sürekli olarak iyi iletişim kurabilen, stratejik düşünce yapısına sahip, kendine güvenen, rakip takımın baskısına karşı dirençli, cesur, iddialı, sakin, çabuk karar verebilen, konsantrasyon, önsezi, pozisyon alma, soğukkanlılık, yaratıcılık, yönetme ve liderlik niteliklerine sahip ve oyunu okuyabilecek zekâyâ sahip oyunculardır (Durusoy, 2002: 66; Gülşen, 2008: 22; Hasic, 2013: 23).

1.5.5. Ortasaha

Ortasaha oyuncuları futbolda oyuna şekil veren ve defans ile forvet oyuncuları arasında bağlantı görevini sağlayan oyunculardır. Ortasaha oyuncuları, oyunun kontrolünden ve yönlendirilmesinden birinci derecede sorumludurlar. Ortasaha oyuncularının hücum görevleri, takımı atağa çıkarmak, defans ve hücum oyuncuları arasında dengeyi sağlamak ve hücum oyuncularını desteklemektir. Savunma görevleri ise rakip takımın ortasaha oyuncularını kontrol etmek, rakibin hücum

oyununu bozmak ve engellemek ayrıca savunma oyuncularını desteklemektir. İyi bir koordinatör olmalıdırlar. Sahanın belirli bölgelerinden kendilerine pas olarak verilen topları takım arkadaşlarına iletmede ve karşı takımı püskürtmede çok iyi olmaları beklenir. Ayrıca forvet için gerekli olan gol pozisyonunu yaratma becerisine sahip olması gerekir. Oyun ritminde değişiklikler meydana getirmek; oyunu yavaşlatmak veya hızlandırmak orta saha oyuncularının önemli görevleri arasındadır. Karşı takıma pres yapmak onların atağını bozmak ve hemen organize atak geliştirmek, önünde boş bir koridor bulduğunda, topu hızla sürerek, topsuz koşan takım arkadaşları ile birlikte gol pozisyonları aramak ortasaha oyuncularının görevleridir. Gizli gol adamları olarak oynarlar ve gizli santrafor görevini üstlenirler. Psikolojik özelliklerine bakıldığında, liderlik özellikleri gösteren, gelişmiş bir oyun zekâsına sahip, yaratıcı, kendine güvenen, karmaşık teknik ve kombinasyon gerektiren becerilere sahip, güçlü bir itici güce sahip, yoğun ve ısrarlı bir konsantrasyon yeteneği olan, geniş bir alana yayılmış çevresel ve yönsel dikkatleri gelişmiş, en karmaşık oyun kombinasyonlarını bile önceden okuyup, gerekli önlemleri alabilen, kendine hakim ve dengeli, kontrollü ve enerjik olabilen, belirli sınırdan saldırgan yapısı olan, hızlı ve doğru düşünebilme kabiliyetine sahip, oyun sırasında taktik becerisi olan, hızlı tepki veren, mücadeleci, analiz yeteneği güçlü ve çalışkan kişilerdir (Başer, 1994: 116; Koger, 2007: 15; Gülşen, 2008: 25; Dooley ve Titz, 2011: 20-22; Alves, 2014: 79).

1.5.6. Açık Kanat

Zamanla değişen ve gelişen savunma taktikleri karşısında açık kanatta oynayan oyuncuların önemi zamanla artmıştır. Modern futbolun gelişmiş savunma strateji ve taktikleri içinde, ortadan atağa kalkarak gol atmak, oldukça zorlaşmaktadır. Bu durumlarda toplu halde duran savunmayı açmak ve yaymak gerekmektedir. Bu sebeple sağ açık kanat ve sol açık kanattan, savunmayı yayılmaya zorlayacak futbolculara ihtiyaç vardır. Bu görevi sağ ve sol açık kanatta oynayan futbolcular genellikle yerine getirmektedirler. Bu futbolcular, oyun alanının daha çok kenarlarını kullanan, saha içi yan çizgilere yakın oynayan futbolculardır. Bu bakımdan açık kanat futbolcuları son derece çabuk, yüksek top tekniğine sahip, hareketli, top sürme ve aldatmalar yapmakta becerikli, karşılıklı mücadelelere girmeyi seven, koşarken isabetli ortalar yapabilen özellikler taşıması gerekmektedir. Rakip takımın baskısı altında iyi ortalar yapmak, toplara falsolu vuruşlar ile rakip takımı tehlikeler yaratmak, sert ve isabetli şutlar atmak, başarılı açık kanat futbolcularının

özellikleridir. Açık kanat oyuncularında olması gereken psikolojik özelliklere bakıldığında, bunlar; hedefe ulaşmakta ısrarlı, iradesi güçlü, istekli, kendisini ispatlama gereksinimi olan, ikili kapışmaları seven ve hırslı bir kişilik yapısına sahip, ruhsal bakımdan güçlü ve dengeli ve en kritik durumlarda bile soğukkanlılığını koruyan, özgüven duygusuna sahip, fırsatçı, çok iyi sezinleme özelliğine sahip, cesaretli, uyumlu, iyi iletişim kurabilen, hızlı karar verebilen, kararlı ve yaratıcı olması beklenir (Başer, 1985: 159; Gülşen, 2008: 24-25-27; Dooley ve Titz, 2011: 24; Hasic, 2013: 81 – 83)

1.5.7. Forvet

Forvet oyuncusunun, oyundaki asıl amacı, bulunduğu topu en uygun vuruş tekniğini kullanarak gol yapmaktır. Günümüz futbolunda forvetler sadece hücum görevleri olan gol atmakla kalmazlar, aynı zamanda topun hücum alanında yeniden kazanılması için baskı yapma görevinde de bulunurlar. Beklenmedik ani topsuz koşular yaparak, gol pasları aramak ya da kendisini tutan rakip savunma oyuncularını boşluklara çekerek takım arkadaşlarının serbest kalan bu alanda gol atmalarına yardımcı olur ve arkadaşlarına hazırlık pasları için yardıma giderler. Forvet oyuncuları ani, çabuk hareketler yapma, iyi dönebilme ve sürpriz çıkışlar yapabilme özelliklerine sahiptir. Oyun içinde gol bölgelerine zamanında hareketlenmeli, pozisyon gereği gelişen sürpriz vuruşlar yapabilmelidir. Forvet oyuncuları savunmada ve özellikle orta saha alanında görev yapan takım arkadaşlarına gerektiğinde yardım etmelidir. Forvet oyuncularının gol atma çabalarının yanı sıra, oyunun skoruna göre rakip sahada topu tutmak, topu tutarak takım arkadaşlarının ileri çıkmasını sağlamak, kendisini marke eden oyuncuyu kontrol etmek ve rakibi oyalamak gibi görevleri de vardır. Aynı zamanda saha içinde, değişen pozisyonlara her an hazırlıklı olmalıdır. Forvet oyuncusunda olması gereken psikolojik özelliklere bakıldığında ise, amacına ulaşmakta ısrarlı, iradesi güçlü, istekli, kendisini ispatlama gereksinimi olan, ikili kapışmaları seven ve hırslı bir kişilik yapısına sahip, ruhsal bakımdan güçlü ve dengeli ve en kritik durumlarda bile soğukkanlılığını koruyan, özgüven duygusuna sahip, fırsatçı, çok iyi sezinleme özelliğine sahip, cesaretli, uyumlu, iyi iletişim kurabilen, hızlı karar verebilen, kararlı ve yaratıcı olması beklenir (Başer, 1985: 159; Gülşen, 2008: 27; Dooley ve Titz, 2011: 24; Hasic, 2013: 81 - 83).

1.6. Konu ile ilgili Bazı Araştırmalar

Literatürde takım sporların içinde oyun pozisyonları ile ilgili kişilik farklılıkları üzerine Türkiye’de ve yurt dışında yapılmış bazı araştırmalar incelenmiş ve özetlenmiştir.

Kirkcaldy (1982), hem bireysel ve takım sporcuları arasında hem de bir takımda farklı pozisyonlarda oynayan sporcular arasında kişilik farklılıklarının olup olmadığını araştırmayı amaçlamıştır. Araştırma, 199 takım sporcusu ve 124 bireysel sporcu ile gerçekleştirilmiş, sporcuların kişilik özelliklerini ölçmek için Eysenck Kişilik Envanteri uygulanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre takım ve bireysel sporcular arasında anlamlı bir ilişkinin tespit edilemediği fakat takım sporları açısından, savunma, ortasaha ve hücum olarak üç ana grup içinde, hücum pozisyonlarında oynayanların orta sahada oynayanlara göre, daha güçlü zihinsel yapı, dominant, saldırgan ve dışadönüklük özellikleri gösterdikleri bulunmuştur. Araştırma sonuçları ayrıca, hücum oyuncularının, savunma oyuncularından kolayca farklılaşmadığını ancak, savunma oyuncularının, hücum oyuncularına göre, daha çok duygusal durağanlık gösterdiğini, bayanlarda ise bu durumun, ters yönde olduğu tespit edilmiştir.

Cox ve Yoo (1995), Amerikan futbolunda futbolcuların psikolojik becerileri ile onların saha içi pozisyonları arasında ilişkiyi incelemişlerdir. Denekler, takımdaki fonksiyon özelliği (hücum veya savunma) ve oyun içi pozisyonları (izgi veya arka saha) şeklinde gruplandırılmıştır. Sporcuların oyun içi fonksiyonlarının ve mevkilerinin psikolojik becerileri ile ilişkisini ölçmek için Psikolojik Beceri Envanteri (PSIS RS) kullanılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre sporcuların kişilikleri ile oyun pozisyonları arasında olumlu ilişki olduğu sonucuna varılmıştır. Amerikan Futbolundaki linesman ve backfield pozisyonlarında oynayan sporcular arasında kaygı kontrolü, konsantrasyon ve güven açısından önemli farklılıklar olduğu, ofansif ve defansif oyuncular arasında anksiyete kontrolünün bakımından önemli farklılıkların görüldüğu ve hücum pozisyonlarındaki sporcuların kaygı kontrolü, savunma pozisyonunda oynayan sporculara göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Konter (2005) profesyonel futbolcuların oynadıkları pozisyonlara göre psikolojik becerilerini (imgeleme, baskı altından doruk performans, bağlılık

göstermek, stresle başa çıkma, karşılaşma kaygısını yönetme) araştırmıştır. Araştırmaya, Güney- Anadolu bölgesi içindeki profesyonel takımlarda oynayan 313 futbolcu katılmıştır. Futbolcuların psikolojik becerilerini ölçmek için “Futbolda Psikolojik Beceriler Ölçeği- (FPBÖ-16)” kullanılmıştır. Araştırmada profesyonel futbolcuların oynadıkları pozisyonlara göre hiçbir psikolojik beceri arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Gülşen (2008) farklı lig düzeyinde oynayan futbolcuların oynadıkları mevkilere, öğrenim durumlarına ve spor yaşlarına göre problem çözme becerilerini incelemeyi amaçlamıştır. Çalışmaya, 2006 sezonu Türkiye 1. 2. ve 3. liginde oynayan toplam 171 gönüllü futbolcu katılmıştır. Çalışmada, Heppner ve Peterson tarafından geliştirilen Problem Çözme Envanteri kullanılmıştır. Çalışma sonucu futbolcuların problem çözme becerileri ile lig düzeyi, mevki ve spor yaşı değişkelerine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. Anlamlı bir farklılık olmamasına rağmen ortasaha oyuncularının diğer mevki oyuncularına göre daha iyi puan ortalamasına sahip olduğu, forvet oyuncularının ise diğer mevki oyuncularına göre daha düşük problem çözme ortalamasına sahip olduğu görülmüştür.

Eloff ve ark., (2011) Güney Afrika Üniversitesi (USSA)’nde yapılan turnuvada mücadele eden 91 erkek hokey sporcusunun zihinsel beceri seviyelerinde olası saha içi mevkisel farklılıkları tespit etmeyi amaçlamışlardır. Katılımcılar 12 kaleci, 24 forvet, 25 ortasaha ve 30 savunma oyuncularından oluşmak üzere dört mevkide kategorize edilmiştir. Araştırmada, Ottawa Zihinsel Beceri Değerlendirme aracı (Ottawa Mental Skills Assessment Tool -OMSAT-3) kullanılarak veriler elde edilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre, erkek hokey oyuncularının çeşitli oyun pozisyonlarındaki zihinsel beceri düzeylerinde önemli farklılıklar olduğu tespit edilmiştir. Kalecilerin 12 zihinsel becerinin yedisinde (kendine güven, bağlılık, stres kontrolü, gevşeme, aktivasyon, odaklanma ve yeniden odaklanma) en düşük puanları aldığı tespit edilirken, orta saha oyuncularında 12 zihinsel becerinin dördünden (özgüven, stres kontrolü, odaklama ve yeniden odaklanma) diğer oyun mevkilerine göre daha yüksek puan aldığı fakat “korku kontrolü” alt ölçeğinden ise en düşük puanı aldığı tespit edilmiştir. Forvet oyuncularını ise “gevşeme”, “aktivasyon”, “imgeleme” ve “zihinsel uygulama” alt ölçekleri bakımında savunma oyuncularına göre daha yüksek puan aldıkları tespit edilmiştir.

Grobbelaar ve Eloff (2011), Güney Afrika eyaletindeki 185 netball oyuncusunun psikolojik beceri seviyelerinde olası saha içi mevkisel farklılıkları tespit etmeyi amaçlamışlardır. Denekler, 21 Şütör (goal shooter), 27 Hücümcu (goal attack), 35 Kanat hücumcu (wing attack), 29 merkez oyuncu (centre), 24 kanat savunmacı (wing defence), 25 savunmacı (goal defence) ve 24 kaleci (goal keeper) olmak üzere 7 mevkide kategorize edilmiştir. Sporcuların mevkisel psikolojik becerilerini tespit etmek için Atletik Başa Çıkma Becerileri Envanteri (ACSI-28) kullanılmıştır. Araştırmanın genel sonuçlara göre “hücümcu” (goal attack) ve “kanat savunmacı” (wing defence) oyuncularının sürekli olarak diğer pozisyon gruplarından daha yüksek psikolojik beceri puanları aldığını, “kalecilerin” ise en düşük psikolojik beceri seviyelerini gösterdiğini tespit edilmiştir.

Sindik (2011) Beş Faktör Kişilik Modeli’ne göre, Hırvat üst düzey basketbol takımlarda oynayan oyuncuların farklı oyun pozisyonlarında; “oyun kurucu (point guard), skor gard (shooting guard), kısa forvet (small forward), uzun forvet (power forward) ve pivot (center)” oyuncularının farklılaşma durumlarını tespit etmeyi amaçlamıştır. 2006/2007 sezonunda A-1 Hırvat Erkek Basketbol Ligi’nde mücadele eden ve amaçlı örnekleme yöntemi ile belirlenmiş 74 basketbol oyuncusu araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Araştırmanın sonuçlarına göre basketbol oyuncularının Beş Faktör Kişilik özelliklerine (Dışadönüklük, Uyumluluk/Yumuşak Başlılık, Sorumluluk/Öz Disiplin, Dengelilik/Duygusal Denge ve Deneyime Açıklık) sahip olduğu fakat Beş Faktör Kişilik Modeli’nin, farklı pozisyonlarda oynayan oyuncuları istatistiksel olarak anlamlı şekilde ayırt edemediği tespit edilmiştir.

Steyn ve ark. (2014) Afrikalı genç futbolcuların farklı oyun pozisyonlarındaki psikolojik becerilerini ve aynı zamanda bu psikolojik becerilerinin takım performansındaki rolünü araştırmışlardır. Araştırmanın örneklemini 2010 Copa Coca-Cola futbol turnuvasına katılan 10 Afrika ülkesinden 14-18 yaş arasında 152 erkek futbolcudan oluşturulmuştur. Zihinsel Beceriler Anketi (Mental Skills Questionnaire) ve Atletik Başa Çıkma Becerileri Envanteri-28 (ACSI-28- Athletic Coping Skills Inventory) kullanılarak futbolcuların psikolojik becerileri ölçülmüştür. Araştırmada, psikolojik becerilerin farklı mevkisel pozisyonlarda oynayan futbolcular arasında farklılık gösterdiği ve takım başarısında pozitif korelasyon olduğuna dair çalışmaları doğrulayacak bir sonuç elde edilememiştir. Fakat turnuvada ilk dört takım futbolcularının, sadece konsantrasyon bakımında en alttaki

üç takım futbolcularına göre daha yüksek ortalama puana sahip olduğu tespit edilmiştir.

Najah ve Rejeb (2015), farklı oyun pozisyonları içinde oynayan genç erkek futbol oyuncularının psikolojik becerilerini araştırmışlardır. Araştırmanın örneklemini, Tunus liginde gençler kategorisinde mücadele eden kulüplerin, 15-19 yaş aralığındaki 180 erkek futbolcu oluşturmuştur. Denekler, 60 forvet, 60 ortasaha ve 60 defans oyuncularında olmak üzere üç oyun pozisyonuna bölünmüş ve Ottawa Zihinsel Beceri Değerlendirme aracı (Ottawa Mental Skills Assessment Tool - OMSAT-3) kullanılarak oyun pozisyonları karşılaştırılmıştır. Çalışmanın sonuçları, psikolojik beceriler açısından mevkisel farklılıkların var olduğu ile ilgili hipotezi desteklemiştir. Farklı oyun pozisyonlarındaki oyuncuların temel ve psikosomatik alt ölçek puanları arasında önemli farklılıkların olduğunu tespit etmiştir. Forvet oyuncularının, defans ve ortasaha oyuncularına kıyasla, test edilen 12 zihinsel beceri alt ölçeğinin üçünden (güven, motivasyon ve aktivasyon) en yüksek değerleri sergiledikleri tespit edilmiştir. Defans oyuncuları ise forvet ve ortasaha oyuncuları ile karşılaştırıldığında, 12 zihinsel beceri alt ölçeğinin sadece birinden (gevşeme) en yüksek puanları aldığı tespit edilmiştir.

Akın (2015), futbol oyuncularının takım içinde görev yaptıkları mevkilerin gerektirdiği (beklenen) ego durumları ile futbolcuların kendi (gözlenen) ego durumları arasındaki bağdaşım düzeyinin, oyuncuların saha içi performanslarıyla ilişkisini incelemiştir. Araştırmanın örneklemini, Türkiye Süper Lig'i ve 1. Lig'i takımlarında mücadele eden 103 futbolcu oluşturmuştur. Futbolcuların mevkisel uyumunun belirlenmesi için Transaksiyonel Analiz Kuramı bağlamında "Ego Durumları Ölçeği" uygulanmıştır. Araştırmada elde edilen sonuçlara göre, mevkinin gerektirdiği ego durumları ile futbolcuların ego durumları arasındaki bağdaşım; kaleci, ortasaha, bek ve stoper mevkilerinde istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Araştırmaya katılan futbol oyuncuları arasında, mevki – ego durumları bağdaşımı, en fazla kaleci ve stoper pozisyonunda oynayan oyuncularda, Koruyucu Ebeveyn Ego Durumu olarak görüldüğü tespit edilmiştir. Mevki – ego durumları bağdaşımızlığı ise en çok forvet mevkisinde oynayan oyuncularda olduğu belirlenmiştir. Araştırmada, futbolcunun mevkisinin gerektirdiği (beklenen) ego durumu ile gözlenen ego durumu arasındaki bağdaşım söz konusu olduğunda, oyuncunun, performanslarının daha iyi olduğunu, futbol mevkisi ile ego durumu

uyumlu olmadığında ise oyuncunun performansının daha düşük olduğu tespit edilmiştir.

Goswami ve Sarkar (2016), Hindistan Liginde oynayan ve amaçlı örnekleme yöntemi ile belirlediği 45 erkek futbolcunun psikolojik özelliklerini saha içi pozisyonlara göre karşılaştırmıştır. Denekleri 15 kişilik 3'er gruba ayırmış (Defans oyuncuları, ortasaha oyuncuları, forvet oyuncuları) ve onlara "özgüven", "saldırganlık" ve "başarı güdüsü" nü içeren psikolojik becerilerine belirlemek adına çeşitli ölçekler uygulamışlardır. Araştırmanın sonuçlarına göre, savunma oyuncularının özgüvenleri, ortasaha ve forvet oyuncularına göre daha yüksek olduğu, forvet oyuncularını ise saldırganlık ve başarı güdülerini, savunma ve ortasaha oyuncularına göre daha yüksek oranda olduğu tespit edilmiştir. Güven, saldırganlık ve başarı güdülerini bakımında ise defans ve ortasaha oyuncularının arasında anlamlı bir farklılık olmadığı, her iki bölgede oynayan oyuncularını benzer türde kendine güven, saldırganlık ve başarı güdülerine sahip oldukları tespit edilmiştir.

Çekiç ve Kurt (2017), amatör futbolcuların hedef yönelimleri ile algılanan motivasyonel iklim özelliklerinin oynanan pozisyona göre değişip değişmediğini incelemişlerdir. Çalışmaya basit tesadüfi örneklem ile belirlenen 460 amatör erkek futbolcu katılmıştır. Futbolcuların 199'u defans, 187'si ortasaha ve 74'ü forvet oyuncusu olmak üzere 3 mevkide kategorize edilmiştir. Araştırmada futbolcuların hedef yönelimleri ile algılanan motivasyonel iklim özelliklerinin oynanan pozisyona göre değişip değişmediğini belirlemek için "Sporda Görev-Ego Yönelim Ölçeği" ve "Sporda Algılanan Motivasyonel İklim Ölçeği" kullanılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre, defans oyuncuların görev yönelim puanları ile ustalık iklim puanlarının ortasaha oyuncularınınkinden daha yüksek olduğunu, ortasaha oyuncularının ego yönelim ve performans iklim puanları arasında, ortasaha oyuncularının lehine istatistiksel düzeyde anlamlı fark tespit edilmiştir. Forvet oyuncularının görev ve ego yönelim puanları ile ortasaha ve defans oyuncularının görev ve ego yönelim puanları arasında fark tespit edilmezken, forvet oyuncularının performans iklimi puanının, ortasaha oyuncularının puanından daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Araştırmaya göre, görev yönelimi ve ustalık iklimi puanı yüksek olan sporcular defans oyuncusu olarak, ego yönelim puanı ile performans iklimi puanı yüksek olan sporcular ise ortasaha oyuncusu olarak oynatılabileceği ifade edilmiştir.

Güvendi ve ark. (2018) korumalı futbol (Amerikan futbol) sporcularının kişilik özellikleri ve psikolojik performans stratejileri ile karar verme stilleri arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Araştırmanın örneklemini üniversite liginde yer alan toplamda 82 erkek sporcu oluşturmuş ve veriler, “Eysenck Gözden Geçirilmiş/Kısaltılmış Kişilik Anketi”, “Psikolojik Performans Stratejileri Ölçeği” ve “Karar Verme Stilleri Ölçeği” kullanılarak elde edilmiştir. Araştırmada elde edilen bulgulara göre, hücum pozisyonunda oynayan sporcuların, karar verme ölçeği alt boyutu olan karar vermede öz-saygı puanlarının, savunma pozisyonunda oynayan sporcuların puanlarından daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Sporcuların psikolojik performans stratejileri, kişilik ve karar verme ölçeklerinin diğer alt boyutlarda ise anlamlı düzeyde bir farklılığın olmadığı tespit edilmiştir.

Spor psikolojisi, kişinin kişisel gelişimine, sportif gelişimine ve sporun yapıldığı koşulların mental oluşumuna katkıda bulunacak bilgi birikimini sağlar. Bunun içinde spor ortamında faaliyetin psikolojik yapısını anlamak için çeşitli teorik veya ampirik, uygulamalı, laboratuvar ve saha çalışmaları gibi araştırma ve inceleme yollarına ihtiyaç vardır (FEBSAC, 1995). Literatürde yapılan araştırmalar incelendiğinde 1980’li yıllardan günümüze kadar farklı spor dallarındaki takım sporcularının oynadıkları pozisyonlara göre, psikolojik beceri ve kişilik özellikleri belirlemeye çalışılmış ve bunun için de çeşitli ölçeklerin kullanıldığı görülmüştür. Fakat benzer veya farklı ölçekler kullanılarak yapılan araştırmaların kesin sonuçlardan uzak olduğu, bulguların farklılık içerdiği, bazı araştırmaların kişilik veya psikolojik becerilerin, oyun içi pozisyonlara göre farklılaştığı, bazılarının ise farklılaşmadığı sonuçlarına erişilmiştir.

Günümüzde bu konu üzerinde araştırmalar yeni ölçekler kullanılarak devam etmektedir. Bunlardan biri de Transaksiyonel Analize dayalı “Ego Durumları Ölçeği” dir. İlk kez, Akın (2015) tarafından futbol oyuncularının ego durumlarıyla takımlarındaki pozisyonlarının uyuma (bağdaşım) düzeyinin saha içi performansları ile ilişkisi incelemek amacıyla kullanılmıştır. Araştırma kuramsal açıdan ve uygulanan ölçek bakımında tek çalışması olması sebebiyle daha fazla çalışma yapılmasının gerekli olduğu düşünülmüştür. Akın’ın araştırmasında bazı oyun mevkileri arasında anlamlı farklılıklar bulunmuş olsa da, farklı örneklem gruplarıyla daha fazla çalışmanın gerçekleştirilmesi bir önceki araştırmanın sonuçlarının doğrulanabilmesi veya tartışılabilmesi açısından önemlidir.

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli

Bazı değişkenler (futbolcunun mevkisi, yaşı, eğitimi vb.) açısından futbolcuların ego durumları arasında farklılıkları ve futbolcuların ego durumları (gözlenen) ile mevkilere ait ego durumları (beklenen) arasındaki bağdaşımı anlamak için araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden betimsel nitelikte ilişkisel tarama yöntemi kullanılmıştır. Tarama modelleri geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekli ile betimlemeyi amaç edinen araştırmalar için uygun bir modeldir (Karasar, 2006). İlişkisel tarama modeli, iki ve daha çok değişken arasındaki birlikte değişimin varlığını veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelidir (Karasar, 2006).

2.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırma evrenini 2018-2019 futbol sezonunda amatör futbol takımların U-19 elit kategorisi'nde yer alan futbolcuları oluşturmaktadır. Araştırmada küme örnekleme yapılarak Samsun U-19 elit kategori amatör liginde mücadele eden takımlar (Atakum Belediyespor, Kadıköyspor, Yolspor, İlkadım Belediye Yab-pa Spor, Çarşambaspor, 19 Mayıs Belediyespor, Ladik Belediyespor, Samsun Belediyespor, Atakentspor, Telekomspor, Karasamsunspor, Gaziosmanpaşa Pınarspor) çalışmanın örneklemini oluşturmaktadır. Araştırmanın örnekleme (Samsun U-19 Elit Kategori liginde mücadele eden tüm takımlar) ulaşılabilir ve örnekleme oluşturan birey sayısının sınırlı olması (az) nedeni ile çalışmada tam sayım tekniği kullanılmıştır. Dolayısıyla çalışmaya, Samsun U-19 elit kategori liginde mücadele eden takımların gönüllü tüm futbolcular dahil edilmiştir. Örnekleme ilişkin veriler Tablo 1'de gösterilmektedir.

Tablo 1. Örneklem Grubundaki U-19 Elit Takımların Katılımcı Sayıları ve Katılımcıların Mevkilerine İlişkin Bilgiler

Lig. Sr.	Takımlar	Mevkiler							F. Sayısı	%
		Kaleci	Bek	Stoper	Libero	Ortasaha	A. Kanat	Forvet		
1.	Atakum BLD	2	1	2	1	2	6	1	15	8,2
2.	Yolspor	2	3	5	1	3	3	2	19	10,4
3.	Kadıköyspor	1	1	1	1	6	3	2	15	8,2
4.	İlkadım BLD.	3	5	2	4	4	2	2	22	12
5.	19 Mayıs BLD.	1	1	3	-	6	3	2	16	8,7
6.	Çarşambaspor	1	2	2	-	2	4	-	11	6
7.	Atakentspor	1	2	1	-	5	2	1	12	6,6
8.	Samsun BLD.	2	3	3	1	1	4	2	16	8,7
9.	Ladikspor	2	3	2	-	3	3	-	13	7,1
10.	Telekomspor	1	1	3	-	6	5	2	18	9,8
11.	Karasamsunspor	1	3	1	2	2	-	2	11	6
12.	G. Pınarspor	1	3	3	-	4	3	1	15	8,2
Toplam		18	28	28	10	44	38	17	183	100
%		10,1	15,3	15,3	5,4	24	20,7	9,2	100,00	

Tablo 1'e göre 183 futbolcudan, 15'i (%8,2) Atakum Belediyespor, 19'u (% 10,4) Yolspor, 15'i (% 8,2) Kadıköyspor, 22'si (% 12) İlkadım Belediye Yap-pa Spor, 16'sı (% 8,7) 19 Mayıs Belediyespor, 11'i (% 6) Çarşambaspor, 12'si (% 6,6) Atakentspor, 16'sı (% 8,7) Samsun Belediyespor, 13'ü (% 7,1) Ladikspor, 18'i (%9,8) Telekomspor, 11'i (% 6) Karasamsunspor ve 15'i (% 8,2) Gaziosmanpaşa Pınarspor oyuncusudur. Tablo 1'de 183 futbolcudan mevki dağılımlarına bakıldığında ise, 18'i (% 10,1) kaleci, 28'i (% 15,3) bek, 28'i (% 15,3) stoper, 10'u (% 5,4) libero, 44'ü (% 24) ortasaha, 38'i (% 20,7) açık kanat, 17'si (% 9,2) forvet oyuncusudur. Futbolcuların ve takımların lig performansı, amatör takım futbolcuları olması ve ekonomik sebeplerin onların antrenmana veya maçlara devamlılık gösterip göstermemesinde etkili olduğu için takımların oyuncu sayılarındaki bu tür farklılık yaşanmıştır. Fakat her ne kadar 18 kişilik maç kadrolarını oluşturan tüm futbolculara erişilemese de, ölçekler, ağırlıklı olarak antrenörlerin lig boyunca sürekli oynattığı ve faydalandığı sporculara uygulatılmıştır.

2.3. Veri Toplama Aracı

Araştırmada genç amatör futbolcuların ve futbol mevkilerinde olması gereken ideal ego durumlarını belirlemek için geçerlilik, güvenilirlik ve standardizasyon çalışmaları yapılmış "Ego Durumları Ölçeği" (EK-3), onların demografik ve takım içi özelliklerine ait bilgileri elde etmek için "Kişisel Bilgi Formu" (EK-1) ve antrenörler tarafından, futbolcuların sezon başından sezon sonuna kadar olan performanslarının değerlendirilmesi için "Performans Değerlendirme Skalası" (EK-

2) kullanılmıştır.

2.3.1. Ego Durumları Ölçeği (EDÖ)

EDÖ, bireylerin kişilik yönlerini yapısal ve fonksiyonel olarak belirlemek amacıyla geliştirilen ve 95 sıfattan oluşan bir ölçektir. Ego durumlarının ölçümünde günümüze kadar farklı ölçekler geliştirilmiştir. Bu ölçekleri geliştiren araştırmacılardan bazıları; “Allen (1981), Doelker ve Griffiths (1984), Gough ve Heilburn (1983), Heyer (1979), Kenney ve Lyons (1979), L’Abate (1978), Price (1975), McCarley (1975), Swede (1978), Thorne ve Faro (1980), Williams ve Williams (1980), Fallowski vd. (1980)” dir (Şengül, 2008). Bunun yanında Arı (1989)’nın doktora tezi için, Williams ve Williams’ın (1980) geliştirmiş oldukları ölçekteki prosedürü izleyerek oluşturduğu “Ego Durumları Ölçeği”, Ego durumlarının ölçümünde Gough ve Heilbrun tarafından geliştirilen ve Türkçe’ye uyarlaması Akkoyun ve Bacanlı (1990) tarafından yapılan Sıfat Tarama Listesi’nin “Ego Durumları Ölçeği” de mevcuttur (Çam ve Akkoyun, 2001). Sırat tarama listeleri dışında, Varan (2007) tarafından geliştirilen 120 maddelik yayımlanmamış olan ölçeğin Şengül (2008) tarafından kullanılan 30 maddelik kısaltılmış formu (Buluş ve Atan, 2016) ve Özpolat ve ark. (2015) tarafından sıfat listesine alternatif olarak geliştirdikleri, 17 maddelik likert tipi “Ego Durumları Ölçeği” dir.

Bu araştırmada veri toplama aracı olarak Arı (1989) tarafından geliştirilen Ego (ben) Durumları Ölçeği (EDÖ) kullanılmıştır. Birçok TA ego durumları ölçeği arasında bu ölçeğin kullanılmasındaki temel ölçütlerden biri, Bu araştırmanın Akın’ın (2016) çalışma ile paralellik göstermesidir. Akın (2016) Futbol takımına seçilen oyuncuların, maçlardaki ve/veya antrenmanlardaki takım içi pozisyonları ile ego durumları arasındaki bağdaşımın, oyuncunun performansı ile ilişkisini incelemiştir. Akın (2015), mevkilerdeki olması gereken ideal ego durumları ve futbolcuların ego durumları bağdaşımının performansları ile ilişkisi olup olmadığını incelemek için Arı (1989) tarafından geliştirilen Ego Durumları Ölçeği’ni (EDÖ) kullanmıştır. Bu sebeple bu araştırma için de tercih edilen ölçek EDÖ olmuştur. Aynı zamanda araştırma için gerekli niteliklere taşınması ve kültürümüze özgü geliştirilmiş olmasından dolayı EDÖ’ nin bu araştırma için kullanılması uygun görülmüştür.

Arı (1989), Berne’nin bireylerin ayrı ve değişik davranış kaynakları olan üç

ego durumunu (Ebeveyn, Yetişkin ve Çocuk Ego) temel alarak bireylerin ego durumlarını belirlemek amacıyla oluşturduğu Ego Durumları Ölçeği için yaptığı ön çalışmalarda kültürlerarası sorunlarla karşılaşmış ve söz konusu ölçekleri kullanmamıştır. Arı (1989), Williams ve Williams'ın 1980'de, "Goug ve Heilbrun'a ait "Sıfat Tarama Listesi" den (Adjective Checklist) geliştirdikleri "TA Ego Durumlarının Sıfat Kontrol Listesiyle Değerlendirilmesi" (The Assessment of Transactional Analysis Ego State via The Adjective Checklist) adlı ölçekte izlenen prosedürü izleyerek, bireyi niteleyen 95 sıfattan oluşan yeni bir ölçek geliştirmiştir. Arı (1989), Ego Durumları Ölçeği'nin (EDÖ) geliştirilmesinde aşağıdaki prosedürü izlemiştir

"I. Aşama: Türkçe 'de bireyi niteleyen sıfatları ortaya çıkarmak amacıyla Türkçe sıfatlar taranmış ve sonucunda 228 sıfat belirlenmiştir. Tespit edilen bu sıfatlar, Psikolojik Danışma, Türk Dili, Halkla İlişkiler ve Sosyal Hizmetler konusunda uzman on hakeme verilerek günlük dilde kullanılan ve bireyi niteleyen sıfatları işaretlemeleri, eklemeyi düşündükleri sıfat varsa eklemeleri istenmiştir. Sonuçta hakemlerin sekiz ve üzerinde kredi alan 141 sıfattan yeni bir sıfat listesi oluşturulmuştur."

"II. Aşama: TA kuramıyla ilgili doktora düzeyinde ders vermiş veya çalışma yapmış altı hakemden, I. aşamada elde edilen 141 sıfat TA'da ki beş ego durumu için (Eleştirel ve Koruyucu Ebeveyn, Yetişkin, Doğal Çocuk ve Uygulu Çocuk Ego Durumları), beşli bir likert tipi ölçeğin üzerinde değerlendirilmeleri istenmiştir. Hakemlerin değerlendirmeleri sonucu, her hangi bir ego durumundan 3.6 ve üstünde ortalama puan alan 95 sıfatlık listenin oluşturulmasıyla Ego Durumları Ölçeği (EDÖ) elde edilmiştir"

2.3.1.1. Ego Durumları Ölçeği'nin Güvenirliliği

"Arı (1989) ölçeğin güvenilirlik çalışmasını, uzman değerlendirmeleri arasındaki tutarlılık ve Testin Tekrarı tekniği olmak üzere iki farklı yöntemle yapmıştır. Ego Durumları Ölçeği'nin geliştirme çalışmalarının II. Aşamasında hakemlerin her ego durumu için verdikleri puanlar arasındaki korelasyon Sınıf İçi Korelasyon tekniği ile hesaplanmıştır. Bu hesaplamalar sonucu hakem değerlendirmeleri arasında Eleştirel Ebeveyn (Anne-Baba) Ego Durumu (EAB) için $r = .95$; Koruyucu Ebeveyn (Anne -Baba) Ego Durumu (KAB) için $r = .93$; Yetişkin

Ego Durumu (Y) için $r = .96$; Doğal Çocuk Ego Durumu (DÇ) için $r = .89$ ve Uygulu Çocuk Ego Durumu (UÇ) için $r = .91$ tutarlılık katsayıları elde edilmiştir.”

EDÖ'nin güvenilirliği ile ilgili ikinci çalışma Testin Aralıklı Tekrarı tekniği ile yapılmıştır. EDÖ, Yüksek Öğretim Kurumu tarafından düzenlenen dil kursuna katılan 32 öğretim elamanına (20 erkek 12 kadın) 34 gün ara ile iki kez verilmiştir. İki uygulamadan elde edilen ego durumları arasında EAB için $r = .78$; KAB için $r = .83$; Y için $r = .81$; DÇ için $r = .77$ ve UÇ için $r = .74$ güvenilirlik katsayıları elde edilmiştir. EDÖ'nin güvenilirlik katsayısının Testin Tekrarı ile hesaplanmasında dikkati çeken önemli nokta, deneklerin iki uygulamada eşit sayıda sıfat işaretleseler bile bu sıfatların farklı sıfatlar olabileceği gerçeği olmuştur. Bu durumda her iki uygulamada işaretlenen sıfatlardan hareket edilerek tutarlılığın belirlenmesine çalışılmıştır.

Her bireyin iki uygulamada işaretlediği ortak sıfat sayısı iki uygulamada işaretlediği toplam sıfat sayısına bölünerek tutarlılık katsayısı bulunmuştur. İki uygulama arasındaki tutarlılığın ortak varyans olduğu ve bunun da iki uygulama arasındaki korelasyonun karesine (r^2) eşit olduğu göz önüne alınarak tutarlılık katsayısının karekökü alınarak tahmini bir güvenilirlik katsayısı bulunmuştur. Bu yöntemle iki uygulama arasında $r = .87$ 'lik tahmini güvenilirlik katsayısı elde edilmiştir.

2.3.1.2. Ego Durumları Ölçeği'nin Geçerliği

“Arı (1989), TA Ego Durumları Ölçeği geçerlik çalışmasında mantıksal ve istatistiksel yaklaşım izlenmiştir. Mantıksal geçerlilikle çalışmada uzman görüşüne başvurulmuştur. TA konusunda doktora düzeyinde ders vermiş ya da çalışma yapmış sekiz uzman ölçeği oluşturacak sıfatların seçiminde görünüş ve kapsam geçerliği bakımından yardımcı olmuşlardır. Ayrıca ölçeği oluşturan sıfatların puanlamasında yararlanılan altı hakemin değerlendirmeleri arasındaki yüksek tutarlılık, EDÖ'nin mantıksal geçerliliği için önemli bir kanıt sayılmıştır. Bunlara ek olarak EDÖ'nin kapsam geçerliliği ile ilgili olarak “Williams ve Williams (1980)” ve “James ve Jongeward (1984)” ın çalışmalarından da yararlanılmıştır.”

EDÖ'nin yapı geçerliliğini kontrol etmek amacıyla ölçeğin beş ego durumu arasında ilişki; TA'da ego durumunun teorik tanımlarıyla karşılaştırılmıştır. EDÖ'nin alt ölçekleri arasındaki ilişkinin TA'daki ego durumlarının teorik tanımlarına uygun

olduğu gözlenmiştir.

2.3.1.3. Ego Durumları Ölçeği'nin Puanlanması

EDÖ içinde her sıfatın her bir ego durumunu içine “0” ile “4” arasında değişen standart beş ayrı değeri vardır. Bu değerler daha önce de sözü edildiği gibi 6 kişilik bir hakem grubunun bir sığata her ego durumu için verdiklerin puanların ortalamasıdır. Katılımcıların işaretlediği her sıfat, beş ego durumu için hakemlerden elde edilen sıfat listesindeki puanlara bakılarak puanlanır. Puanlama işleminden sonra her ego durumundaki puanlar toplanarak beş ayrı toplam puan elde edilir. Sonra bu puanlar o ego durumu için ölçekten alınabilecek en yüksek puana bölünür. Bu işlem diğer dört ego durumu için de tekrarlanır. Bu işlemde elde edilen beş ego durumun puanı toplanır ve her puanın bu toplam puana bölünmesi ile her ego durumunun bir bütün içindeki oranları gösteren ego durumları puanları elde edilir. Yukarıdaki işlemler aşağıdaki gibidir.

İşlem 1.

$$1.1. XEAb / [\ddot{O}_A \times EAb] = K_1$$

$$1.2. XKAb / [\ddot{O}_A \times KAb] = K_2$$

$$1.3. XY / [\ddot{O}_A \times Y] = K_3$$

$$1.4. XDÇ / [\ddot{O}_A \times DÇ] = K_4$$

$$1.5. XUÇ / [\ddot{O}_A \times UÇ] = K_5$$

İşlem 2.

$$K_1 + K_2 + K_3 + K_4 + K_5 = M$$

İşlem 3.

$$1.6. K_1 / M = EAb P$$

$$1.7. K_2 / M = KAb P$$

$$1.8. K_3 / M = Y P$$

$$1.9. K_4 / M = DÇ P$$

$$1.10. K_5 / M = UÇ P$$

Formüllerde adı geçen simgelerin anlamları

- EAb = Deneğin işaretlediği sıfatların Eleştirel Ebeveyn Ego Durumu (EAb) için toplam puanı
- [\bar{O}_A EAb] = Ölçeğin Eleştirel Ebeveyn Ego Durumu'dan (EAb) alınabileceği en yüksek puan (=177).
- EAb P = Deneğin Ego Durumları Ölçeği'nden aldığı Eleştirici Ebeveyn Ego Durumu (EAb)
- KAb = Deneğin işaretlediği sıfatların Koruyucu Ebeveyn Ego Durumu (KAb) için toplam puanı
- [\bar{O}_A KAb] = Ölçeğin Koruyucu Ebeveyn Ego Durumu'ndan (KAb) alınabilecek en yüksek puan (=215.8).
- KAb P = Deneğin Ego Durumları Ölçeği'nden aldığı Koruyucu Ebeveyn Ego Durumu puanı
- Y = Deneğin işaretlediği sıfatların Yetişkin Ego Durumu (Y) için toplam puanı
- [\bar{O}_A Y] = Ölçeğin Yetişkin Ego Durumu'ndan alınabilecek en yüksek puan (= 226.6).
- Y P = Deneğin Ego Durumları Ölçeği'nden aldığı Yetişkin Ego Durumu (Y) puanı
- DÇ = Deneğin işaretlediği sıfatların Doğal Çocuk Ego Durumu (DÇ) için toplam puanı
- [\bar{O}_A DÇ] = Ölçeğin Doğal Çocuk Ego Durumu'ndan (DÇ) alınabilecek en yüksek puan (= 180.2).
- DÇ P = Deneğin Ego Durumları Ölçeği'nden aldığı Doğal Çocuk Ego Durum (DÇ) puanı
- UÇ = Deneğin işaretlediği sıfatların Uygulu Çocuk Ego Durumu (UÇ) için toplam puanı
- [\bar{O}_A UÇ] = Ölçeğin Uygulu Çocuk Ego Durumu'ndan (UÇ) alınabilecek en yüksek puan (=187.4).

- UÇ P = Deneğin Ego Durumları Ölçeği'nden aldığı Uygulu Çocuk Ego Durumu puanı

2.3.2. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmanın örneklemini oluşturan genç amatör futbolcuların demografik ve takım içi özelliklerini tespit etmek amacı ile Akın (2015) tarafından oluşturulan fakat araştırmacının da ekleme ve çıkarma yapması ile hazırlanan kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Bu formda yaş, eğitim, meslek, gelir, ailedeki kardeş sayısı, ailede kaçınıcı çocuk olduğu, kulüpte oynama süresi, ağırlıklı olarak oynadığı mevki, bulunduğu mevkide oynama süresi ve futbolcunun daha önce oynadığı kulüp sayısı gibi bilgileri toplamaya yönelik sorulara yer verilmiştir.

2.3.3. Performans Değerlendirme Skalası

Genç amatör futbolcuların performanslarını tespit etmek için Akın (2015) tarafında kullanılan performans değerlendirme skalası kullanılmıştır. Futbolcuların performans kriterleri antrenörlere tarafından doldurulmuştur. Her takımın antrenörü kendi futbolcusunu, esas olarak maçlardaki saha içi performansı ağırlıklı olmak kaydıyla, sezonluk performanslarını değerlendirebileceği bir skaladır. Antrenör, futbolcusunun adını ve mevkisini belirttikten sonra futbolcunun performansını belirlemek için her bir kriterin karşılığı olan değer, 5' li likert ölçeğine (5 puan= Çok iyi, 4 puan= Ortanın üstü, 3 puan= Orta, (Vasat) 2 puan= Ortanın altı, 1 puan= Yetersiz) göre değerlendirebileceği bir içerikte oluşturulmuştur.

2.4. Verilerin Toplanması

Araştırmada verilerin toplanması ve ölçeklerin uygulanmasında öncelikli olarak Ondokuz Mayıs Üniversitesi'nden 26.11.2018 tarihinde 2018/314 karar sayılı, Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu'ndan resmi izinler alınmıştır. İzin alındıktan sonra Samsun U-19 elit amatör lig kategorisinde mücadele eden takımların antrenör ve yöneticileri ile ön görüşmeler yapılmış ve araştırmacı, ilgili kişilere kendini tanıtarak araştırmanın içeriği hakkında; araştırmanın amacı, araştırmadan hangi ölçeğin kullanılacağı, uygulama şekli, süresi, araştırmanın yararı, gizlilik sınırları, başladıktan sona vazgeçme hakları gibi bir takım bilgiler aktarmıştır. Futbolculardan veriler toplanmadan önce U-19 elit takımların antrenörleri ile antrenmandan 1 saat önce görüşme yapılarak "Ego Durumları Ölçeği" verilmiş ve onlardan futbol

mevkilerinde (kaleci, bek, stoper, libero, ortasaha, açık kanat, forvet) olması gereken (ideal) kişilik özelliklerinin her bir mevki için ayrı ayrı işaretlemeleri istenmiştir. Bu süreç tamamlandıktan sonra antrenörlere “Performans Değerlendirme Skalası” verilmiş ve onlardan futbolcuların adını, soyadını, mevkisini belirterek sezonluk performanslarını değerlendirmeleri istenmiştir. Futbolculardan verilerin toplanması için ise, yukarıda ifade edildiği gibi araştırmacı önce kendini tanıtmış araştırmanın içeriği hakkında bilgileri futbolculara aktarmıştır. Daha sonra futbolculara “Ego Durumları Ölçeği” ve Kişisel Bilgiler Formu” verilerek doldurmaları istenmiştir. Bu süreç içerisinde araştırmacı tarafından “Ego Durumları Ölçeği” ve “Kişisel Bilgi Formu” içerisinde anlaşılmayan yerlerin kendisine sorulabileceklerini ifade edilerek, adlarını ve soyadlarını ölçek üzerine yazmaları istenmiştir. Uygulama, futbolculara toplu halde ancak birbirinden etkilenmeyecekleri bir oturma düzeninde oturtularak süreç tamamlanmıştır. Tüm takımlar için prosedür benzer şekilde gerçekleştirilmiştir. “Ego Durumları Ölçeği” içinde 92. Madde olan “nüktedan” (İnce anlamlı, düşündürücü ve şakalı söz, espri) sıfatı katılımcılar tarafından araştırmacıya ne olduğu ile ilgili en çok sorulan soru olmuştur. Bunun dışında “dakik” (44. madde), “temkinli” (47. Madde), “bağımlı” (58. madde), “idealist” (7. madde) ve “katı” (8. madde) sıfatları da az da olsa araştırmacıya ne olduğu ile ilgili sorulan sıfatlar olarak kaydedilmiştir. Futbolculara gönüllülük esasına dayalı olarak ölçekler uygulanmış olup sadece bir katılımcı ölçeği eline aldıktan sonra yapmak istemediğini belirterek ölçeği uygulamaktan vaz geçmiştir.

2.5. Verilerin Analizi

Araştırma da elde edilen verilere uygulanacak olan testlerin seçimi öncesinde hata terimlerinin normal dağılım gösterip göstermediği kontrol etmek amacı ile Shapiro-Wilk normallik testi uygulanmıştır ($P>0,05$). Araştırmaya katılan futbolcuların yaşı, mesleği, geliri, ailede kaçınıcı çocuk olduğu, ailedeki kardeş sayısı, eğitim düzeyi, kulüplerinde oynama süresi (yıl), ağırlıklı oynadıkları mevki, mekilerde oynama süreleri (yıl), daha önce oynadığı takım sayısı ve takımların sezon sonu lig sıralamalarına göre futbolcuların ego durumlarına ait (Eleştirel Ebeveyn, Koruyucu Ebeveyn, Yetişkin, Doğal Çocuk ve Uygulu Çocuk) toplam puanlar arasındaki farklılıklar Tek Yönlü Varyans Analizi (One-way ANOVA) ve Tukey çoklu karşılaştırma testi ile analiz edilmiştir. Futbolcuların ego durumları (gözlenen) ile mevkilere ait ego durumları (beklenen) arasındaki bağdaşım ise Pearson

korelasyon katsayısı ile incelenmiştir. Araştırma bulguları n (%), ortalama ve standart sapma olarak ifade edilmiş olup, $P < 0,05$ önem seviyesinde anlamlı kabul edilmiştir. Tüm istatistiksel hesaplamalar SPSS 22.0 V. istatistik paket programda yapılmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

3.1. Futbolcuların Yaş Dağılımına Göre Ego Durumlarının İncelenmesi

Samsun U-19 elit genç amatör ligi 2018-2019 sezonunda mücadele eden ve araştırmaya gönüllü olarak katılan futbolcuların yaş dağılımına göre Eleştirel Ebeveyn, Koruyucu Ebeveyn, Yetiştin, Uygulu Çocuk ve Doğal Çocuk ego durumlarına ait tanımlayıcı istatistikler Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Futbolcuların Yaş Dağılımına Göre Ego Durumları

Yaş	n	Ortalama	Std. Sapma	P-değeri
Eleştirel Ebeveyn Ego Durumu				
16	44	0,1909	0,0324	0,475
17	91	0,2007	0,0392	
18	45	0,1989	0,0323	
19	3	0,1877	0,0250	
Koruyucu Ebeveyn Ego Durumu				
16	44	0,2125	0,0170	0,685
17	91	0,2082	0,0221	
18	45	0,2087	0,0173	
19	3	0,2091	0,0061	
Yetişkin Ego Durumu				
16	44	0,2142	0,0134	0,908
17	91	0,2138	0,0160	
18	45	0,2158	0,0152	
19	3	0,2137	0,0039	
Uygulu Çocuk Ego Durumu				
16	44	0,1932	0,0186	0,187
17	91	0,1852	0,0214	
18	45	0,1877	0,0176	
19	3	0,1896	0,0123	
Doğal Çocuk Ego Durumu				
16	44	0,1892	0,0204	0,767
17	91	0,1921	0,0258	
18	45	0,1889	0,0254	
19	3	0,1999	0,0259	

Yapılan araştırmada, futbolcuların yaş dağılımına göre Eleştirel Ebeveyn, Koruyucu Ebeveyn, Yetiştin, Uygulu Çocuk ve Doğal Çocuk ego durumları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir ($P>0,05$; Tablo 2).

3.2. Futbolcuların Eğitim Düzeyi Dağılımına Göre Ego Durumlarının İncelenmesi

Samsun U-19 elit genç amatör ligi 2018-2019 sezonunda mücadele eden ve araştırmaya gönüllü olarak katılan futbolcuların eğitim düzeylerine göre Eleştirel Ebeveyn, Koruyucu Ebeveyn, Yetişkin, Uygulu Çocuk ve Doğal Çocuk ego durumlarına ait tanımlayıcı istatistikler Tablo 3’de verilmiştir.

Tablo 3. Futbolcuların Eğitim Düzeyi Dağılımına Göre Ego Durumları

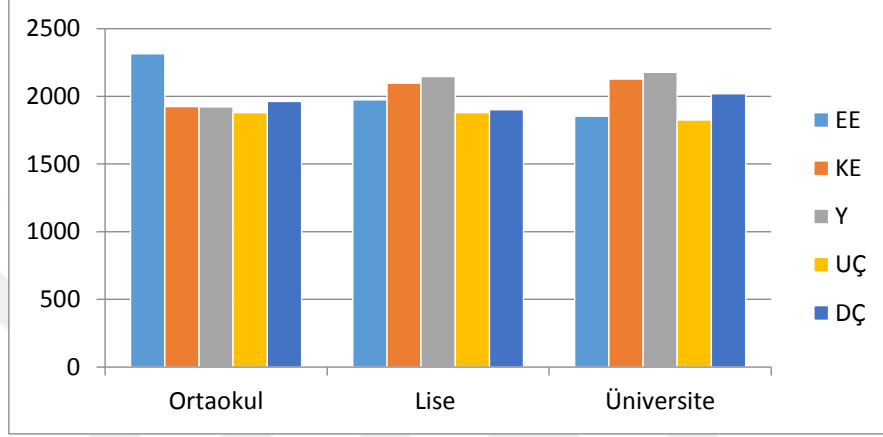
Eğitim	n	Ortalama	Std. Sapma	P-değeri
Eleştirel Ebeveyn Ego Durumu				
Ortaokul	4	0,2314	0,0097	0,110
Lise	172	0,1974	0,0362	
Üniversite	7	0,1853	0,0225	
Koruyucu Ebeveyn Ego Durumu				
Ortaokul	4	0,1924	0,0105	0,197
Lise	172	0,2097	0,0198	
Üniversite	7	0,2128	0,0134	
Yetişkin Ego Durumu				
Ortaokul	4	0,1921b	0,0199	0,009
Lise	172	0,2147a	0,0146	
Üniversite	7	0,2177a	0,0132	
Uygulu Çocuk Ego Durumu				
Ortaokul	4	0,1880	0,0197	0,772
Lise	172	0,1880	0,0202	
Üniversite	7	0,1825	0,0132	
Doğal Çocuk Ego Durumu				
Ortaokul	4	0,1962	0,0166	0,427
Lise	172	0,1902	0,0247	
Üniversite	7	0,2018	0,0185	

Yapılan araştırmada futbolcuların eğitim düzeyi dağılımına göre Eleştirel Ebeveyn, Koruyucu Ebeveyn, Yetişkin, Uygulu Çocuk ve Doğal Çocuk ego durumları arasından sadece Yetişkin ego durumunda istatistiki olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($P<0,05$; Tablo 3). Araştırmaya katılan lise mezunu ve üniversite öğrencisi futbolcuların Yetişkin ego durumları, ortaokul mezunu futbolcuların Yetişkin ego durumlarından daha yüksek bulunmuştur ($P=0,009$).

3.3. Futbolcuların Eğitim Düzeyi Dağılımlarına Göre Ego Durumlarını İçeren Egogramın İncelenmesi

Samsun U-19 elit genç amatör ligi 2018-2019 sezonunda mücadele eden ve araştırmaya gönüllü olarak katılan futbolcuların eğitim düzeylerine göre Eleştirel Ebeveyn, Koruyucu Ebeveyn, Yetişkin, Uygulu Çocuk ve Doğal Çocuk ego durumlarına ait egogram Grafik 1’de verilmiştir.

Grafik 1. Futbolcuların Eğitim Düzeyi Dağılımlarına Göre Ego Durumlarını İçeren Egogram

Yapılan araştırmada futbolcuların eğitim düzeyine göre egogram dağılımlarına bakıldığında, ortaokul mezunu futbolcuların Eleştirel Ebeveyn (EE) ego durumu ağırlıklı bir egograma sahip olduğu, lise mezunu ve üniversite öğrencisi olan futbolcuların ise Yetişkin (Y) ego durumu ağırlık bir egograma sahip oldukları tespit edilmiştir.

3.4. Futbolcuların Meslek Dağılımına Göre Ego Durumlarının İncelenmesi

Samsun U-19 elit genç amatör ligi 2018-2019 sezonunda mücadele eden ve araştırmaya gönüllü olarak katılan futbolcuların mesleklerine göre Eleştirel Ebeveyn, Koruyucu Ebeveyn, Yetiştin, Uygulu Çocuk ve Doğal Çocuk ego durumlarına ait tanımlayıcı istatistikler Tablo 4’de verilmiştir.

Tablo 4. Futbolcuların Meslek Dağılımına Göre Ego Durumları

Meslek	n	Ortalama	Std. Sapma	P-değeri
Eleştirel Ebeveyn Ego Durumu				
Öğrenci	169	0,1969	0,0352	0,190
Çalışan	7	0,2217	0,0447	
İşsiz	7	0,1936	0,0392	
Koruyucu Ebeveyn Ego Durumu				
Öğrenci	169	0,2096	0,0197	0,670
Çalışan	7	0,2029	0,0207	
İşsiz	7	0,2103	0,0162	
Yetişkin Ego Durumu				
Öğrenci	169	0,2146	0,0147	0,363
Çalışan	7	0,2067	0,0133	
İşsiz	7	0,2168	0,0236	
Uygulu Çocuk Ego Durumu				
Öğrenci	169	0,1886	0,0201	0,173
Çalışan	7	0,1788	0,0171	
İşsiz	7	0,1776	0,0107	
Doğal Çocuk Ego Durumu				
Öğrenci	169	0,1904	0,0243	0,483
Çalışan	7	0,1898	0,0207	
İşsiz	7	0,2017	0,0304	

Yapılan araştırmada futbolcuların meslek dağılımına göre Eleştirel Ebeveyn, Koruyucu Ebeveyn, Yetiştin, Uygulu Çocuk ve Doğal Çocuk ego durumları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir ($P>0,05$; Tablo 4).

3.5. Futbolcuların Gelir Dağılımına Göre Ego Durumlarının İncelenmesi

Samsun U-19 elit genç amatör ligi 2018-2019 sezonunda mücadele eden ve araştırmaya gönüllü olarak katılan futbolcuların gelir dağılımına göre Eleştirel Ebeveyn, Koruyucu Ebeveyn, Yetiştin, Uygulu Çocuk ve Doğal Çocuk ego durumlarına ait tanımlayıcı istatistikler Tablo 5’de verilmiştir.

Tablo 5. Futbolcuların Gelir Dağılımına Göre Ego Durumları

Gelir	n	Ortalama	Std. Sapma	P-değeri
Eleştirel Ebeveyn Ego Durumu				
Düşük	18	0,1980	0,0388	0,996
Orta	140	0,1976	0,0366	
Yüksek	25	0,1982	0,0298	
Koruyucu Ebeveyn Ego Durumu				
Düşük	18	0,2073	0,0242	0,457
Orta	140	0,2100	0,0197	
Yüksek	25	0,2076	0,0156	
Yetişkin Ego Durumu				
Düşük	18	0,2098	0,0127	0,081
Orta	140	0,2157	0,0154	
Yüksek	25	0,2099	0,0130	
Uygulu Çocuk Ego Durumu				
Düşük	18	0,1911	0,0233	0,443
Orta	140	0,1881	0,0198	
Yüksek	25	0,1836	0,0176	
Doğal Çocuk Ego Durumu				
Düşük	18	0,1938	0,0253	0,062
Orta	140	0,1886	0,0239	
Yüksek	25	0,2007	0,0245	

Yapılan araştırmada futbolcuların gelir düzeyi dağılımına göre Eleştirel Ebeveyn, Koruyucu Ebeveyn, Yetiştin, Uygulu Çocuk ve Doğal Çocuk ego durumları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir ($P>0,05$; Tablo 5).

3.6. Futbolcuların Kardeş Sayısı Dağılımına Göre Ego Durumlarının İncelenmesi

Samsun U-19 elit genç amatör ligi 2018-2019 sezonunda mücadele eden ve araştırmaya gönüllü olarak katılan futbolcuların kardeş sayısına göre Eleştirel Ebeveyn, Koruyucu Ebeveyn, Yetiştin, Uygulu Çocuk ve Doğal Çocuk ego durumlarına ait tanımlayıcı istatistikler Tablo 6’de verilmiştir.

Tablo 6. Futbolcuların Kardeş Sayısı Dağılımına Göre Ego Durumları

Kardeşi Sayısı	n	Ortalama	Std. Sapma	P-değeri
Eleştirel Ebeveyn Ego Durumu				
Yok	9	0,1889b	0,0292	0,115
1	37	0,1876b	0,0367	
2	57	0,2002ab	0,0367	
3	67	0,1986ab	0,0347	
4 ve üzeri	13	0,2166a	0,0341	
Koruyucu Ebeveyn Ego Durumu				
Yok	9	0,2128	0,0098	0,236
1	37	0,2140	0,0191	
2	57	0,2078	0,0190	
3	67	0,2096	0,0210	
4 ve üzeri	13	0,2002	0,0197	
Yetişkin Ego Durumu				
Yok	9	0,2154a	0,0115	0,005
1	37	0,2196a	0,0174	
2	57	0,2149a	0,0141	
3	67	0,2133a	0,0132	
4 ve üzeri	13	0,2015b	0,0161	
Uygulu Çocuk Ego Durumu				
Yok	9	0,1883	0,0153	0,296
1	37	0,1918	0,0209	
2	57	0,1846	0,0220	
3	67	0,1868	0,0177	
4 ve üzeri	13	0,1951	0,0193	
Doğal Çocuk Ego Durumu				
Yok	9	0,1945	0,0378	0,753
1	37	0,1870	0,0273	
2	57	0,1926	0,0246	
3	67	0,1917	0,0208	
4 ve üzeri	13	0,1865	0,0229	

Yapılan araştırmada futbolcuların kardeş sayılarına göre Eleştirel Ebeveyn, Koruyucu Ebeveyn, Yetiştin, Uygulu Çocuk ve Doğal Çocuk ego durumları arasından sadece Yetişkin Ego Durum’unda istatistiki olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($P<0,05$; Tablo 6). Araştırmaya katılan, 4’ten az kardeşe sahip futbolcuların Yetişkin ego durumları, 4 ve üzeri kardeş sayısına sahip futbolcuların Yetişkin ego durumlarında daha yüksek bulunmuştur ($P=0,005$). 4 kardeşten az

futbolcuların ise, Yetişkin ego durumları bakımından aralarında anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir ($P>0,05$; Tablo 6).

3.7. Futbolcuların Ailede Kaçınıcı Çocuk Olduğu Dağılımına Göre Ego Durumlarının İncelenmesi

Samsun U-19 elit genç amatör ligi 2018-2019 sezonunda mücadele eden ve araştırmaya gönüllü olarak katılan futbolcuların ailede kaçınıcı çocuk olduğuna göre Eleştirel Ebeveyn, Koruyucu Ebeveyn, Yetiştin, Uygulu Çocuk ve Doğal Çocuk ego durumlarına ait tanımlayıcı istatistikler Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7. Futbolcuların Ailede Kaçınıcı Çocuk Olduğu Dağılımına Göre Ego Durumları

Ailede Kaçınıcı Çocuk	n	Ortalama	Std. Sapma	P-değeri
Eleştirel Ebeveyn Ego Durumu				
1.Çocuk	73	0,1963	0,0339	0,699
2.Çocuk	70	0,1958	0,0375	
3.Çocuk	24	0,2036	0,0402	
4.Çocuk	10	0,2106	0,0337	
4.Çocuk ve Üzeri	3	0,1973	0,0244	
Koruyucu Ebeveyn Ego Durumu				
1.Çocuk	73	0,2106	0,0186	0,800
2.Çocuk	70	0,2099	0,0195	
3.Çocuk	24	0,2064	0,0248	
4.Çocuk	10	0,2040	0,0192	
4.Çocuk ve Üzeri	3	0,2073	0,0144	
Yetişkin Ego Durumu				
1.Çocuk	73	0,2161	0,0134	0,499
2.Çocuk	70	0,2138	0,0157	
3.Çocuk	24	0,2127	0,0174	
4.Çocuk	10	0,2088	0,0182	
4.Çocuk ve Üzeri	3	0,2216	0,0071	
Uygulu Çocuk Ego Durumu				
1.Çocuk	73	0,1862	0,0197	0,683
2.Çocuk	70	0,1879	0,0206	
3.Çocuk	24	0,1931	0,0216	
4.Çocuk	10	0,1869	0,0154	
4.Çocuk ve Üzeri	3	0,1835	0,0167	
Doğal Çocuk Ego Durumu				
1.Çocuk	73	0,1907	0,0251	0,701
2.Çocuk	70	0,1926	0,0220	
3.Çocuk	24	0,1841	0,0297	
4.Çocuk	10	0,1898	0,0207	
4.Çocuk ve Üzeri	3	0,1902	0,0209	

Yapılan araştırmada futbolcuların ailede kaçınıcı çocuk olduğuna göre Eleştirel Ebeveyn, Koruyucu Ebeveyn, Yetiştin, Uygulu Çocuk ve Doğal Çocuk ego durumları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir ($P>0,05$; Tablo 7).

3.8. Futbolcuların Kulüplerinde Oynadığı Süreye (Yıl) Göre Ego Durumlarının İncelenmesi

Samsun U-19 elit genç amatör ligi 2018-2019 sezonunda mücadele eden ve araştırmaya gönüllü olarak katılan futbolcuların kulüplerinde oynadığı süreye (yıl) göre Eleştirel Ebeveyn, Koruyucu Ebeveyn, Yetiştin, Uygulu Çocuk ve Doğal Çocuk ego durumlarına ait tanımlayıcı istatistikler Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8. Futbolcuların Kulüplerinde Oynadığı Süreye (Yıl) Göre Ego Durumları

Kulüpte Oynama Süresi/Yıl	n	Ortalama	Std. Sapma	P-değeri
Eleştirel Ebeveyn Ego Durumu				
1 yıldan az	47	0,2006	0,0394	0,906
1- 2 yıl	29	0,1988	0,0377	
2-3 yıl	20	0,2001	0,0376	
3-4 yıl	17	0,2023	0,0468	
4-5 yıl	65	0,1937	0,0300	
5 yıl ve üzeri	4	0,1922	0,0128	
Koruyucu Ebeveyn Ego Durumu				
1 yıldan az	47	0,2068	0,0219	0,862
1- 2 yıl	29	0,2082	0,0193	
2-3 yıl	20	0,2095	0,0209	
3-4 yıl	17	0,2089	0,0232	
4-5 yıl	65	0,2114	0,0167	
5 yıl ve üzeri	4	0,2148	0,0250	
Yetişkin Ego Durumu				
1 yıldan az	47	0,2116	0,0171	0,388
1- 2 yıl	29	0,2162	0,0139	
2-3 yıl	20	0,2158	0,0169	
3-4 yıl	17	0,2105	0,0150	
4-5 yıl	65	0,2154	0,0127	
5 yıl ve üzeri	4	0,2238	0,0226	
Uygulu Çocuk Ego Durumu				
1 yıldan az	47	0,1853	0,0218	0,863
1- 2 yıl	29	0,1903	0,0218	
2-3 yıl	20	0,1896	0,0162	
3-4 yıl	17	0,1910	0,0194	
4-5 yıl	65	0,1873	0,0193	
5 yıl ve üzeri	4	0,1843	0,0205	
Doğal Çocuk Ego Durumu				
1 yıldan az	47	0,1957	0,0269	0,458
1- 2 yıl	29	0,1865	0,0247	
2-3 yıl	20	0,1849	0,0190	
3-4 yıl	17	0,1873	0,0197	
4-5 yıl	65	0,1922	0,0231	
5 yıl ve üzeri	4	0,1849	0,0513	

Yapılan araştırmada futbolcuların kulüplerinde oynadığı süreye (yıl) göre Eleştirel Ebeveyn, Koruyucu Ebeveyn, Yetiştin, Uygulu Çocuk ve Doğal Çocuk Ego durumları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir ($P>00,05$; Tablo 8).

3.9. Futbolcuların Kulüplerinde Ağırlıklı Olarak Oynadıkları Mevki Dağılımına Göre Ego Durumlarının İncelenmesi

Samsun U-19 elit genç amatör ligi 2018-2019 sezonunda mücadele eden ve araştırmaya gönüllü olarak katılan futbolcuların kulüplerinde ağırlıklı olarak oynadığı mevkiye göre Eleştirel Ebeveyn, Koruyucu Ebeveyn, Yetiştin, Uygulu Çocuk ve Doğal Çocuk ego durumlarına ait tanımlayıcı istatistikler Tablo 9’de verilmiştir.

Tablo 9. Futbolcuların Kulüplerinde Ağırlıklı Olarak Oynadıkları Mevki Dağılımına Göre Ego Durumları

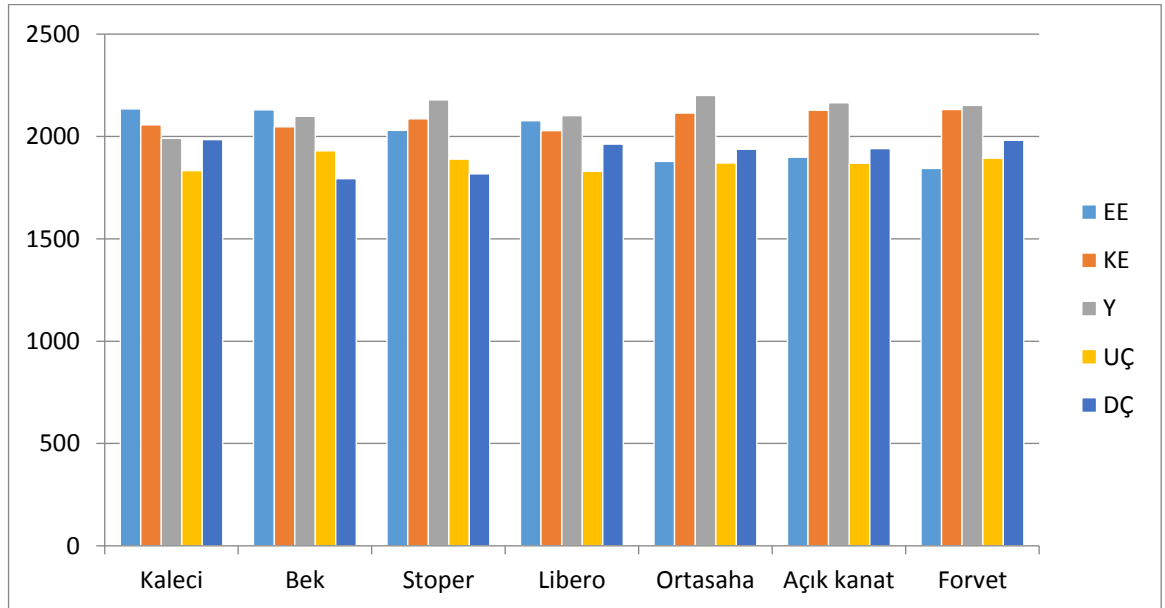
Kulüpte Ağırlıklı Olarak Oynadığı Mevki	n	Ortalama	Std. Sapma	P-değeri
Eleştirel Ebeveyn Ego Durumu				
Kaleci	18	0,2135a	0,0319	0,006
Bek	28	0,2130a	0,0331	
Stoper	28	0,2030ab	0,0369	
Libero	10	0,2076ab	0,0464	
Ortasaha	44	0,1878b	0,0336	
Açık Kanat	38	0,1899b	0,0360	
Forvet	17	0,1843b	0,0271	
Koruyucu Ebeveyn Ego Durumu				
Kaleci	18	0,2057	0,0172	0,466
Bek	28	0,2047	0,0215	
Stoper	28	0,2086	0,0213	
Libero	10	0,2029	0,0269	
Ortasaha	44	0,2114	0,0187	
Açık Kanat	38	0,2129	0,0193	
Forvet	17	0,2131	0,0132	
Yetişkin Ego Durumu				
Kaleci	18	0,1991c	0,0133	<0,001
Bek	28	0,2098b	0,0153	
Stoper	28	0,2178ab	0,0162	
Libero	10	0,2102b	0,0165	
Ortasaha	44	0,2201a	0,0115	
Açık Kanat	38	0,2164ab	0,0135	
Forvet	17	0,2152ab	0,0132	
Uygulu Çocuk Ego Durumu				
Kaleci	18	0,1832	0,0175	0,710
Bek	28	0,1930	0,0234	
Stoper	28	0,1889	0,0203	
Libero	10	0,1830	0,0238	
Ortasaha	44	0,1870	0,0193	
Açık Kanat	38	0,1868	0,0167	
Forvet	17	0,1893	0,0224	
Doğal Çocuk Ego Durumu				
Kaleci	18	0,1985a	0,0238	0,017
Bek	28	0,1794c	0,0230	
Stoper	28	0,1817bc	0,0256	
Libero	10	0,1963ab	0,0244	
Ortasaha	44	0,1937abc	0,0258	
Açık Kanat	38	0,1940abc	0,0189	
Forvet	17	0,1982a	0,0257	

Yapılan araştırmada futbolcuların takımlarında ağırlık olarak oynadıkları mevkilere göre Eleştirel Ebeveyn, Yetiştin ve Doğal Çocuk ego durumlarında anlamlı istatistiksel bir farklılık tespit edilmiştir ($P<0,05$; Tablo 9). Özellikle Yetişkin ego durumunda yüksek düzeyde istatistiksel anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır ($P=0,000$). Futbolcuların Eleştirel Ebeveyn ego durumunda Kaleci ve Bek pozisyonlarında oynayan futbolcuların en yüksek ortalama puanları aldığı, Ortasaha, Açıkanat ve Forvet oyuncularının ise en düşük ortalama puanları aldığı tespit edilmiştir ($P=0,006$). Yetişkin ego durumunda ise, en yüksek puan Ortasaha futbolcuları alırken, en düşük puanı Kaleci pozisyonu oynayan futbolcuların aldığı görülmüştür ($P=0,000$). Son olarak Doğal Çocuk ego durumunda, Kaleci ve Forvet pozisyonunda oynayan futbolcular, diğer pozisyonlarda oynayan futbolculara göre daha yüksek ortalama puana sahip olduğu, en düşük puanı ise Bek pozisyonunda oynayan futbolcuların aldığı saptanmıştır ($P=0,017$).

3.10. Futbolcuların Mevki Dağılımına Göre Ego Durumlarını İeren Egogramın İncelenmesi

Samsun U-19 elit genç amatör ligi 2018-2019 sezonunda mücadele eden ve araştırmaya gönüllü olarak katılan futbolcuların mevki dağılımlarına göre Eleştirel Ebeveyn, Koruyucu Ebeveyn, Yetiştin, Uygulu Çocuk ve Doğal Çocuk ego durumlarına ait egogram Grafik 2’de verilmiştir.

Grafik 2. Futbolcuların Mevki Dağılımına Göre Ego Durumlarını İeren Egogram

Yapılan araştırmada Kaleci ve Bek pozisyonunda oynayan futbolcuların Eleştirel Ebeveyn (EE) ego durumu ağırlıklı bir egograma sahip olduğu tespit edilirken, Stoper, Libero, Ortasaha, Açık Kanat ve Forvet pozisyonunda oynayan futbolcular ise Yetişkin (Y) ego durumu ağırlıklı bir egograma sahip olduğu saptanmıştır.

3.11. Futbol Oyuncularının Mevkilerinde Oynama Süreleri (Yıl) ile Ego Durumlarının İncelenmesi

Samsun U-19 elit genç amatör ligi 2018-2019 sezonunda mücadele eden ve araştırmaya gönüllü olarak katılan futbolcuların mevkilerinde oynama sürelerine (yıl) göre Eleştirel Ebeveyn, Koruyucu Ebeveyn, Yetiştin, Uygulu Çocuk ve Doğal Çocuk ego durumlarına ait tanımlayıcı istatistikler Tablo 10'de verilmiştir.

Tablo 10. Futbol Oyuncularının Mevkilerinde Oynama Süreleri (Yıl) İle Ego Durumları

Mevkide Oynama Süresi / Yıl	n	Ortalama	Std. Sapma	P-değeri
Eleştirel Ebeveyn Ego Durumu				
1 yıldan az	17	0,1992	0,0434	0,630
1-2 yıl	19	0,1835	0,0380	
2-3 yıl	30	0,1994	0,0342	
3-4 yıl	15	0,1975	0,0355	
4-5 yıl	28	0,2018	0,0441	
5 yıl ve üzeri	74	0,1987	0,0307	
Koruyucu Ebeveyn Ego Durumu				
1 yıldan az	17	0,2096	0,0191	0,795
1-2 yıl	19	0,2147	0,0190	
2-3 yıl	30	0,2097	0,0206	
3-4 yıl	15	0,2124	0,0171	
4-5 yıl	28	0,2073	0,0282	
5 yıl ve üzeri	74	0,2081	0,0161	
Yetişkin Ego Durumu				
1 yıldan az	17	0,2100	0,0129	0,834
1-2 yıl	19	0,2134	0,0143	
2-3 yıl	30	0,2149	0,0147	
3-4 yıl	15	0,2163	0,0145	
4-5 yıl	28	0,2137	0,0176	
5 yıl ve üzeri	74	0,2152	0,0151	
Uygulu Çocuk Ego Durumu				
1 yıldan az	17	0,1968	0,0246	0,060
1-2 yıl	19	0,1961	0,0269	
2-3 yıl	30	0,1865	0,0194	
3-4 yıl	15	0,1905	0,0186	
4-5 yıl	28	0,1876	0,0186	
5 yıl ve üzeri	74	0,1836	0,0165	
Doğal Çocuk Ego Durumu				
1 yıldan az	17	0,1844	0,0266	0,498
1-2 yıl	19	0,1923	0,0249	
2-3 yıl	30	0,1894	0,0203	
3-4 yıl	15	0,1833	0,0241	
4-5 yıl	28	0,1896	0,0322	
5 yıl ve üzeri	74	0,1944	0,0219	

Yapılan araştırmada futbolcuların oynadıkları mevkilerde oynama sürelerine göre Eleştirel Ebeveyn, Koruyucu Ebeveyn, Yetiştin, Uygulu Çocuk ve Doğal Çocuk ego durumları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir ($P>0,05$).

3.12. Futbolcuların Oynadıkları Kulüp Sayısı Dağılımına Göre Ego Durumlarının İncelenmesi

Samsun U-19 elit genç amatör ligi 2018-2019 sezonunda mücadele eden ve araştırmaya gönüllü olarak katılan futbolcuların oynadıkları kulüp sayısı dağılımına göre Eleştirel Ebeveyn, Koruyucu Ebeveyn, Yetiştin, Uygulu Çocuk ve Doğal Çocuk ego durumlarına ait tanımlayıcı istatistikler Tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 11. Futbolcuların Oynadıkları Kulüp Sayısı Dağılımına Göre Ego Durumu

Oynadığı Kulüp Sayısı	n	Ortalama	Std. Sapma	P-değeri
Eleştirel Ebeveyn Ego Durumu				
1	66	0,1978ab	0,0310	0,014
2	24	0,2171a	0,0420	
3	6	0,1829b	0,0150	
4 ve üzeri	5	0,1751b	0,0221	
Koruyucu Ebeveyn Ego Durumu				
1	66	0,2088ab	0,0178	0,040
2	24	0,1992b	0,0240	
3	6	0,2197a	0,0093	
4 ve üzeri	5	0,2170ab	0,0084	
Yetişkin Ego Durumu				
1	66	0,2161	0,0152	0,451
2	24	0,2109	0,0189	
3	6	0,2205	0,0110	
4 ve üzeri	5	0,2161	0,0079	
Uygulu Çocuk Ego Durumu				
1	66	0,1860	0,0183	0,603
2	24	0,1861	0,0234	
3	6	0,1828	0,0122	
4 ve üzeri	5	0,1743	0,0146	
Doğal Çocuk Ego Durumu				
1	66	0,1912	0,0239	0,084
2	24	0,1866	0,0259	
3	6	0,1940	0,0134	
4 ve üzeri	5	0,2175	0,0280	

Yapılan araştırmada futbolcuların oynadıkları kulüp sayısına göre Eleştirel Ebeveyn, Koruyucu Ebeveyn, Yetiştin, Uygulu Çocuk ve Doğal Çocuk ego durumları arasından sadece Eleştirel Ebeveyn ve Koruyucu Ebeveyn ego durumlarında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($P<0,05$; Tablo 11). Eleştirel Ebeveyn Ego Durumu içinde en yüksek ortalama puanı şimdiye kadar 2 takımda oynayan futbolcuların aldığı görülürken, en düşük ortalama puanı ise 4 ve üzeri takımda oynayan futbolcular olduğu tespit edilmiştir ($P=0,014$). Koruyucu Ebeveyn Ego Durumu’nda ise şimdiye kadar 3 takımda oynayan futbolcuların en yüksek ortalama puanı aldığı, 2 takımda oynayanların ise en düşük ortalama puanı aldığı tespit edilmiştir ($P=0,040$).

3.13. Futbolcuların Performans Dağılımına Göre Ego Durumlarının İncelenmesi

Samsun U-19 elit genç amatör ligi 2018-2019 sezonunda mücadele eden ve araştırmaya gönüllü olarak katılan futbolcuların performans dağılımlarına göre Eleştirel Ebeveyn, Koruyucu Ebeveyn, Yetiştin, Uygulu Çocuk ve Doğal Çocuk ego durumlarına ait tanımlayıcı istatistikler Tablo 12’de verilmiştir

Tablo 12. Futbolcuların Performans Dağılımına Göre Ego Durumları

Performans	n	Ortalama	Std. Sapma	P-değeri
Eleştirel Ebeveyn Ego Durumu				
1	5	0,2117	0,0464	0,700
2	22	0,1912	0,0348	
3	65	0,1981	0,0366	
4	68	0,2000	0,0381	
5	23	0,1927	0,0252	
Koruyucu Ebeveyn Ego Durumu				
1	5	0,2006	0,0184	0,865
2	22	0,2096	0,0197	
3	65	0,2095	0,0199	
4	68	0,2092	0,0215	
5	23	0,2115	0,0127	
Yetişkin Ego Durumu				
1	5	0,2106	0,0140	0,305
2	22	0,2119	0,0143	
3	65	0,2121	0,0164	
4	68	0,2167	0,0148	
5	23	0,2170	0,0114	
Uygulu Çocuk Ego Durumu				
1	5	0,1851	0,0212	0,495
2	22	0,1919	0,0188	
3	65	0,1901	0,0219	
4	68	0,1853	0,0197	
5	23	0,1852	0,0148	
Doğal Çocuk Ego Durumu				
1	5	0,1920	0,0201	0,814
2	22	0,1954	0,0211	
3	65	0,1902	0,0248	
4	68	0,1888	0,0250	
5	23	0,1936	0,0261	

Yapılan araştırmada futbolcuların performans dağılımlarına göre Eleştirel Ebeveyn, Koruyucu Ebeveyn, Yetiştin, Uygulu Çocuk Çocuk ve Doğal Çocuk ego durumları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir ($P>00,05$; Tablo 12).

3.14. Futbolcuların Ego Durumları (Gözlenen) İle Mevki Ego Durumları (Beklenen) Arasındaki Bağdaşımın İncelenmesi

Samsun U-19 elit genç amatör ligi 2018-2019 sezonunda mücadele eden ve araştırmaya gönüllü olarak katılan futbolcuların ego durumları (gözlenen) ile mevki ego durumları (beklenen) arasındaki bağdaşıma ait korelasyon Tablo 13’de verilmiştir.

Tablo 13. Futbolcuların Ego Durumları (Gözlenen) İle Mevki Ego Durumları (Beklenen) Arasındaki Bağdaşım

		Gözlenen (Futbolcu)				Beklenen (Antrenör)					
		KE	Y	UÇ	DÇ	EE	KE	Y	UÇ	DÇ	
Gözlenen (Futbolcu)	EE	r	-0,907**	-0,359**	-0,431**	-0,167*	-0,051	0,054	-0,091	0,050	0,029
		P- değeri	<0,001	<0,001	<0,001	0,024	0,492	0,469	0,223	0,501	0,698
	KE	r		0,429**	0,457**	-0,108	0,030	-0,016	0,098	-0,020	-0,062
		P- değeri		<0,001	<0,001	0,145	0,686	0,828	0,188	0,792	0,406
	Y	r			-0,048	-0,395**	0,029	0,069	0,166*	-0,021	-0,150*
		P- değeri			0,523	<0,001	0,696	0,351	0,025	0,782	0,043
	UÇ	r				-0,521**	-0,025	-0,023	0,049	-0,048	0,061
		P- değeri				<0,001	0,740	0,755	0,512	0,522	0,409
	DÇ	r					0,053	-0,090	-0,088	-0,006	0,049
		P- değeri					0,474	0,227	0,239	0,932	0,509
	Beklenen (Antrenör)	EE	r					-0,786**	0,415**	-0,624**	-0,296**
			P- değeri					<0,001	<0,001	<0,001	<0,001
KE		r						0,106	0,435**	-0,188*	
		P- değeri						0,155	<0,001	0,011	
Y		r							-0,551**	-0,565**	
		P- değeri							<0,001	<0,001	
UÇ		r								-0,224**	
		P- değeri								0,002	

Yapılan araştırmada futbolcuların ego durumları (gözlenen) ile antrenörlerin mevkileri üzerine belirlediği ego durumları (beklenen) bağdaşımını sadece Yetişkin ego durumu ile pozitif anlamlı bir ilişki varken ($P<0,05$; Tablo 13), Eleştirel Ebeveyn, Koruyucu Ebeveyn, Uygulu Çocuk ve Doğal Çocuk ego durumlarında ise

herhangi bir anlamlı ilişkinin olmadığı tespit edilmiştir. ($P>0,05$; Tablo 13).

Futbolcuların ego durumları içinde ise; Eleştirel Ebeveyn ile Koruyucu Ebeveyn, Yetişkin, Uygulu Çocuk ve Doğal Çocuk ego durumları arasında negatif anlamlı bir ilişki vardır ($P<0,001$; Tablo 13). Koruyucu Ebeveyn ile Yetişkin, Uygulu Çocuk ve Doğal Çocuk ego durumları arasında pozitif anlamlı bir ilişki vardır ($P>0,001$; Tablo 13). Yetişkin ego durumu ile Doğal Çocuk ego durumu arasında negatif bir anlamlı ilişki vardır ($P<0,001$; Tablo 13). Uygulu Çocuk ego durumu ile Doğal Çocuk ego durumu arasında ise negatif bir anlamlı bir ilişki vardır ($P<0,001$; Tablo 13).

3.15. Takımların Sezon Sonu Lig Sıralaması Dağılımına Göre Ego Durumlarının (Eleştirel Ebeveyn ve Koruyucu Ebeveyn, Yetişkin, Uygulu Çocuk ve Doğal Çocuk Ego Durumları) İncelenmesi

Samsun U-19 elit genç amatör ligi 2018-2019 sezonunda mücadele eden takımların sezon sonu lig sıralaması dağılımına göre Eleştirel Ebeveyn, Koruyucu Ebeveyn, Yetişkin, Uygulu ve Doğal Çocuk ego durumlarına ait tanımlayıcı istatistikler Tablo 14 ve Tablo 15’de verilmiştir.

Tablo 14. Takımların Sezon Sonu Lig Sıralaması Dağılımına Göre Ego Durumları (Eleştirel Ebeveyn ve Koruyucu Ebeveyn)

Lig sıralaması	Takımlar	n	Ortalama	Std. Ortalama	P-değeri
Eleştirel Ebeveyn Ego Durumu					
1.	Atakum Belediyespor	15	0,1934	0,0293	0,404
2.	Kadıköyspor	15	0,1910	0,0326	
3.	Yolspor	19	0,2064	0,0326	
4.	İlkadım BLD. Yap-pa	22	0,1874	0,0226	
5.	19 Mayıs Belediyespor	16	0,1883	0,0246	
6.	Çarşambaspor	11	0,1864	0,0228	
7.	Atakentspor	12	0,1884	0,0342	
8.	Samsun Belediyespor	16	0,2039	0,0431	
9.	Ladikspor	13	0,2114	0,0546	
10.	Telekomspor	18	0,2099	0,0411	
11.	Karasamsunspor	11	0,2026	0,0525	
12.	G. Pınarspor	15	0,2017	0,0327	
Koruyucu Ebeveyn Ego Durumu					
1.	Atakum Belediyespor	15	0,2136	0,0149	0,153
2.	Kadıköyspor	15	0,2114	0,0170	
3.	Yolspor	19	0,2048	0,0206	
4.	İlkadım BLD. Yap-pa	22	0,2188	0,0123	
5.	19 Mayıs Belediyespor	16	0,2135	0,0155	
6.	Çarşambaspor	11	0,2150	0,0150	
7.	Atakentspor	12	0,2148	0,0234	
8.	Samsun Belediyespor	16	0,2044	0,0185	
9.	Ladikspor	13	0,2034	0,0266	
10.	Telekomspor	18	0,2026	0,0236	
11.	Karasamsunspor	11	0,2024	0,0278	
12.	G. Pınarspor	15	0,2065	0,0154	

Yapılan araştırmadan takımların sezon sonu lig sıralamaları dağılımlarına göre Eleştirel Ebeveyn ve Koruyucu Ebeveyn ego durumları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir ($P>0,05$; Tablo 14).

Tablo 15. Takımların Sezon Sonu Lig Sıralaması Dağılımına Göre Ego Durumları (Yetişkin, Uygulu Çocuk ve Doğal Çocuk Ego Durumları)

Sezon Sonu Lig sıralaması	Takımlar	n	Ortalama	Std. Sapma	P-değeri
Yetişkin Ego Durumu					
1.	Atakum Belediyespor	15	0,2182	0,0129	0,100
2.	Kadıköyspor	15	0,2176	0,0163	
3.	Yolspor	19	0,2147	0,0125	
4.	İlkadım BLD. Yap-pa	22	0,2165	0,0104	
5.	19 Mayıs Belediyespor	16	0,2146	0,0078	
6.	Çarşambaspor	11	0,2147	0,0132	
7.	Atakentspor	12	0,2155	0,0172	
8.	Samsun Belediyespor	16	0,2140	0,0173	
9.	Ladikspor	13	0,2089	0,0176	
10.	Telekomspor	18	0,2101	0,0177	
11.	Karasamsunspor	11	0,2003	0,0216	
12.	G. Pınarspor	15	0,2109	0,0117	
Uygulu Çocuk Ego Durumu					
1.	Atakum Belediyespor	15	0,1838	0,0173	0,364
2.	Kadıköyspor	15	0,1786	0,0161	
3.	Yolspor	19	0,1813	0,0164	
4.	İlkadım BLD. Yap-pa	22	0,1946	0,0172	
5.	19 Mayıs Belediyespor	16	0,1940	0,0180	
6.	Çarşambaspor	11	0,1942	0,0140	
7.	Atakentspor	12	0,1853	0,0217	
8.	Samsun Belediyespor	16	0,1880	0,0211	
9.	Ladikspor	13	0,1895	0,0293	
10.	Telekomspor	18	0,1850	0,0193	
11.	Karasamsunspor	11	0,1902	0,0283	
12.	G. Pınarspor	15	0,1894	0,0190	
Doğal Çocuk Ego Durumu					
1.	Atakum Belediyespor	15	0,1910	0,0278	0,361
2.	Kadıköyspor	15	0,2014	0,0301	
3.	Yolspor	19	0,1928	0,0201	
4.	İlkadım BLD. Yap-pa	22	0,1827	0,0322	
5.	19 Mayıs Belediyespor	16	0,1896	0,0118	
6.	Çarşambaspor	11	0,1898	0,0146	
7.	Atakentspor	12	0,1961	0,0264	
8.	Samsun Belediyespor	16	0,1896	0,0212	
9.	Ladikspor	13	0,1868	0,0259	
10.	Telekomspor	18	0,1824	0,0278	
11.	Karasamsunspor	11	0,2045	0,0220	
12.	G. Pınarspor	15	0,1915	0,0170	

Yapılan araştırmada takımların sezon sonu lig sıralamaları dağılımlarına göre Yetişkin, Uygulu Çocuk ve Doğal Çocuk ego durumları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir ($P>0,05$; Tablo 15). Takımların sezon sonu lig sıralaması ile ego durumları arasında herhangi istatistiksel bir anlamlılık görülmesi de, Yetişkin Ego Durumu anlamlılık seviyesine en yakın ego durumu olduğu tespit edilmiştir ($P=0,100$). Bu açıdan bakıldığında U-19 amatör ligi Türkiye şampiyonasına direk olarak katılan iki takım (Atakum Belediyespor – Şampiyon,

Kadıköyspor- İkinci) diğer takımlara göre en yüksek Yetişkin ego durumu puanına sahip olduğu, ikisi arasında ise, şampiyon Atakum Belediyespor 'un, ikinci olan Kadıköyspor'a göre daha yüksek Yetişkin Ego Durumu'na sahip olduğu saptanmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TARTIŞMA

Samsun ili elit U-19 genç amatör liginde mücadele eden futbolcuların Transaksiyonel Analize dayalı ego durumları ve takım mevkileri bağdaşım düzeylerinin performansları ile ilişkisini incelemek amacı ile yürütülen tez çalışmasında; ilk olarak futbolcuların yaşı, eğitimi, mesleği, geliri, ailedeki kardeş sayısı, ailede kaçınıcı çocuk olduğu açısından ego durumları arası farklılıklar; ikinci olarak oyun performansları, ağırlıklı oynadıkları mevki, daha önce oynadıkları takım sayısı, kulüplerinde oynama süresi, mevkilerde oynama süresi, takımların sezon sonu lig sıralaması açısından ego durumları arası farklılıklar; son olarak ise, futbolcuların ego durumları (gözlenen) ile mevki ego durumları (beklenen) arasındaki bağdaşıma dair bulgular ikinci ile ilişkili bir şekilde konu ile ilgili literatüre bakılarak tartışılmış ve yorumlanmıştır.

4.1. Futbol Oyuncularının Demografik Özelliklerine (Yaşı, Mesleği, Geliri, Ailede Kaçınıcı Çocuk Olduğu, Ailedeki Kardeş Sayısı ve Eğitim Düzeyine) Göre Ego Durumları

Araştırmada, elit U-19 genç amatör liginde mücadele eden futbolcuların ego durumlarının eğitim düzeylerine ve kardeş sayılarına göre farklılık gösterdiği belirlenmiştir ($P<0,05$).

Genç amatör futbolcuların eğitim düzeyi ve kardeş sayısı açısından Yetişkin Ego Durumu düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu ortaya konulmuştur ($P<0,05$). Üniversite öğrencisi ve lise mezunu olan futbolcuların, ortaokul mezunu olanlara göre daha yüksek Yetişkin ego durumuna sahip olduğu (Tablo 3), bununla birlikte, üniversite öğrencisi ve lise mezunu olan futbolcular, Yetişkin ego durumu ağırlıklı bir egograma sahipken, ortaokul mezunu futbolcular Eleştirel Ebeveyn ağırlıklı bir ego durumuna sahip oldukları tespit edilmiştir (Grafik 1). Akın'ın (2015) profesyonel futbolcular üzerinde yaptığı araştırmada, futbolcuların ego durumları ile eğitim düzeyleri arasında istatistiksel anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. Buna karşın Gülşen (2018), farklı lig düzeyinde oynayan futbolcuların öğrenim durumları ile bir psikolojik beceri özelliği olan problem çözme becerileri arasındaki ilişkiyi incelenmiş, üniversite ve lise mezunu sporcuların problem çözme becerileri, ortaokul mezunu sporculara göre daha iyi düzeyde olduğunu tespit etmiştir. Araştırma da

futbolcuların eğitim durumu yükseldikçe Yetişkin Ego Durumu puanlarının da yükseldiği, Eğitim düzeyi düştükçe, Eleştirel Ebeveyn ego durumu puanları yükseldiği görülmüştür (Grafik 1). Williams ve Best'in 1982 yılında yaptıkları araştırmada Eleştirici Ebeveyn ego durumları fazla baskın olan kişilerin, kolayca öfkelendiğini, şüpheli olduklarını, kendi çıkarlarını düşünen, başkalarının duygularına aldırmayan ve hükmedici kişiler olduklarını bildirmişlerdir (Arı, 1989: 25). Eleştirel Ebeveyn olarak davrandığımızda toplumsal kuralları, değerleri korumaya, bunlara uymayanları eleştirmeye ve gerektiğinde cezalandırmaya yöneliriz. Bir kişi Eleştirel Ebeveyn yanını kullanarak, kendisine toplumun kültürünü aktaranlardan (en çok ebeveyninden) öğrendiği ve giderek "doğru" diye benimsediği toplumsal kuralları yaşatmayı ve gelecek kuşaklara aktarmayı hedefler (Dökmen, 2000; 60). Yetişkin'deki amaç ise, Ebeveyn'deki veriyi, incelemek, doğru olup olmadığına ve bugüne uygun olup olmadığına, uygulanıp uygulanmayacağına bakma, sonra kabul veya reddetmektir. Ayrıca duyguların bugüne uygun olup olmadığını, arkaik olup olmadığını veya arkaik Ebeveyn verisine tepki olmadığını göstermektir. Yetişkin'in amacı, Ebeveyn ve Çocuk'tan kurtulmak değil, bu veri bankalarını incelemek için özgür olmaktır (Harris, 2018: 60). Yetişkin ego durumu, Çocuk ve Ebeveyn ego durumları arasında tarafsız bir değerlendirme yaparak düzen sağlar (Berne, 2015: 48). Bir bilgisayara benzetilen Yetişkin ego durumlarının bozulması ya da bilinçsiz olması bireyin diğer insanlarla sağlıklı ilişkiler kurmasına neden olabilmektedir. Yetişkin ego durumunun bozulması ya da bilinçsiz olması, Ebeveyn ve Çocuk ego durumlarının Yetişkin ego durumlarını programlamasına neden olur. Bunun sonucunda kişi eldeki verilere göre davranmak yerine duruma uygun olmayan tepkiler vermektedir (Deniz, 2002: 28). Tüm bu süreçleri değerlendirdiğimizde eğitim seviyesi, kişideki ego durumunu belirleyen bir unsur olarak görülebilir. Eğitim seviyesi düştükçe futbolcuların ego durumlarının bulaşma veya dışlama gibi yapısal patolojik durumlar görülebilir. Bu durum sonucunda birey üç ego durumunu yerine ve zamanına göre kullanmakta sorunlar yaşar, sağlıklı bir kişilik yönü oluşur ve etkileşim içinde buldukları kimselere veya durumlara karşı uygun tutum ve davranış sergileyemeyebilir (Arı, 1989: 33; Dökmen, 2000: 68; Stewart ve Joines, 2017: 101).

Futbolcuların kardeş sayılarına bağlı olarak sadece Yetişkin ego durumu arasında istatistiksel anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir ($P<005$; Tablo 6). Bu

bulgu literatür ile benzerlik taşımamaktadır. Akın'ın (2015) profesyonel futbolcular üzerinde yaptığı araştırmada, futbolcuların ego durumları ile kardeş sayıları arasında istatistiksel anlamlı bir farklılığa rastlamamıştır. Turhal ve ark. (2018), güzel sanatlar lisesinde, bireysel çalgı derslerindeki öğretmen-öğrenci iletişimde kullanılan “ego durumlarını” ve “transaksiyonları” belirlemek amacıyla yaptıkları çalışmada öğrencilerin kardeş sayısı ve ego durumları arasında istatistiksel anlamlı bir farklılık tespit edememişlerdir. Bu iki araştırma sonuçlarına karşın, Keler (2008) liseli ergenlerin TA ego durumları ile bağlanma stilleri arasındaki ilişkiyi incelemiş ve liseli ergenlerin ego durumlarının kardeş sayısına göre, Yetişkin Ego Durumu puan ortalamaları açısından farklılaşmadığı, fakat Eleştirel Ebeveyn, Koruyucu Ebeveyn, Doğal Çocuk ve Uygulu Çocuk ego durumunun bu değişkenden etkilendiğini tespit etmiştir. Kardeş sayısı değişkeni ile ego durumları arasında ilişkiyi inceleyen çalışmalar oldukça sınırlı olduğu için yorumlamak oldukça güç bir durum oluşturmaktadır. Araştırmada kardeş sayısına bağlı olarak Yetişkin Ego Durumu arasında istatistiksel anlamlı bir fark varken diğer ego durumları açısından farklılık görünmemesi, Keler (2008)'in elde ettiği sonuçları ile örtüşmemektedir. Çünkü Keler (2008) kardeş sayılarına göre ego durumları arasında Yetişkin ego durumu hariç tüm ego durumları arasında istatistiksel bir anlamlılık tespit etmiştir. Buna ek olarak literatürdeki diğer çalışmalarda ise kardeş sayısı değişkeni ile ego durumları arasında hiçbir anlamlı farklılık bulunamamıştır. Bu durumun sebebi olarak araştırmada ki örneklem grupları ve sporun kişilik üzerine olan etkisi ile ilişkilendirilebilir.

4.2. Futbol Oyuncularının Oyun Performansları, Ağırlıklı Oynadıkları Mevki, Daha Önce Oynadıkları Takım Sayısı, Kulüplerinde Oynama Süresi, Mevkilerde Oynama Süresi, Takımların Sezon Sonu Lig Sıralaması) Göre Ego Durumları ve Futbolcuların Ego Durumları (Gözlenen) ile Mevki Ego Durumları (Beklenen) Arasındaki Bağdaşım

Araştırmadan elde edilen analizlerde futbolcuların mevkileri ve ego durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık (Eleştirel Ebeveyn, Yetişkin ve Doğal Çocuk ego durumları) tespit edilmesine ($P < 0,05$; Tablo 9) karşın, futbolcuların kendi ego durumları (gözlenen) ile antrenörlerin mevkiler için saptadığı ego durumları (beklenen) arasındaki bağdaşım sadece Yetişkin Ego Durumu açısından pozitif bir korelasyon içinde olduğu tespit edilmiştir ($P < 0,05$; Tablo 13). Fakat bu pozitif korelasyonun futbolcuların ve takımların lig performansları ile bir ilişkisi olup

olmadığına bakıldığında, gözlenen Yetişkin ego durumları (gözlenen) ile beklenen Yetişkin ego durumları (beklenen) bağdaşımının futbolcuların ve takımların lig performansları ile istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık içinde olmadığı tespit edilmiştir ($P>0.05$; Tablo 12, Tablo 14 ve Tablo 15). Bu bulgu, Akın (2015)'in profesyonel futbolcular üzerinde yaptığı araştırma sonuçları ile tutarsızlık göstermiştir. Akın (2015) mevkinin gerektirdiği ego durumları (beklenen) ile gözlenen ego durumları arasındaki bağdaşımda istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki (Koruyucu Ebeveyn ve Yetişkin ego durumları) tespit etmiş ve bu bağdaşımın futbol oyuncularının performanslarına pozitif yönde etki ettiği sonucuna ulaşmıştır. Mevki bağdaşımı söz konusu olduğunda, oyuncunun, performanslarının daha iyi olduğunu, futbol mevkiisi ile ego durumu uyumlu olmadığı ise oyuncunun performansının daha düşük olduğunu ifade etmiştir (Akın, 2015).

Mevcut araştırmanın, Akın (2015)'in araştırmasına benzerlik göstermediği gerçeği, bu çalışmada incelenen örneklem grubu ile bir açıklanabilir. Oyuncuların Samsun ili amatör takımların U-19 kategorisinde mücadele eden sporcular olması ve yaşlarının 19 (n=3) ve 19 yaş altı (n=180) (Tablo 2) oyuncularından oluştuğu ile ilişkilendirilebilir. Akın'ın (2015) üzerinde çalıştığı örneklem grubu ise profesyonel liglerde (Süper Lig ve 1. Lig) mücadele eden ve sporcuların %72,8'in 20 yaş ve üzeri oyuncularından oluşmuştur.

Beklenen ve gözlenen ego durumlarındaki Yetişkin ego durumu bağdaşımının futbolcuların performansları ile bir ilişkisi olmasa da, Transaksiyonel Analiz (TA) kuramı içinde önemli bir yeri vardır. Sağlıklı bir kişide, Yetişkin Ego Durumu denetiminde bütünleşmiş, Ebeveyn ve Çocuk ego durumundan gelen uyarımları onun seçiciliğinden geçmesinin kişilik üzerinde olumlu bir etki yarattığı ifade edilmektedir (Arı, 1989: 55). Saf (güçlü sınırları olan ve diğer ego durumlarının bulaşmadığı sürece) durumdaki Yetişkin'in geliştirilmesi ve kullanılması, Berne'nin zaman zaman belirttiği Yetişkin kontrolünde tüm duygusal problemlerin giderilmesi beklentisinin gerçekleşmesine destek olabilir (Steiner, 2012). Verileri işlemekten geçirerek dış dünya ile baş edebilme olasılıklarını değerlendirir ve bireyin varlığını sürdürmesi adına önem taşır (Berne, 2015: 42). Sporcuların sportif hayatı içinde başarısı ve başarısızlığı etki eden önemli sebepler arasında sporcunun amaca uygun kişilik ve psikolojik özelliklere sahip olmaması veya bozulması olarak görülebilmektedir (Allen ve ark., 2013; Allen ve Laborde, 2014; Laborde ve ark.,

2019). Alan yazında sportif performans özellikle sporcudaki “sorumluluk/öz disiplin” ve “denge/duygusal denge (nevrotik)” seviyeleri ile ilişkilendirilmektedir (Allen ve Laborde, 2014; Laborde ve ark., 2019). Burada, bu iki psikolojik özelliği kapsayan “Beş Faktör Kişilik Modeli” nin (Büyük Beşli) önemi oldukça büyüktür. Büyük Beşli, temel özellik teorisini benimseyen ve son araştırmalarda en yaygın kabul gören kişilik özellik yapısı olması sebebiyle zihinlerde daha net bir durumun işaretçisi olmuştur (Allen ve ark., 2013; Allen ve Laborde, 2014; Laborde ve ark., 2019). Beş Büyük Kişilik Faktörü’nün, TA ego durumları ile olan paralelliği bu tez kapsamında elde edilen bulgular içinde ayrı bir önem taşımaktadır. Şöyle ki; Winter ve Udomsak (2002), sıfat tarama listesi (ACL: Adjective Check List) kullanarak ego durumları ile beş faktör kişilik boyutlarını karşılaştırmışlardır. Bu araştırma ışığında; Ebeveyn-Sorumluluk ve Geçimlilik; Yetişkin – Duygusal Denge (Nevrotik boyutunun ters kutbu); Doğal Çocuk - Açıklık ve Dışadönüklük; Uygulu Çocuk- Geçimlilik - Nevrotiklik boyutları arasında karşılıklı korelasyon olduğu tespit edilmiştir. Bu bakımdan elde edilen bulgularda Yetişkin Ego durumu hem futbolcuların mevkî-ego durumları içinde anlamlı olması ($P<0,05$; Tablo 9) hem de beklenen ve gözlenen ego durumları içinde pozitif korelasyon göstermesi ($P<0,05$; Tablo 13), onların performansları bakımında şuan için anlamlı olmasa da ($P>0,05$) gelecekte futbolcuların performanslarına pozitif yönde bir katkı sağlayacağı düşünülebilir. Sportif performansın özellikle sorumluluk/öz disiplin” ve “denge/duygusal denge (nevrotik)” psikolojik özellikleri ile ilişki içinde olması (Laborde ve ark., 2019), onu ayrıca ego durumları açısından Yetişkin ve Ebeveyn ego durumları ile ilişkili olduğu gösterir (Winter ve Udomsak, 2002). Çünkü Yetişkin ego, “denge/duygusal denge (nevrotik); bireylerin duygusal dengesizliğe eğilimli olduğunu ve kaygı, düşmanlık, depresyon, öz-bilinçlilik, dürtüsellik ve kırılabilirlik yönlerini, Ebeveyn ego ise sorumluluk/öz disiplin yönlerini temsil etmektedir.

Araştırmada elde edilen bulgular neticesinde; futbolcuların Kaleci, Bek, Stoper, Libero, Ortasaha, Açık kanat ve Forvet mevkileri ile Yetişkin ego durumları arasındaki en yüksek anlamlılık, Ortasaha oyuncularında görülürken, en düşük anlamlılık ise Kaleci ve Bek pozisyonunda oynayan futbolcularda olduğu tespit edilmiştir (Tablo 9). Ego durumları ile futbolcuların performansları arasında istatistiksel bir anlamlılık görülmesi de ($P<0,05$; Tablo 12), Yetişkin Ego Durumu

ağırlıklı bir egograma sahip sporcuların anlamlılık seviyesine daha yakın olduğu (0,305>0,05; Tablo 12 ve Grafik 2) görülmüştür. Bulgular bu araştırma için dikkate değer bir gösterge olmasa da, gelecekte yapılacak çalışmalar içerisinde değerli görülebilir. Yetişkin ego ağırlıklı egograma sahip sporcuların, Yetişkin ego ağırlıklı bir egograma sahip olmayan sporcular arasında sportif performans farklılıkları görülmesi, alan yazın çerçevesinde muhtemeldir (Baştuğ, 1993: 41; Winter ve Udomsak, 2002; Laborde ve ark., 2019).

Futbolcu mevkilerine ile ego durumları arasında en yüksek anlamlılık seviyesine sahip Yetişkin Ego Durumu (0.000<0,05; Tablo 9) içinde Ortasaha mevkisinin, diğer mevkilere göre en yüksek ortalama puana sahip pozisyon olduğu tespit edilmiştir (Tablo 9). Ortasaha oyuncuları oyuna şekil veren ve savunma ile hücum oyuncuları arasında bağlantı görevini sağlayan oyunculardır. Ortasaha oyuncuları, oyunun kontrolünden ve yönlendirilmesinden birinci derecede sorumludurlar. Bu sebeple diğer mevkilerde oynayan futbolcular ile iyi bir etkileşim sağlamalı ve iyi bir koordinasyon yeteneğine sahip olmalıdır. Oyun ritminde değişiklikler meydana getirmek; onu yavaşlatmak veya hızlandırmak ortasaha oyuncularının önemli görevleri arasındadır. liderlik özellikleri gösteren, gelişmiş bir oyun zekâsına sahip, yaratıcı, kendine güvenen, karmaşık teknik ve kombinasyon gerektiren becerilere sahip, güçlü bir motive edici güce sahip, yoğun ve sürekli bir konsantrasyon yeteneği olan, geniş bir alana yayılmış çevresel ve yönsel dikkatleri gelişmiş, en karmaşık oyun kombinasyonlarını bile önceden okuyup, gerekli önlemleri alabilen, kendine hakim ve dengeli, kontrollü ve enerjik olabilen, belirli sınırdaki saldırgan yapısı olan, hızlı ve doğru düşünebilme kabiliyetine sahip, oyun sırasında taktik becerisi olan, hızlı tepki veren, mücadeleci, analiz yeteneği güçlü ve çalışkan kişilerdir (Başer, 1994: 116; Koger, 2007: 15; Gülşen, 2008: 25; Dooley ve Titz, 2011: 20-22; Alves, 2014: 79). Ortasaha oyuncularının performanslarına pozitif yönde etki eden tüm bu özellikler Yetişkin ego denetimi ve seçiciliğinde geçen diğer egoların uyumu ile sağlanabilir. Çünkü Yetişkin Ego Durumu ağırlıklı bir kişilik, olay ve durumlardan kendisine gelen uyarımları uygun bir kişilik yönü ile karşılayabilme ve o duruma uygun bir davranış ve tutum gösterebilir (Arı, 1989: 55). Fakat araştırmada Yetişkin Ego Durumu ile performans arasında istatistiksel olarak bir anlamlılık görülmemesi, kişiliğin yönünü ifade eden ego durumlarının, sportif performans ile anlamlı bir ilişki içinde olduğunu doğrulamamaktadır. Başka bir ifade

ile mevcut alan yazında kişiliğin sportif performansa pozitif yönde etki ettiğine dair bulguları (Allen ve ark., 2013; Allen ve Laborde, 2014; Akın, 2015; Laborde ve ark., 2019) desteklememektedir.

Bu durumu, sporun kişilik yönüne etkisi açısından değerlendirdiğimizde ise, benzer sonuçlarla karşılaşıldığı tespit edilmiştir. Şöyle ki; futbol oyuncularının mevkilerde ve kulüplerde oynama yılları ile ego durumları arasında, özellikle de Yetişkin Ego Durumu açısından bakıldığında istatistiksel herhangi bir anlamlılığın olmadığı görülmüştür ($P>0,05$; Tablo 10 ve Tablo 8). Bunun yanında futbolcuların geçmişte oynadıkları kulüp sayıları ile Yetişkin ego durumları arasında da istatistiksel anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır ($P<0,05$; Tablo 11). Futbolcuların mevkilerde oynama yılları ve ego durumlarına dair elde edilen sonuçların, Akın (2015)'ın sonuçları ile paralellik göstermektedir. Aynı zamanda Güvendi ve ark. (2018)'nın, Amerikan Futbolu üzerinde yaptıkları araştırmada da, sporcuların oynama yılına göre psikolojik becerileri ile anlamlı düzeyde bir farklılık tespit edilememiştir. Bu bulguların aksine, Şar (2016) ise, sporcuların psikolojik becerilerinin spor yılına bağlı olarak anlamlı bir şekilde farklılaştığı ve genel itibari ile spor yapma süresi arttıkça psikolojik becerilerinin ortalama puanlarının da arttığı sonucuna ulaşmıştır. Araştırmada elde edilen bu bulguların bir nedeni olarak sporcuların 19 yaş ($n=3$) ve altı ($n=180$) futbolculardan oluşması ve amatör takım sporcuları olması ile açıklanabilir. Çünkü genç sporcuların yetişkin katılımcılara kıyasla daha az psikolojik becerileri kullanabildiği (McCarthy ve ark. 2010) ve kişilik yönlerinin gençlik ve ergenlik dönemlerinde değişkenlik gösterebildiğinin altı çizilmiştir (Allen ve ark., 2013).

Futbolcuların kulüpte ağırlıklı olarak oynadıkları mevki dağılımına göre ego durumlarına bakıldığında, Yetişkin Ego Durumu ile birlikte Eleştirel Ebeveyn ve Doğal Çocuk ego durumlarında da istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($P<0,05$; Tablo 9). Eleştirel Ebeveyn ego durumu, kişide yargılayıcı, buyurucu, kuralcı, eleştirici tutum ve davranışlar olarak ortaya çıkmaktadır. Bu ego durumuna göre davranan kişi başkalarının Çocuk ego durumunu yıldırان bir kişi olarak ortaya çıkmaktadır (Arı, 1989: 25). Doğal Çocuk ego Durumu ise, sevecen, içinden geldiği gibi davranan, duyarlı, yaratıcı davranışları kısıtlanmamış ve meraklıdır. Doğal Çocuk yalnızca sevimli olmakla kalmayıp aynı zamanda korkak, zevkine düşkün ve sürekli kendisiyle ilgilidir (James ve Jongeward, 1993:192).

Doğal Çocuk öfkelenildiğinde asice tepki gösterir. Doğal Çocuk Ego Durumu'nun kişiliğin, dolayısıyla yaratıcı ve yaşamı güzelleştirici parçası olduğunu, bu nedenle etkileştirilmesinin önemli olduğu ifade edilmektedir (Arı, 1989: 31). Ayrıca şen, otantik, dışadönük ve duygusaldır (Solomon, 2003). Doğal Çocuk başkaldırı ya da vurdum duymazlık gibi özerk davranışlar sergiler. Bu özerk davranışların Yetişkin özerkliğinden farkı, geçmişe ait zihinsel süreçlerle gerçekleştirilmesi ve Yetişkin veri işleme sistemi gibi en mantıklı sonucu bulmak yerine, kişinin kendisine en çok haz sağlayacak seçeneği belirlemek amacıyla kullanılmasıdır (Berne, 2015: 64).

Araştırmada Eleştirel Ebeveyn ağırlıklı egograma sahip olan futbolcuların mevkisel olarak dağılımlarına bakıldığında Kaleci ve Bek oyuncularının ön plan çıktığı tespit edilmiştir (Grafik 2). TA kuramı açısından bu durum sağlıklı bir kişilik ve etkileşim durumunu göstermektedir. Kişi, Ebeveyn Durumu'nun inançlarının veya Çocuk Ego Durumu çarpıklıklarının bazılarını doğru olarak benimsendiğinde ya da bu tutumları usa vurup haklı çıkardığında Yetişkin Ego Durumu'nun bozulmasına sebep olur (James ve Jongeward, 1993: 336). Yetişkin Ego Durumu'nun bozulması ile kişi, kararlar vermek için verileri bir araya toplayıp işleme tabi tutmada problem yaşar (Baştuğ, 1993: 39). Bu, Ebeveyn ve Çocuk ego durumlarının, Yetişkin Ego Durumu'nu programlamasına neden olur. Bunun sonucunda kişi eldeki verilere göre davranmak yerine duruma uygun olmayan tutum ve davranışlar sergiler (Deniz, 2002: 28).

Doğal Çocuk Ego Durumu ağırlıklı bir egogram, hiçbir mevkide görülme de (Grafik 2) futbolcuların mevkisel olarak dağılımları içerisinde Kaleci ve Forvet oyuncularının, diğer pozisyonlarda oynayan futbolculara göre daha yüksek Doğal Çocuk ortalama puanına sahip olduğu tespit edilmiştir (Grafik 2). Doğal Çocuk Ego Durumu kişiliğin, yaratıcı ve yaşamı güzelleştirici parçası olduğunu, bu nedenle etkileştirilmesinin ve yeri geldiğinde kullanılmasını önemli olduğu ifade edilmektedir (Arı, 1989: 31). Fakat baskın bir ego durumu olması durumunda, bireyin kişilik yönü açısından sağlıklı bir duruma işarettir, tıpkı Eleştirel Ebeveyn ego durumlarında olduğu gibi. Çünkü Doğal Çocuk ego durumu baskın olan kişilerin, taşkın, girişimci, kendini sınırlamada güçlük çeken, hazlarına düşkün ve diğer insanları hazları ve zevkleri doğrultusunda yönlendirmeye çalışan, başkaları tarafından eğlendirici ama saldırgan olarak algılanan kişiler olarak tanımlanmıştır (Arı, 1989: 32). Bu durumların oluşması Kaleci ve özellikle Forvet oyuncularının

hem kendi performanslarını hem de takım performansını olumsuz yönde etkilemesine sebep olabilir. Elde edilen analiz sonuçlarında, Forvet oyuncularının ağırlıklı ego durumu, Yetişkin ego durumu iken, Kaleci pozisyonunda oynayan oyuncuların ise ağırlıklı olarak Eleştirel Ebeveyn ego durumuna sahip olduğu tespit edilmiştir. Bunun yanında Kalecilerin, Yetişkin ve Çocuk ego durumlarının ortalama puanları birbirlerine oldukça yakın olduğu, başka bir ifade ile “bulaşmanın” olduğu görülmüştür (Tablo 9 ve Grafik 2). Bu durum Kaleci pozisyonunda oynayan futbolcular açısından sağlıklı bir durumun göstergesidir. Bu sebeple Kaleci pozisyonunda oynayan futbolcuların, Yetişkin ego durumu ağırlıklı ve ego durumları birbirlerine bulaşmamış diğer mevkilere göre olumsuz bir futbol yaşantısı ile karşılaşması muhtemel bir durum olarak görülebilir.

Takımların sezon sonu lig performansları ile ego durumları arasında, istatistiksel anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır ($P>0,05$; Tablo 14 ve Tablo 15). Fakat, ligde ilk iki sırada olan ve Türkiye Şampiyonası'na direk olarak katılan Atakum BLD. (birinci) ve Kadıköyspor'un (ikinci) Yetişkin ego durumları, ligdeki diğer sıralamalarda olan takımlara göre, daha yüksek bir ortalama puana sahip olduğu, aynı şekilde ligde birinci (Atakum BLD.) olan takımın, ikinci (Kadıköyspor) olan takıma göre daha yüksek Yetişkin ego durumu ortalamasına sahip olduğu belirlenmiştir. Bu durum başarı ile Yetişkin Ego Durumu arasında pozitif yönde bir ilişkinin olabileceğini gösterse de, ligdeki diğer sıralamalarda olan takımların tamamını göz önüne aldığımızda, ligdeki başarı sıralaması ile Yetişkin Ego Durumu arasında bir ilişkinin olduğu söylemek oldukça zordur. Takım performansı çok boyutludur ve farklı kişilik özelliklerinin farklı performans sonuçlarına sebep olduğu varsayılmaktadır (Driskell ve ark. 2006). Bu nedenle takımların lig performansları ile ego durumları arasında bir ilişkinin bulunmaması doğal karşılanabilir. Çünkü takım performansı, takım için sosyal kaynaşma, sosyal bütünlük, duygusal denge ve dışadönüklük gibi psikolojik süreçlerin olgunlaşması ile sağlanabilir (Allen ve ark., 2013) Aynı zamanda Van Vianen ve De Dreu (2001), takıma karşı yüksek sorumluluk ve uygunluk seviyesinin, daha yüksek görevde bütünleşme düzeyi ile ilişkili olduğunu tespit etmişlerdir. Bununla birlikte, kişilik ile takım performansı arasındaki ilişki, görevin niteliği (Driskell ve ark. 2006), takıma duyulan güven, takım istikrarı ve teknik yönetimin karşılıklı bağımlılık düzeyleri dahil olmak üzere bir dizi ılımlı değişken ile takım başarısı arasındaki ilişkiyi göstermektedir (Allen ve

ark., 2013). Tüm bu değişkenler arasında içedönük ve duygusal olarak dengesiz tek bir bireyin çok uyumlu bir takımı bozabildiği ve takımı olumsuz yönde etkileyebilmektedir (Allen ve ark., 2013). İşte tam bu noktada Transaksiyonel Analiz (TA) önemli görülebilir. Çünkü TA bir kişilik kuramı olmasının yanında aynı zamanda kişilerarası ilişki inceleyen bir iletişim kuramıdır (Stewart ve Joines, 2017: 37).

Kayalar (2002), Transaksiyonel Analizin etkili takım oluşturmada etkisini incelediği araştırmasında, TA'nın ego durumları davranışsal tanılaması ve TA transaksiyon türlerinin önemli ipuçları verdiğini ifade etmiştir. Bunun için takımlar oluşturulurken TA'nın kullanılması, takımların etkin bir hale gelebilmesinde önemli bir rolü olduğunu ifade etmiştir. Fakat futbolcuların ve takımların lig performansları ile ego durumları arasında herhangi bir anlamlılık çıkmaması hem kişilik ve kişilerarası iletişim kuramı olan TA açısından yorumlanabilmesini sınırlamaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmanın kuramsal temelini oluşturan TA, esas olarak değişmeyi gerçekleştirmek üzere kullanılan bir psikoterapi, kişilik, gelişim ve iletişim kuramı olarak tanımlanmaktadır. TA kuramının üzerinde durduğu en temel kavramlardan biri, kişiliğin alt yapısı olarak kabul edilen ego durumlarıdır. Ego durumları bireyin kişilik yönünü yapısal olarak üç ego durumu (Ebeveyn, Yetişkin ve Çocuk) içinde açıklamaya çalışan bir kavramdır. Bu bakımdan ele alınan bu araştırma, spor ve kişilik çalışmalarına farklı kuramsal bir çerçeveden bakarak, bireyin kişilik yapısının sportif performanstaki yerini anlamaya çalışmıştır. Bunun içinde Berne'nin "Ego Durumları" kavramı kullanılmış ve futbolcuların kişilik yönleri belirlenmiştir.

Spor ve kişilik çalışmaları çok yönlü olarak onlarca araştırmacı tarafından yürütülmüştür. Bu araştırma konularının biri de takım sporları içinde saha içi pozisyonların gerektirdiği psikolojik beceri ve kişilik özellikleri ile ilgili çalışmalar olmuştur. Nitekim her meslekte olduğu gibi sporcuların da kendi kişilik özelliklerine ve becerilerine uygun mevkiler de oynaması hiç kuşkusuz, bireysel ve dolayısıyla takım performansı açısından değerli görülmüştür. Spor psikolojisi içerisinde oldukça değerli görülen kişilik araştırmaları farklı kuramsal temelleri dikkate alarak ve çeşitli ölçekler kullanılarak yürütülmüştür. Fakat genel tablo göstermektedir ki, kişilik ve spor ile ilişkili araştırmalar kesin sonuçlardan uzaktır. Tüm bunlara rağmen ise spor ve kişilik araştırmaları hız kesmeden devam etmiştir.

Dünyanın en önemli spor dalı olan futbolun, özellikle saha içi pozisyonlarının gerektirdiği psikolojik beceri ve kişilik özellikleri üzerinde yapılan araştırmaların oldukça az sayıda olması, bu araştırmanın yapılmasını da etkili bir unsur olmuştur. Bununla birlikte kuramsal çerçevesi bakımından diğer çalışmalardan farklılaştığı ve Transaksiyonel Analize dayanarak ele alınan ikinci çalışma olması, bu tez çalışmasının yapılmasında etkili diğer bir neden olarak ifade edilebilir.

Araştırmada, futbolda saha içi mevkilerin, kişiliğin hangi yön ve yönlerine (ego durumlarına), ihtiyaç duyduğunu, belirlenen bu kişilik yönlerinin o mevkilerde oynayan futbolcuların ego durumları ile bağdaşp bağdaşmadığını ve sonucunda da saha içi performansına etki edip etmediği anlaşılmaya çalışılmıştır. Bu amaç doğrultusunda Samsun ili, amatör takımlarının elit U-19 liginde mücadele eden genç futbolcular araştırmanın örneklemini oluşturmuştur.

Araştırmada elde edilen bulgulara göre, genç amatör futbolcuların mevkileri ile Eleştirel Ebeveyn, Yetişkin ve Doğal Çocuk ego durumları arasında istatistiksel anlamlı bir farklılığın olduğu tespit edilmiştir. Bu anlamlı farklılığa göre Yetişkin Ego Durumu açısından, Ortasaha oyuncularının diğer mevkilerde oynayan futbolculara göre daha yüksek ortalama puana sahip olduğu tespit edilmiştir. Eleştirel Ebeveyn ego durumu açısından Kaleci ve Bek pozisyonlarında oynayan futbolcuların diğer mevkilerde oynayan futbolculara göre daha yüksek ortalama puana sahip olduğu görülmüştür. Son olarak ise Kaleci ve Forvet mevkisinde oynayan futbolcuların, diğer pozisyonlarda oynayan futbolculara göre daha yüksek bir Doğal Çocuk Ego Durumu'na sahip olduğu saptanmıştır. Fakat tüm bu anlamlı ilişkilere rağmen genç amatör futbolcuların kendi ego durumları (gözlenen) ile antrenörlerin mevkiler için saptadığı ego durumları (beklenen) bağdaşımı sadece Yetişkin Ego Durumu açısından bir pozitif korelasyon içinde olduğu görülmüştür. Yetişkin Ego Durumu açısından görülen bu bağdaşım, futbolcuların ve takımların lig performansları bakımında ele alındığında ise, herhangi bir ilişkinin olmadığı sonuca ulaşılmıştır.

Sonuç olarak, sporcuların kişilik özellikleri ve psikolojik becerilerinin sportif performansına etki ettiğine dair araştırmaların aksine bu araştırma, sportif performans ile önemli bir ilişkinin tespit edilemediği araştırmalar ile paralellik göstermiştir.

Araştırma doğrultusunda, gelecekteki araştırmalara yol göstermesi bakımından bazı öneriler ifade edilebilir. Bunlar;

- 1- Araştırmanın örneklemini Samsun ili amatör takımların U-19 elit takım oyuncularından oluşturulmuştur. Bu bakımdan gelecekte bu kuramsal çerçeve üzerinden yapılacak çalışmaların Profesyonel takımların alt yapısında oynayan oyuncular ile gerçekleştirilmesi futbolcuların mevki -ego durumları bağdaşımının performansları ile ilişkisi açısından farklı sonuçlar verebilir.
- 2- Takım içi mevkilerin, sporcuların ego durumları ile nasıl bir ilişki içinde olduğu dair veriler elde edilmesi açısından sadece Arı tarafından geliştirilen “Ego Durumları Ölçeği (EDÖ)” kullanılmıştır. Literatürde birey/bireylerin ego durumlarının belirlenmesinde farklı ölçekler mevcuttur. Bu bakımdan literatürdeki

farklı ölçeklerin kullanılması, futbolcuların mevki-ego durumları bağdaşımının performansları ile ilişkisi açısından farklı sonuçlar doğurabilir.

- 3- Sporcuların kişilik özelliklerini ya da psikolojik becerilerini belirlemek için çeşitli araştırma yöntemleri kullanılmaktadır. Futbolcuların oynadıkları mevkiler ile onların kişilik özellikleri veya psikolojik becerileri arasında ilişkiyi inceleyen çalışmaların nicel yöntemi temel alan ve veri toplama aracı olarak çoğunlukla ölçek kullanılan çalışmalar olduğu görülmüştür. Mevkilerde oynayan futbolcuların ego durumlarının belirlenmesi açısından nitel araştırma ya da nicel ve nitel araştırma desenlerinin birlikte kullanıldığı tümeleşik/karma araştırma yöntemlerinin kullanılması farklı bulgular ve bakış açıları sağlayabilir.
- 4- Kişilik ve spor araştırmaları spora özgü konular için tasarlanmamış kişilik testlerinin sporculara uygulanması sonucu elde edilen bulguların geçerliliğinin kısıtlı olduğu düşünülmektedir. Yapılan bu araştırmada da kullanılan ego durumları ölçeği sporcu ya da sadece futbolculara özgü tasarlanmış bir ölçek değildir. Sporcuya veya futbolcuya özgü tasarlanmış ve geçerlilik-güvenirliliği yapılmış veri toplama araçlarının geliştirilmesi, mevki-ego durumu bağdaşımının futbolcuların performansları ile nasıl bir ilişkinin olduğu açısından farklı sonuçlar verebilir.

KAYNAKÇA

- Ahmad, S.F. Nazir, A.G. ve Darzi, J.A. (2008), *Organizational Behaviour*. Delhi: Nice Printing Press.
- Akkoyun, F. (2011). *Transaksiyonel Analiz*. 4. Baskı. Nobel Yayın, Ankara.
- Akpınar, H. (2017). *Beş büyük kişilik modeli kapsamında çok kriterli karar verme teknikleri aracılığıyla işgören sınıflandırma*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Akın, T. (2015). *Futbol oyuncularının ego durumlarıyla takımlardaki pozisyonlarının bağdaşıklık (uyuşma) düzeyinin saha içi performansları ile ilişkisi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Allen, M. S., Greenlees, I., & Jones, M. (2013). *Personality in sport: A comprehensive review*. International Review of Sport and Exercise Psychology, 6(1), 184-208.
- Allen, M. S., & Laborde, S. (2014). *The role of personality in sport and physical activity*. Current Directions in Psychological Science, 23(6), 460-465.
- Alves, P. (2014). *The journey to becoming a professional soccer player a manual*. canada: iUniverse.
- Arı, R. (1989). *Üniversite öğrencilerinin baskın ben durumları ile bazı özlük niteliklerinin, ben durumlarına, atılğanlık ve uyum düzeylerine etkisi*. Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Ankara
- Arı, R., Üre, Ö. ve Yılmaz, H. (1999). *Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi*. Konya: Mikro Yayınları.
- Arslanoğlu, K., & Özkan, K. (2005). *Futbolun psikiyatrisi: Sporun psikolojisi ve psikiyatrisi*. İthaki. İstanbul.
- Alisinanoğlu, F., & Köksal, A. (2000). *Gençlerin ben durumları (ego state) ve empatik becerilerin incelenmesi*. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 18, 11-16.
- Akşar, T. (2005). *Endüstriyel Futbol*. İstanbul: Literatür Yayınları.
- Aytaç, S. (2000), *İnsanı Anlama Çabası*, Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Başaran, İ. E., (1991). *Örgütsel Davranış*. Ankara: Gül Yayınevi
- Başaran İ. E., (1992). *Yönetimde İnsan İlişkileri: Yönetimsel Davranış*. Ankara: Gül Yayınevi.
- Başer, E. (1994). *Futbolda Psikoloji ve Başarı*. İstanbul: Yayınevi Yayıncılık.
- Baştuğ, G. (1993). *Histerik kadınların ve eşlerinin kendilerini ve birbirlerini algılamalarının karşılaştırılması (TA Ego Durumları bakımından)*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Bayraktar, B. ve Kurtoğlu, M. (2009). *Sporda performans, etkili faktörler, değerlendirilmesi ve artırılması*. Klinik Gelişim, 22(1), 16-24.
- Berne, E. (2015). *İnsanların Oynadığı Oyunlar*. 1. Baskı. (Çev. Handan Ünlü Haktanır). İstanbul: Koridor Yayıncılık.

- Berne, E. (1986). *İnsanca Sevgi ve Cinsellik*. (Çev. Emre Kapkın). İstanbul: Yaprak Kitap Yayın Pazarlama.
- Bilgin, M. (2017). *Ergenlerin beş faktör kişilik özelliği ile bilişsel esneklik ilişkisi*. Electronic Journal of Social Sciences, 16(62), 945-954.
- Buluş, M. ve Atan, A. (2016). *Öğretmen adaylarında ego durumlarının bağlanma tarzlarını yordama gücü*. Ege Eğitim Dergisi, 17(1), 36-61.
- Burger, J. M. (2006). *Kişilik*. (Çev. Erguvan Sarıoğlu). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Cox, R. H., & Yoo, H. S. (1995). *Playing position and psychological skill in American football*. Journal of Sport Behavior, 18(3), 183.
- Cüceloğlu, D. (1994). *İnsan ve Davranış*. İstanbul, Remzi Kitabevi.
- Çam, S. ve Akkoyun, F. (2001). *The effects of communication skills training on ego states and problem solving*. Transactional Analysis Journal, 31(3), 161-166.
- Çekiç, Ö. & Kurt, C. (2017). *Farklı mevkilerde oynayan futbolcularda hedef yönelimi ve algılanan motivasyonel iklim arasındaki ilişki*. International Journal of Sport, Exercise & Training Sciences, 3(3), 93-102.
- Demir, A.Z. & Yılmaz, Ç. (2017). *İşe alım öncesi testleri ve firma performansı*. International Journal of Academic Value Studies (Javstudies). 3 (10), 87-96.
- Deniz, M.E. (2002). *Üniversite öğrencilerinin karar verme stratejileri ve sosyal beceri düzeylerinin TA- baskın ben durumları ve bazı özlük niteliklerine göre karşılaştırılmalı olarak incelenmesi*. Doktora Tezi. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Konya.
- Doğan, O. (2005). *Spor psikolojisi*. 2. baskı. Adana: Nobel Kitabevi.
- Dooley, T. & Titz, C. (2011). *Soccer: 4-4-2 System*. UK: Meyer&Meyer Sport.
- Dökmen, Ü. (2000). *İletişim Çatışmaları ve Empati*. 13. Baskı. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Durusoy, İ. (2002). *Futbol Teorisi*. İstanbul: Boyut Yayıncılık
- Driskell, J. E., Goodwin, G. F., Salas, E., & O'Shea, P. G. (2006). *What makes a good team player? Personality and team effectiveness*. Group Dynamics: Theory, Research, and Practice, 10(4), 249-271.
- Eloff, M., Monyeki, M. A., & Grobbelaar, H. W. (2011). *Mental skill levels of South African male student field hockey players in different playing positions: sport psychology*. African Journal for Physical Health Education, Recreation and Dance, 17(Special issue 1), 636-646.
- Eren, E. (1998). *Örgütsel Davranış ve Yönetim Psikolojisi*. İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Erdoğan, N. ve Kocaekşi, S. (2015). *Elit sporcuların sahip olması gereken psikolojik özellikler*. Türkiye Klinikleri Spor Bilimleri Dergisi, 7(2), 57-64.
- FEBSAC, (1995). *Definition of Spor Psychology*. fepsac.com/index.php /download_f ile/-/view/39. Erişim tarihi: 13.12.2018.
- Freed, A. ve Freed, M. (2015). *Çocuklar, Gençler ve Yetişkinler İçin Transaksiyonel Analiz (Öz Saygı Geliştirmede Güçlü Teknikler)*. (Çev. Olca Sürgevil Dalkılıç). Ankara: Binbang yayınevi.

- Goswami, S., & Sarkar, L. N. (2016). *Psychological characteristics of football players according to their playing positions*. Innovative Thoughts International Research Journal, 3 (6), 13-23.
- Gökdeniz, İ. ve Merdan, E. (2011). *Kişilik ile kariyer seçimi arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 3(2), 23-36.
- Grobbelaar, H. W., & Eloff, M. (2011). *Psychological skills of provincial netball players in different playing positions*. South African Journal for Research in Sport, Physical Education and Recreation, 33(2), 45-58.
- Greenberg, J. (1999). *Managing Behavior in Organizations*. 2. Baskı. Prentice Hall New Jersey.ABD.
- Gülşen, D. (2008). *Farklı lig düzeyinde oynayan futbolcuların oynadıkları mevkilere, öğrenim durumu ve spor yaşlarına göre problem çözme becerilerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Adana.
- Gültekin, F. ve Acar, N. V. (2004). *Transaksiyonel analizin Türk kültürüne uygulanabilirliği: Kültür açısından eleştirel bakış*. Eğitim ve Bilim, 29(133), 28-38.
- Gürel, N. T. (2011). *Uçuş Eğitimcilerinin Eğitim Performanslarının Transaksiyonel Analiz Ego Durumları Açısından Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Güvendi, B., Güçlü, M., & Işım, A. T. (2018). *Korumalı futbol (Amerikan futbol) sporcularının kişilik özellikleri ve psikolojik performans stratejileri ile karar verme stilleri arasındaki ilişki*. İstanbul Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi 8(2), 83-99.
- Hadesman, S.M. (2003). *A comparative study of ego-state prevalence and personality traits of alcohol problematic and non-alcohol problematic repeat offenders*. Unpublished Doctoral Thesis, Fielding Graduate Institute, Santa Barbara.
- Harris, T. (2018). *Ben OK'im Sen OK'sin*. 12. baskı. (Çev. Edt. Muzaffet Şahin). İstanbul: Okuyan Us Yayıncılık.
- Hasic, M. (2013). *The Ultimate Guide to Soccer Positions*. Smashwords Edition.
- Hay, J. (2015). *Eğitmenler için Transaksiyonel Analiz: Endüstri/Örgüt Ve İnsan Kaynakları Yönetimi Alanlarında Çalışanlar İçin Transaksiyonel Analiz*. 1. baskı. (Çev. Ed. Muzaffer Şahin. Çev. Olca Sürgevil Dalkılıç). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- İkizler, H. C. ve Karagözoğlu, C. (1993). *Sporda Başarının Psikolojisi*. İstanbul: Alfa Basım Yayın.
- James, M., & Jongeward, D. (1993). *Kazanmak İçin Doğarız*. (Çev. Edt. Şenruh Tülin). İstanbul: İnkılâp Kitapevi.
- Karakuş, S., ve Kılınç, F. (2006). *Postür ve sportif performans*. Kastamonu Eğitim Dergisi, 14(1), 309-322.
- Karasar, N. (2006). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel yayın Dağıtım.

- Kayalar, M. (2002). *Transaksiyonel Analizin etkili takım oluşturmada kullanılması*. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi. 7 (1), 265-275.
- Keçeci, A. (2007). *Hemşirelik eğitiminde iletişime yeni bir yaklaşım: Transaksiyonel analiz*. Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi. 4(2), 1-12.
- Keler, H. (2008). *Liseli ergenlerin transaksiyonel analiz ego durumları ile bağlanma stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kirkcaldy, B. D. (1982). *Personality and sex differences related to positions in team sports*. International Journal of Sport Psychology, 13(3), 141-153.
- Koger, R.L. (2007). *The New Coach's Guide to Coaching Youth Soccer: A Complete Reference for coaching young players ages 4 through 8*. Newyork: Skyhorse Publishing.
- Konter, E. (2005). *Profesyonel Futbolcuların oynadıkları pozisyonlara göre psikolojik becerilerinin araştırılması*. Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 3(23), 21-28.
- Koruç, Z., ve Bayar, P. (1997). *Türkiye'de spor psikolojisi alanında yapılan kişilik araştırmalarına eleştirel bir yaklaşım*. Spor Bilimleri Dergisi, 8(2), 38-48.
- Kurt, C., Çatıkkaş, F., Ömürlü, İ. K., & Atalağ, O. (2012). *Comparison of loneliness, trait anger-anger expression style, self-esteem attributes with different playing position in soccer*. Journal of Physical Education & Sport, 12(1), 39-43.
- Le Unes, A. & Nation, J. R. (1996). *Sport Psychology: An Introduction*. Chicago: Nelson-Hall. Inc.
- Laborde, S., Allen, M. S., Katschak, K., Mattonet, K., & Lachner, N. (2019). *Trait personality in sport and exercise psychology: A mapping review and research agenda*. International Journal of Sport and Exercise Psychology, 1-16.
- Luthans, F. (2010). *Organizational Behaviour. An Evidence Based Approach*, New York: Mcgrow Hill. N.Y.
- McCarthy, P.J. Jones, M.V. Harwood, C.G. & Olivier, S. (2010). *What do young athletes implicitly understand about psychological skills?* Journal of Clinical Sport Psychology, 4: 158-172.
- McCrae, R. R., & Costa, P. T. (1987). *Validation of the five-factor model of personality across instruments and observers*. Journal of personality and social psychology. 52(1), 81.
- Millon, T., Lerner, J.M. & Weiner, I. (2003). *Handbook of Psychology, Personality and Social Psychology (Volume 5)*, New Jersey: John Willey and Sons. Inc.
- Najah, A., & Rejeb, R. B. (2015). *The psychological profile of youth male soccer players in different playing positions*. Advances in Physical Education, 5(03), 161-169.
- Oxford Dictionaries, (2019). *What is personality?* <https://en.oxforddictionaries.com/definition/personality>. Erişim Tarihi: 17.01.2019.
- Ödemiş, S. (2011). *Beş faktör kişilik özelliklerinin üretkenlik karşıtı davranışlar üzerine etkileri: Bir araştırma*. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.

- Özpolat A.R., Kaygusuz, C., & Duyan, V. (2015). *A study of the development of ego states scale*. Turkish Journal of Family Medicine & Primary Care; 9(4), 150-157
- Özsoy, E., ve Yıldız, G. (2013). *Kişilik kavramının örgütler açısından önemi: bir literatür taraması*. The Journal of Business Science, 1(2), 1-12.
- Özerkan, K. N. (2004). *Spor Psikolojisine Giriş (Temel Kavramlar)*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Özkalp, E. (2004). *Örgütsel Davranış*. 2. baskı. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Web- Ofset.
- Raglin, J. S. (2001). *Psychological factors in sport performance*. Sports Medicine, 31(12), 875-890.
- Robbins, S. P. ve T. A. Judge. (2012). *Örgütsel Davranış* 14. baskı. (Çev. Edt. İnci Erdem). İstanbul: Nobel Yayıncılık.
- Seiler, R., & Wylleman, P. (2009). *FEPSAC's role and position in the past and in the future of sport psychology in Europe*. Psychology of sport and exercise, 10(4), 403-409.
- Steyn, B. J., Van den Berg, L., & Jooste, J. (2014). *Psychological skills, playing positions and performance of African youth soccer teams*. South African Journal for Research in Sport, Physical Education and Recreation, 36(1), 85-100.
- Slater, S. K. (2002). *Using transactional analysis in sports coaching*. Transactional Analysis Journal, 32(3), 184-189.
- Solomon, C. (2003). *Transactional analysis theory: The basics*. TAJ. 33(1): 15-22.
- Sindik, J. (2011). *Differences between top senior basketball players from different team positions in Big Five personality traits*. Acta Kinesiologica, 5(2), 31-35.
- Steyn, B. J., Van den Berg, L., & Jooste, J. (2014). *Psychological skills, playing positions and performance of African youth soccer teams*. South African Journal for Research in Sport, Physical Education and Recreation, 36(1), 85-100.
- Stewart, I. ve Joines V. (2017). *Günümüzde TA, Transaksiyonel Analiz'e Yeni Bir Bakış*. 2. Baskı. (Çev. Edt. Füsün Akkoyun). Ankara: Eksi Kitaplar.
- Steiner, C. M. (2012). *The OK Position: freedom, equality and the pursuit of happiness*. TAJ. 42(4). 294-297.
- Şar, N. Ş. (2016). *Spor yapan ve yapmayan bireylerin psikolojik dayanıklılık ve kişilik özelliklerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Sakarya.
- Şengül, C. M. (2008). *Örgüt çalışanlarının kişilik, iş tatmini ve örgütsel bağlılıkları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Doktora Tezi. Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Manisa.
- Şimşek, M., Akgemci, T. ve Çelik, A. (2003). *Davranış Bilimlerine Giriş ve Örgütlerde Davranış*. İstanbul: Adım Matbaacılık.

- TDK, (2018). *Futbol Nedir?* http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&gclid=TDK.GTS.5c4b18805b3bc2.09169927. Erişim Tarihi: 24.12.2018
- TDK, (2019). *Kişilik Nedir?* http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&gclid=TDK.GTS.5c4b18805b3bc2.09169927. Erişim Tarihi: 14.01.2019
- Turhal, E. Kalyoncu, N. ve Keçeci, A. (2018). *Çalgı derslerindeki öğretmen-öğrenci iletişimde "transaksiyonel analiz ego durumları"*. Anadolu Üniversitesi Sanat & Tasarım Dergisi, 8(2), 42-65.
- Türkmen, M. (2010). *Bireysel kariyer yönetiminde kişilik faktörü: manisa gençlik ve spor il müdürlüğü çalışanları üzerine bir uygulama*. CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 5(2), 38-45.
- Ünlü, S.ve Ayhan H. (2001). *Psikoloji*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Van Vianen, A. E. M., & De Dreu, C. K. W. (2001). *Personality in teams: Its relationship to social cohesion, task cohesion, and team performance*. European Journal of Work and Organizational Psychology, 10(2), 97-120.
- Verney, J. (2009). *Mindfulness and the adult ego state*. Transactional Analysis Journal, 39(3), 247-255.
- Yıldız, M. (2008). *Farklı liglerde yer alan futbolcuların kişilik tipleri ile sürekli öfke-öfke ifade tarzlarının incelenmesi*. Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Yıldızoğlu, H. (2013). *Okul yöneticilerinin beş faktör kişilik özellikleriyle çatışma yönetimi ve stili tercihleri arasındaki ilişki*. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Yılmaz, F. E. (2014). *Evli bireylerin ego durumları ile evlilik uyumları ve çocuklarının okul başarıları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.
- Winter, S., & Udomsak, N. (2002). *Gender stereotype and self among transgenders: Underlying elements*. International Journal of Transgenderism, 6 (2), 2.

EKLER

EK.1. Kişisel Bilgi Formu

Değerli Futbolcu,

Aşağıda, futbolcuların ve futbol kulüplerinin verimliliğine yönelik akademik bir çalışmaya ilişkin anket yer almaktadır. İsim yazıp yazmamakta serbestsiniz. Veriler, isim kullanılmadan çalışmada değerlendirilecektir. Bu bağlamda akademik bir çalışmaya önemli bir katkıda bulunduğunuzu hatırlınızda tutarak, lütfen aşağıdaki bilgileri eksiksiz doldurunuz. Duyarlılığınız ve katkınız için teşekkür ederiz.

Adınız ve soyadınız:
1-Yaşınız? a-16 b-17 c-18 d-19
2-Eğitim? a-İlkokul b-ortaokul c-lise d-üniversite
3- Mesleğiniz? a-öğrenci b- çalışan c- işsiz
4- Siz göre gelir düzeyiniz? a-geliriniz > giderinizden (yüksek) b- geliriniz = giderinize (Orta) c-geliriniz < giderinizden (düşük)
5- Ailedeki kardeş sayısı? a-yok b-1 c-2 d-3 e- 4 ve fazlası
6- En az bir kardeşiniz varsa siz kaçınıcı çocuksunuz? a-1 b-2 c-3 d-4 e-
7- Şuan oynadığınız kulüpte kaç yıldır oynuyorsunuz? a- 1 yıldan az b- 1-2 yıl c- 2-3 yıl d-3-4 yıl e-5 yıl ve üzeri
8- Oynadığınız kulüpte ağırlıklı olarak hangi mevkiide oynuyorsunuz? a-kaleci b-bek c-stoper d-libero e-orta saha f-açık g-forvet
9- Kaç yıldır şuanda oynadığınız mevkiide oynuyorsunuz? a-1 yıldan az b-1-2 c-2-3 d-3-4 e-4-5 f-5 yıl üzeri
10- Kendiniz daha çok hangi mevkiye uygun görüyorsunuz? a-kaleci b-bek c-stoper d-libero e-orta saha f-açık g-forvet
11- Bu kulüpten önce varsa oynadığınız kulüplerin yıllarını ve kategorilerini yazınız?

EK.2. Oyuncu Performans Değerlendirme Skalası

Değerli Antrenör,

Oyuncularınızın, esas olarak maçlardaki saha içi performansı ağırlıklı olmak kaydıyla, antrenmanlardaki performanslarını da göz önünde bulundurarak; oyuncuların sezonluk durumunun ortalamasını alacak olursanız;

BİR BÜTÜN OLARAK performans kriterlerini dikkate aldığınızda, aşağıdaki listede isimleri olan oyuncularınızı aşağıda belirlenen performans aralıklarında değerlendirerek araştırmaya katkıda bulunmanızdan memnuniyet duyacağımızı belirtir, katkınız için şimdiden teşekkür ederiz.

Yukarıda sayılan bütün kriterleri aşağıda sınıflandırılan 5 (beş) puan üzerinden değerlendiriniz

5 Puan= Çok İyi,

2 Puan= Ortanın Altı,

4 Puan= Ortanın Üstü,

1 puan= Yetersiz

3 Puan= Orta, (Vasat)

	Oyuncu Adı	Mevkisi	Yetersiz (1)	Ortanın Altı (2)	Orta (Vasat) (3)	Ortanın Üstü (4)	Çok İyi (5)
1							
2							
3							
4							
5							
6							
7							
8							
9							
10							
11							
12							
13							
14							
15							
16							
17							
18							
19							
20							

EK.3. Ego (Ben) Durumlari Ölçeği

Değerli Futbolcu,

Aşağıda insanı niteleyen bir dizi sıfat yer almaktadır. Aşağıdaki sıfatlar çerçevesinde kendinizi değerlendirmeniz istenmektedir. Lütfen, sizi anlattığını düşündüğünüz sıfatların sol tarafındaki parantezin içine “X” işareti koyunuz. Bu çalışmanın akademik alanına sağlıklı bir katkıda bulunabilmesi için, düşüncelerinizi açıklıkla ifade edeceğinize inanıyor, katkılarınız için teşekkür ediyoruz.

1 () Aksi	33 () Yufka yürekli	65 () Yumuşak başlı
2 () Alaycı	34 () Başkalarını düşünen	66 () Uyumlu
3 () Asık suratlı	35 () Sevecen	67 () Tedirgin
4 () Ciddi	36 () Hoşsohbet	68 () Mızımız
5 () Eleştirici	37 () Kibar	69 () Kötümser
6 () Gururlu	38 () Samimi	70 () Olgun
7 () İdealist	39 () Açık düşünceli (fikirli)	71 () Telaşlı
8 () Katı	40 () Akıllı	72 () Atılgan
9 () Kibirli	41 () Dikkatli	73 () Duygusal
10 () Kuralcı	42 () Dürüst	74 () Gamsız
11 () Önyargılı	43 () Düşünceli davranan	75 () Girişken
12 () Resmi	44 () Dakik	76 () Hayalci
13 () Titiz	45 () Gerçekçi	77 () Heyecanlı
14 () Otoriter	46 () Mantıklı	78 () Maceracı
15 () Sabit fikirli	47 () Temkinli	79 () Meraklı
16 () Kararlı	48 () Sorumluluk alabilen	80 () Neşeli
17 () Öfkeli	49 () Tutarlı	81 () Sabırsız
18 () Sinirli	50 () Açık sözlü	82 () Sempatik
19 () Tedbirli	51 () Adil	83 () Sevimli
20 () Anlayışlı	52 () Bağımsız	84 () Sıcakkanlı
21 () Cana yakın	53 () Zeki	85 () şakacı
22 () Cömert	54 () İradeli	86 () Yaratıcı
23 () Geçimli	55 () Düzenli	87 () Doğal
24 () Güvenilir	56 () Uslu	88 () Seksi
25 () Hoşgörülü	57 () Ağırbaşlı	89 () Cesur
26 () İçten	58 () Bağımlı	90 () Kararsız
27 () İlgili	59 () ekingen	91 () Korkak
28 () Merhametli	60 () Nazik	92 () Nüktedan
29 () Sabırlı	61 () Saygılı	93 () Asi
30 () Sırdaş	62 () Sessiz	94 () Rahat
31 () Vefakâr	63 () Terbiyeli	95 () Soğukkanlı
32 () Yardımsever	64 () Tutuk	

Sayın Antrenör,

Belirlediğiniz mevki için aşağıda insanı niteleyen bir dizi sıfat listesi yer almaktadır. Sizden istenen, bu mevkiye görev alacak oyuncularını aşağıdaki sıfatlara göre değerlendirmenizdir. Değerlendirmede bulunurken, lütfen, belirlediğiniz mevkinin genel özelliklerini dikkate alınız. Uygun düşen sıfatlar için sıfatların sol tarafındaki parantezin içine “X” işareti koyunuz. Bu çalışmanın akademik alanına sağlıklı bir katkıda bulunabilmesi için, düşüncelerinizi açıklıkla ifade edeceğinize inanıyor, katkılarınız için teşekkür ediyoruz.

Değerlendirilen Mevki:

a-Kaleci **b-Bek** **c-Stoper** **d-Libero** **e-Orta saha** **f-Açık kanat**

g-Forvet

1 () Aksî	33 () Yufka yürekli	65 () Yumuşak başlı
2 () Alaycı	34 () Başkalarını düşünen	66 () Uyumlu
3 () Asık suratlı	35 () Sevecen	67 () Tedirgin
4 () Ciddî	36 () Hoşsohbet	68 () Mızımız
5 () Eleştirici	37 () Kibar	69 () Kötümser
6 () Gururlu	38 () Samimi	70 () Olgun
7 () İdealist	39 () Açık düşünceli (fikirli)	71 () Telaşlı
8 () Katı	40 () Akıllı	72 () Atılgan
9 () Kibirli	41 () Dikkatli	73 () Duygusal
10 () Kuralcı	42 () Dürüst	74 () Gamsız
11 () Önyargılı	43 () Düşünceli davranan	75 () Girişken
12 () Resmi	44 () Dakik	76 () Hayalci
13 () Titiz	45 () Gerçekçi	77 () Heyecanlı
14 () Otoriter	46 () Mantıklı	78 () Maceracı
15 () Sabit fikirli	47 () Temkinli	79 () Meraklı
16 () Kararlı	48 () Sorumluluk alabilen	80 () Neşeli
17 () Öfkeli	49 () Tutarlı	81 () Sabırsız
18 () Sinirli	50 () Açık sözlü	82 () Sempatik
19 () Tedbirli	51 () Adil	83 () Sevimli
20 () Anlayışlı	52 () Bağımsız	84 () Sıcakkanlı
21 () Cana yakın	53 () Zeki	85 () Şakacı
22 () Cömert	54 () İradeli	86 () Yaratıcı
23 () Geçimli	55 () Düzenli	87 () Doğal
24 () Güvenilir	56 () Uslu	88 () Seksi
25 () Hoşgörülü	57 () Ağırbaşlı	89 () Cesur
26 () İçten	58 () Bağımlı	90 () Kararsız
27 () İlgili	59 () Çekingen	91 () Korkak
28 () Merhametli	60 () Nazik	92 () Nüktedan
29 () Sabırlı	61 () Saygılı	93 () Asi
30 () Sırdaş	62 () Sessiz	94 () Rahat
31 () Vefakâr	63 () Terbiyeli	95 () Soğukkanlı
32 () Yardımsever	64 () Tutuk	

EK.4. Etik Kurul Kararı

T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ETİK KURUL KARARLARI

KARAR TARİHİ	TOPLANTI SAYISI	KARAR SAYISI
20.11.2018	10	2018 / 314

KARAR NO: 2018 - 314
Üniversitemiz Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans öğrencisi Fatih Samet ATASOY' un Prof. Dr. Soner ÇANKAYA danışmanlığında "Genç Amatör Futbolcuların Transaksiyonel Analize Dayalı Ego Durumlarıyla Takımdaki Mevkilerine Göre Bağdaşım Düzeyinin Performansları İle İlişkisi: Samsun İli Örneği" isimli yüksek lisans tezine ilişkin anket ve ölçek çalışmaları okunarak görüşüldü.

Üniversitemiz Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans öğrencisi Fatih Samet ATASOY' un Prof. Dr. Soner ÇANKAYA danışmanlığında "Genç Amatör Futbolcuların Transaksiyonel Analize Dayalı Ego Durumlarıyla Takımdaki Mevkilerine Göre Bağdaşım Düzeyinin Performansları İle İlişkisi: Samsun İli Örneği" isimli yüksek lisans tezine ilişkin anket ve ölçek çalışmalarının kabulüne oy birliği ile karar verildi.

ÖZGEÇMİŞ

Araştırmacı, 28.05.1992 tarihinde Trabzon'da doğdu. İlkokul ve ortaokulu, Trabzon Dumlupınar İlköğretim Okulu'nda, liseyi, Trabzon Cumhuriyet Lisesi'nde tamamladı. 2014 yılında Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Yaşar Doğu Spor Bilimleri Fakültesi'den anadal Spor Yöneticiliği ve çiftanadal Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği bölümlerinden mezun oldu. 2016-2017 Akademik yılı içinde Instituto Universitário da Maia – ISMAI/Porto-Portugal'da Erasmus programı kapsamında faaliyette bulundu. Araştırmacı İngilizce bilmekte olup, spor bilimleri alanında çeşitli ulusal ve uluslararası kongre, sempozyum ve dergilerde yayınları bulunmaktadır.

İletişim Bilgileri:

E mail : s.fatih.atasoy@gmail.com

Telefon : 0539 448 17 28

Bildiriler / Yayınlar

Uluslararası Hakemli Bilimsel Toplantılarda Sunulan Sözel ve Poster Bildiriler

Topophilic Bir Mekân Olarak Stadyumlar: Hüseyin Avni Aker Stadyumu Örneği Üzerine Nitel Bir Araştırma. 16. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi, Antalya, TÜRKİYE, 31 Ekim- 03 Kasım 2018. (Sözel)

Hooligansgame Oyununun Bir Elektronik Spor Olarak Değerlendirilebilirliği Üzerine Nitel Bir Araştırma, 15. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi, Antalya, TÜRKİYE, 15-17 Kasım 2017. (Sözel)

Yeni Bir Spor Disiplini Olarak Yelken İle Oryantiring Etkinliğinin İncelenmesi, DOKAP Uluslararası Turizm Sempozyumu, Trabzon, TÜRKİYE, 23-24 Ekim 2017. (Sözel)

Türkiye'de Futbol'un Taraftarlık ve Toplumsal İlişkisi Kapsamında Yapılan Lisansüstü Araştırmalarda Gözlenen Eğilimler. 4. Uluslararası Balkan Spor Bilimleri Kongresi. Bursa. TÜRKİYE, 21-23 Mayıs 2017. (Sözel)

Spor Dallarına Ait Oyun Toplarının "Bireylerin" ve "Oyun Alanlarının Kullanımı" Üzerindeki Etkisi (Topmatik Projesi Pilot Araştırması). 14. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi, Antalya, TÜRKİYE, 1-4 Kasım 2016. (Sözel)

Dünya Okullar Futbol Şampiyonası Analizi: Türkiye-Almanya Örneği, 9. Uluslararası Katılımlı Spor Bilimleri Öğrenci Kongresi, İstanbul, TÜRKİYE, 12-14 Mayıs 2016. (Sözel)

An Assessment of The Attitude of The Students of Sport Management Department Towards The Departments of Pyhsical Education and Sport Teaching and Coaching Training, International Scientific Conference “Perspectives In Physical Education and Sport” Constanta, ROMANIA, 24th-25th May 2013 (Poster)

Ulusal Hakemli Dergilerde Yayınlanan Makaleler

Atasoy, F. S., Elmas, F. ve Taşmektepligil, M. Y. (2018). Spor alanlarının verimli kullanımında spor dallarına ait oyun toplarının etkisi üzerine yenilikçi bir araç: Topmatik. İnönü Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 5(2), 39-58.

